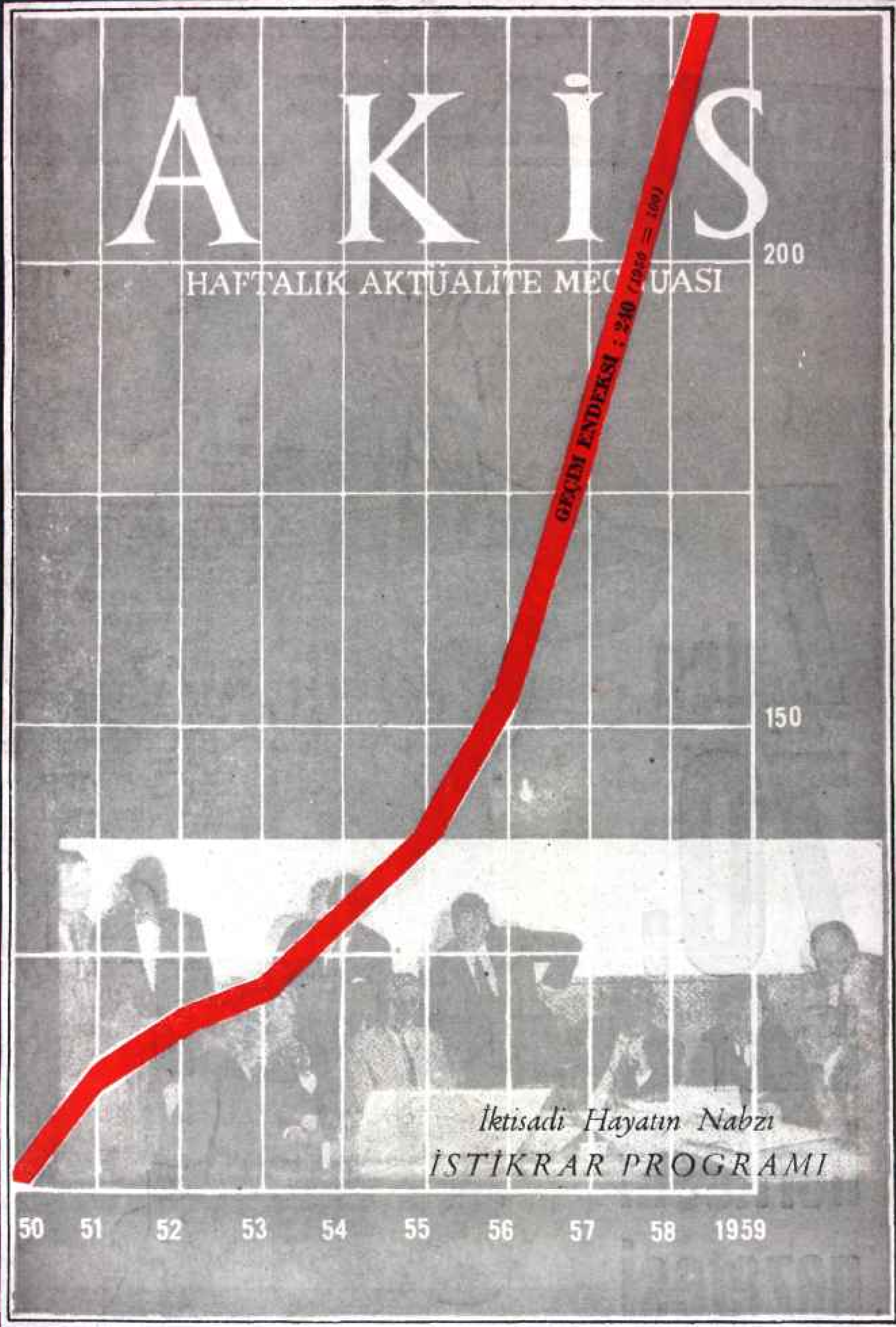
7 TEMMUZ 1959 SAYI : 258

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

İktisadi Hayatın Nabzı

İSTİKRAR PROGRAMI

YEPYENİ BİR...

AKŞAM

7 den 70 e kadar herkesin gazetesi

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 6, Cilt: XV, Sayı 258

Yazı İşleri:

Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel: 18992 P. K. 582 - Ankara

İdare :
Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgârlı Matbaa Tel: 15221

Fiyatı 125 Kuruş

*

Müessisi

Metin Toker

*

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına İmtiyaz sahibi, ve yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul müdür
Kurtul ALTUĞ

Karikatür :
TURHAN

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Ege AJANSI
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

*

Klişe :
Doğan Klişe

Müessese Müdürü :
Mübin TOKER

*

Abone şartları :
3 aylık (12 nüsha): 12.50 lira
6 aylık (25 nüsha): 25.00 lira
1 senelik (52 nüsha): 52.00 lira

*

İlân şartları :
Santimi : 8 lira
8 renkli arka kapak: 750 lira
(İlânların mesuliyeti tamamile ilân sahiplerine aittir.)

*

İlân İşleri
Tel : 15221

*

Dizildiği ve Basıldığı yer:
Rüzgârlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221
Basıldığı tarih: 5. 7. 1959

Kapak resmimiz

İstikrar Programı

Haftanın lâfı

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

O. E. C. E. Heyeti Başkanı Mr. Cahan'a Ankara ve İstanbulda iki basın toplantısı yaptırıldıktan sonra, İstikrar Politikası, haftanın en alaka çekici mevzuu haline gelmiştir. Son zam dalgalarının, piyasadaki kredi darlığı şikâyetlerinin, hülâsa iktisadi ve ticari hayatımızdaki bütün taşların altından çıkan bu "istikrar politikası"nın aslı esası daha fazla merak edilir olmuştur.

İstikrar programı nedir? Onbir aylık tatbikattan sonra alınan netice ne olmuştur? Önümüzdeki günlerde ne olacaktır? Herkesin birbirine sorduğu bu sualleri cevaplandırmak için AKİS iki haftadan beri gayretlerin âzamisini sarfetmektedir ve memnuniyetle haber vermekten şeref duyarız ki bu emekler boşa gitmemiştir. Doğan Avcıoğlunun idaresindeki iktisadî saha muhabir ve muharrirleri, O. E. C. E. Heyetinin istikrar programı tatbikatını tetkik etmek üzere memleketimize gelecekleri duyulur duyulmaz işe koyulmuşlar, her zaman pek sessiz sadasız geçmesine çalışılan bu temasların teferruatını elde edecek "anten"leri kurmuşlardır. Temasların sonunda, pek mühim bir yendik olarak Heyet Başkam Mr. Cahan'ın biri Ankarada, diğeri İstanbulda iki basın toplantısı yapması, meseleye daha çok kimsenin alâkasını çekerek AKİS'in çalışmasını büsbütün değerlendirmiştir.

Ankaradaki basın toplantısını, vazifeşinas bir hariciye memuruna "barikat kurmuşlar" dedirtecek kadar ciddiyetle takip eden AKİS ekibi, Mr. Cahan'a sordukları suallerle meselenin üstündeki bütün tozların silinmesine, halk efkârının hakikati olduğu gibi görmesini temine gayret sarfetmişlerdir. Bu gayret, Heyet Başkanının bir teknisyen değil ama, bir diplomat gibi konuşmayı tercih etmesi yüzünden fazla semereli olmamıştır. Mamafih AKİS, Mr. Cahan'ın söylediği, söylemek istemediği ve söyliyemediği ne varsa bu sayısındaki İstikrar Politikası yazısında okuyunca göreceğiniz gibi, öğrenmiş bulunuyordu. Hem de Türkiyede şimdiye kadar neşredilmemiş vesikalarıyla birlikte...

Vatandaşın geçimiyle alâkalı bu en mühim mevzuda hakikatları, ama sadece hakikatları halk efkârına duyurmakla gazetecilik vazifesini yaptığımıza inanıyoruz.

*

Bu sayımızdaki başyazı da istikrar programı ile dolayısile alâkalıdır. Mensup olduğu milletlerarası teşekkül tarafından istikrar programının tatbikatını gözden geçirmek vazifesiyle memleketimize gönderilen Mr. Cahan'ın bir "politik yıldız" edasıyla yaptığı konuşmanın akisleri başyazımızın mevzuunu teşkil etmiştir. Ayrıca Osman Okyar da, AKİS için yazdığı makalede İktidarın O. E. C. E. de. yeni bir destek bulma gayretini dikkat ve vukufla incelemektedir.

*

Aldığımız mektuplar gösteriyor ki, İnönün'ün hâtıraları yaşlı ve genç birçok okuyucumuz tarafından merakla takip edilmektedir. Hatıralarda hâlen Birinci Dünya Harbi sırasında cereyan eden ve bugün bile ibret verici olmak vasıflarından hiç birşey kaybetmemiş hâdiseler nakledil inektedir. Birinci Dünya Harbi hâtıralarından sonra sıra, İstiklâl Mücadelesine gelecektir İti, bu devrin, hâdiselere bizzat hâkim olan en ehemmiyetli ilci üç şahsiyetinden biri bulunan İnönü tarafından anlatılması, şüphe yok ki pek mühim bir tarihî hâdisedir.

*

Bir af, sadece bir af ümidiyle boyunlarında şirinlik muskalarıyla dolaşan üstadların sâyi muammer olsun ama, bu sırada basın mevzuatının ağır hükümleriyle mahkûmiyetler durmadan devam ediyor. Tarsus Toplu Basın Mahkemesinde geçen hafta Yeni Adana gazetecinin sahibi Ayd?n Remzi Yüreğir, yazı işleri müdürü Şahin Gürtunç ve Tarsus muhabiri Mehmet Denk onar ay hapse ve 2500 er lira para cezasına mahkûm olmuşlardır.

Diyarbakırda çıkan İleri Yurd gazetesi aleyhine tam 21 dâva açılmıştır. Bu gazetenin fıkra yazarı Musa Anter, tevkif edilmiştir. Evli ve S çocuk babası olan Anter, avukatlarının itirazıyla bir gün sonra tahliye edilmiştir. Müteaddit defa belirtildiği gibi, bu mecmua, basın suçlularının haklarında kesinleşmiş bir karar olmaksızın tevkifini, tevkif müessesesinin maksatlarına uygun görmemektedir. Bu bakımdan Musa Anterin tahliyesi -tıpkı Necip Fazıl Kısakürekinki gibi- bir hatanın tashihi olarak memnuniyet uyandırıcıdır.

Saygılarımızla
AKİS

Millet

Yasak!.

C. H. P. Genel Başkanı İsmet İnönü, geçen hafta Cuma günü İstanbulda. Ankaraya hareket etmeden önce bir basın toplantısı yapmıştır. Günün en alâka çekici meselelerine temas eden İnönünün bu konuşması -Demokrat İzmir hariç- hiç bir gazetede çıkmamıştır. Zira bu konuşma hakkında bir "neşir yasağı" kararı alınmıştır. Yasaktan zamanında haberdar edilmiyen Demokrat İzmir neşir vazifesini yapmıştır.

İnönünün konuşmasını yayınlamayı yasak eden karar gazetelere savcılığın şu Yazısı ile tebliğ edilmiştir:

C. H. P. Genel Başkanı İsmet İnönünün 3.7.1959 tarihinde yaptığı basın toplantısı ve sohbet konuşmasının . neşri İstanbul nöbetçi 3 üncü Sulh Ceza Hâkimliğinin 3.7.1959 tarih ve 959/38 sayılı kararı ile men edilmiştir.

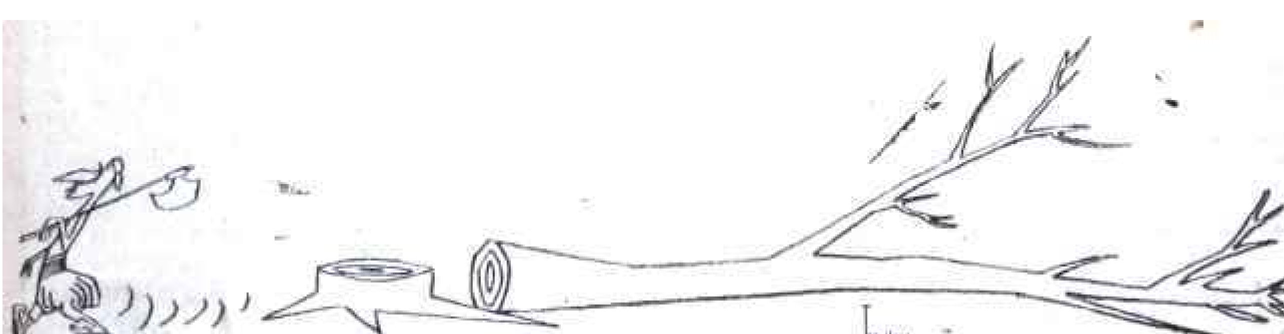
Gereğini rica ederim.
İstanbul Cumhuriyet
Müddeiumumi Muavini
Nihat Nakipoğlu

Yasak kararından bir gün sonra kendisine bu hususta ne düşündüğünü soran gazeteciye İnönü, "Beyanatımın neşrinin manedilmesi hayretimi mucip oldu. Hiç bir tedbir masum hakikatların milletten saklanmasını temin edemez" diyordu.

"Masum hakikatlar"ın yarattığı korkunun bu son tezahüratı, arzularını hakikat sanıp "bahar türküleri" söyliyenlerin yüzüne indirilmiş yeni bir şamardır.

İnönü İstanbul'da denizde
Akıntıya mı kürek!..

BALTACI MEHMET II

Haftanın İçinden

İnsanlar ve Rakamlar

İktisadımızı tetkik etmek ve bize kredi açan memleketlere paralarının iyi ellerde olup olmadığını bildirecek raporu hazırlamak üzere Türkiyeye gelen mütehassıslar heyetinin başkanı iç politika tartışmalarımızda yer almış bulunuyor. Sayın mütehassıs, Kanadalı iktisatçı Mr. Cahan, iki basın toplantısı yapmış, bazı ziyafetlerde nutuklar vermiş, edindiği intibaları anlatmıştır. Bu intihaların adeta bir iktidar sözcüsü edasıyla, hattâ sert bir iktidar sözcüsü edasıyla, zaman zaman onu bunu azarlayarak nakledilmiş olması ve bilhassa beyanların iktisadi fikirler yanında beynelmilel teşekkül mütehassısları için mutad olmayan dozajda politik veçhe taşıması Mr. Cahan'ı bir alâka merkezi haline getirmiştir.

Sayın mütehassısın, "sizin programınız" dediği ve aslında "kendilerinin programı" olan istikrar tedbirlerimizi, yavrusunu tehlikede gören bir dişi kaplan celâdetiyle savunmasını tabii karşılamak lâzımdır. Avrupa iktisadi İşbirliği Teşkilâtının tamamiyle -ve yalnız- iktisat ilminin ışığı altında hazırladığı bu, acı bir ilâç tadı taşıyan tedbirlerin hastada sebep olduğu yüz buruşması karşısında Mr. Cahan ilâcın elbette ki faziletini söyleyecekti. Ancak işi olmayan ve acemisi bulunduğunu belli ettiği bir takan polemiklere hiç girmeseydi sayın mütehassıs bu vazifeyi daha inandırıcı bir tarzda yerine getirmiş olacaktı.

Zira hâdiselerden biraz haberdar herkes Mr. Cahan'ın istikrar tedbirlerini zoraki kabul edilmiş ne kelime, bizzat hükümetimiz tarafından hazırlanmış olarak takdim etme gayretini sadece tebessümle karşılamıştır. Sayın mütehassıs, ihtimal iktisadi meseleleri tetkik etmekten Türk umumi emfkârının hangi derecede aydın bulunduğunu araştırmak fırsatını ele geçirememiştir. Geçirseydi kendisini gülünç ettiği gibi, söylediği doğru iktisadî fikirlere de inancı sarsan böyle garip bir vaziyet olmazdı. İstikrar tedbirleri D. P. hükümetlerine enflasyonist gidişleri karşısında dehşete düşen yerli ve yabancı siyaset adamlarının, iktisatçıların seneler senesi yaptıkları ikazların kağıt üzerine dökülmüş şeklidir. Bunları daima reddeden İktidar başka çaresi kalmayıncaya kadar ayak diremiş, bu yüzden yaranın müstakbel tedavisini daha acılı, daha güç hale getirmiş, nihayet, elzem yardımı elde edebilmek için boyun eğmek zorunda kalmıştır. Sayın mütehassısın sadece bazı tavsiyelerde bulunduklarını söylemesi, zaten Beynelmilel Teşekküllerin bir programı bir memlekete nasıl zorla kabul ettirebileceğini sorması basit bir mantık oyunudur. Zordan bahsedenler elbette ki topu, tüfeği hatıra getirmemektedirler. Fakat elzem yardımı ellerinde tutanlar "ya bu tavsiyelere riayet edersin, biz de seni içinde bulunduğun berbat vaziyetten kurtarırız, ya da ne halin varsa görürsün" derlerse bunun hakikî bir zor olduğunu çocuklar dahi teslim eder. Amerikan politikasının şimdi, sefalı hovardalık yollarından sonra kendisine el açan memleketlere yardımın ilk şartı olarak Beynelmilel Teşekküllerin "tavsiye ettiği" istikrar programlarının kabulünü koşmaktan ibaret bulunduğunu Mr. Cahan'ın zannı hilâfına Türk umumi efkârı mükemmelen bilmektedir. Türk umumi efkarı, acı ilâcı bizim gibi yüzlerini buruşturarak içen alâkalı milletlerin hiddetine rağmen Arjantinde Peronun ağır mirasının, Bolivyadaki geniş sübvansiyonların, İspanyada General Franco'nun kaprislerinin ve Brezilyada -seçim kampanyasını düşünerek ayak direyen Başkan Kubitehek'in şantajlarına rağmen tediye açıklarının hep bu yoldan tasfiye edileceğinden haberdardır. Vaziyet bu olunca Mr. Cahan'ın hilafı hakikat beyanları İktidara şirin görünme kokusu taşıyan bir gayretkeşlikten öteye geçmemektedir ve bu aslında, sayın mütehassısın hakiki gayelerini torpillemektedir.

Çünkü istikrar programının esası mevzuunda Türkiyede siyasi bir muhalefet mevcut değildir. Sayın mütehassısın böyle bir zehaba nasıl kapıldığım anlamak zordur. Tahmini daha kolay olan, bu zehabın Mr. Cahan'da kimler tarafından uyandırıldığıdır. Muhalefet, içinde bulunduğumuz durumdan kurtulmak ve Türk iktisadını sıhhate kavuşturmak için İktisadi İşbirliği Teşkilâtının tavsiyelerinden başka yol bulunmadığını bilmektedir. Muhalefetin en selâhiyetli sözcüleri daima bunu tekrarlamışlardır. Hattâ bizzat sayın İnönü 1957 seçimlerinden önce C. H. P. adına millete iktisadi sahada ilmin icaplarının, basiretli bir tatbik tarzıyla, yerine getirileceğini vaad etmiştir. Akıl için yol bir olduğu gibi ilmin sesi de tek tonludur. Muhalefet, iktidarı aldığı gün istikrar programının tatbikine devam edecektir.

Ama bir şikâyet vardır ve bu şikâyet anormal bir dununun normal neticesidir. Rejimimizin garip tecellisi, 4 Ağustos 1958'den beri D. P. kendi cenazesini bizzat kaldırmak mevkiindedir. Bu hal, ister istemez, tatbikatta son derece zararlı bazı "idare-i maslahatla sebebiyet vermekte ve Mr. Cahan'ın zehabı hilâfına programın tümünü asıl o tehlikeye koymaktadır.

Başarılı bir iktisat politikasının bir yandan insan faktörünü, diğer taraftan iktisat ilminin icaplarını en iyi şekilde birleştiren politika olduğunu Mr. Cahan şüphesiz bilir. D. P. seneler senesi iktisat ilminin icaplarını kulak arkası etmiştir. Netice beklenileceği veçhile, bugünkü hazin ve ilâca muhtaç durum olmuştur. Şimdi iktisat ilminin icapları yabancı mütehassısların ısrarı neticesi kabul edilir, fakat bu sefer insan faktörü kaale alınmazsa yeni neticelerin başka türlü olacağını sanmak safdilliklerin en büyüğüdür. Hiçbir istikrar programı gerekli psikolojik hava yaratılmadan meyva veremez. Bu havayı yaratmak ise Basın toplantılarına neşir yasağı koymak veya hakikatlerin duyulmasını önlemekle kabil defi ildir. Eğer Fransada tedbirler muvaffak olduysa bu, Beşinci Cumhuriyetin Dördüncü Cumhuriyetin hatalarını serbestçe söyleyebilmesi neticesidir. Karışık Arjantinde ise Başkan Frondizi'nin son çare olarak işbaşına getirdiği Ekonomi Bakanı Alsogaray kollarını Peronun hazin mirasım şu şekilde anlatmakla sıvıyor: "Arjantin halen yabancılardan alman kredilerle yaşamaktadır ve memurların maaşları bu ayın sonunda güçlükle Ödenebilecektir. Eylül ve Ekim ayları daha da müşkül şartlar altında geçecek, fakat Kasımdan itibaren vaziyet değişecektir". Bizim iktidar ise bir "mea culpa = hatalarını itiraf" cesaretini bulamadığından milletçe sıkıntıya katlanma kampanyamızı gerçekler üzerine bina edememiş, "refah, ucuzluk, bolluk" sloganıyla ve fütursuz "Görülmemiş Zafer" türküsüyle ortaya çıkmıştır. Üstelik' kemer sıkmada dünün mesulleri bugün misal olma vazifesini bile yerine getirmemektedirler. İnsan faktörünün böylesine kenara itilmesi iktisat ilminin icaplarına uygunluğu hiç kimse tarafından reddedilmeyen meşhur programın gerçekleşmesini zorlaştırır mı-kolaylaştırır mı?

Kendisine alaturka binbir itibar gösterilen Mr. Cahan, sükûnetle, işte bizim için hayatî olan bu sualin cevabını aramalıdır.

Hükümet

Kalkınma, iman işidir

Başbakan Menderesin Cumartesi ve Pazarı İstanbulda istirahatla geçirdikten sonra, geçen haftanın başında yeniden Ankaraya gelip biribirini takip eden toplantılarda hazır bulunması, vaktinin büyük bir kısmını hükümet işlerine ayırması, itiraf etmek lâzımdır ki, pek çok kimse için bir sürpriz oldu.

Londradaki feci uçak kazasından sonra, vaktinin hemen hepsini İstanbuldaki Parkotelin ikinci katındaki hususi dairesinde istirahatle geçiren Başbakan Menderesin, O. E. C. E. Heyeti ile son müzakereler başlar başlamaz boğucu sıcakların hüküm sürdüğü Ankaraya gelip, idareyi eline alması tabii ki tatlı bir sürprizdi. Şimdi Herkes bu tatlı sürprizin, sürpriz olmaktan çıkıp, normal bir hâdise sayılacak hâle gelmesini beklemektedir.

Başbakanın geride bıralktığlımız hafta içinde, Ankaradaki çalışmaları esas itibariyle, iktisadî meselelerle ilgiliydi. Onbir aylık istikrar programında yeni rötuşlar yapmak, yoldan inhirafları önlemek, ihracatı arttırmak, tekstildeki kriz başlangıcına bir çare bulmak lâzımdı. (İstikrar politikası'yazısına bakınız). Koordinasyon Heyeti O. E. C. E. mütehassıslarının yeni tavsiyelerinin ışığı altında, bu meselelerin halline çalışıyordu. Komite içinde . meselâ Polatkan ve Ataman arasında görüş farkları vardı. Bu Koordinasyon Heyetinin ezelî derdiydi. Koordinasyon Bakanı, Komitenin başkam da olsa. arkadaşları onun otoritesini kabule asla yanaşmıyorlardı. Başbakanın toplantılara katılması ve taraflar arasında hakemlik yapması, görüş farklarının giderilmesi bakımından son derece faydalı neticeler verdi.

Çalışmalardan Başbakan da çok memnun kalmış olacak ki Cumayı Cumartesiye bağlıyan gece, Çankayadaki evinde bazı yakın mesai arkadaşlarına verdiği yemekte çok neşetiydi. Sebati Ataman, Ahmet Salih Korur ve Dilâver Argunun katıldıkları yemekte hemen hemen tamamiyle iktisadî meseleler görüşüldü.

Menderes son derece iyimserdi. Arkadaşlarına, iktisadî gidişin ileride nasıl ferahlık getireceğini ballandıra ballandıra anlattı. Sesinin tonunda, bakışlarında büyük bir samimiyet ifadesi vardı. Bu samimiyet beraberindekilere de sirayet etti. Nitekim Menderesin pembe köşkünden çıktıktan sonra Çan kayanın yeni manzarasını hayran hayran seyrettiler: Çankaya köşkünün etrafında bulunan barakalar yıkılıp, civar yeniden tanzim edildikten ve köşkün yanında helikopterlerin inip kalkabileceği bir pist yapıldıktan sonra Çankaya hakikaten yepyeni bir çehre kazanmıştı. Türkiye artık eski Türkiye değildi. İhtimal, Kemal Aygün başkanlığında İstanbuldan gelen 37 kişilik D. P. heyeti de, eserleri gördükten sonra kalkınma imanını tazeleyip geri dönecekti. Böyle bir şey için İktisadî Devlet Teşekküllerinin asgari bir hesapla 200 bin lira masraf etmeleri, gezinin temin edeceği faydalar düşünülürse pek ehemmiyetli değildi.

Adnan Menderes
İyimser

Boş koltuklar

Boğucu sıcaklara rağmen, Başbakan Menderesin bütün haftayı Ankarada geçirmesi kabinedeki boş koltukların artık doldurulacağı kanaatim uyandırdı. Adaylara sorulursa, bu artık gün meselesiydi. Meselâ Giresun seyahati suya düşmeden evvel Giresun milletvekili Mazhar Şenerin Devlet Bakanlığına getirileceği söylenmişti. Hattâ bu tâyinin derhal açıklanması bekleniyordu. Fakat limanın açılması gibi, Giresun milletvekilinin tâyini de gecikti...

İdeal içişleri Bakanı olacağım etraf ma yayan Dr. Sarol ise tebrikleri bile kabule başlamıştı. Bu yüzden Sanayi Bankasının İdare Meclisi Reisliğini bırakmakta tereddüt etmemişti. Fakat Başbakanın son günlerde sık sık beraberinde görünen Dr. Namık Gedike de bir vazife bulmak lâzımdı. Onu şimdilik Sağlık Bakanlığına yakıştırıyorlardı. Böylece artık Dr. Gedik "dahil! işler"le meşgul olmıyacak, fakat bir "dahiliye mütehassısı" olarak sağlık işlerini tedvir edecekti. Yeni kabinede Başbakan yardımcılığı üzerinde Benderlioğlu ile Kalafat çekişiyordu. 1-kisinden biri Başbakan yardımcısı olacaktı. Abdullah Akerin Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığına asaleten tâyini mevzuubahisti. Fakat Aker de rakipsiz değildi, şiddet tedbirlerini şiddetlendirme komisyonunun basın hakkındaki raporunu hazırlıyan Bahadır Dülger vardı.

Koltuklar boş durdukça adayların sesleri yükseliyor ve "mavi boncuk bende" diyenlerin sayısı artıyordu.

Sivrisinek Saz!

Şu bizim Demokratlar yaman adamlar ya... Mesele dillerinden anlamak! Yoksa tenkid de yapıyorlar, fikirlerini de söylüyorlar, bildikleri hakikatleri de açıklıyorlar. Yalnız, İşte, İşmarla konuşuyorlar.

Misal mi?

Konyada Borsa binasında toplantı yapıyorlar. Bir ara Remzi Birant söz alıyor "Her yerde hazır ve nazır" olanın Allah olduğu bilinir değil mi ? Hatip "Her yerde hazır ve nazır olan sevgili Genel Başkanımız" diyor.

Arkadan Mustafa Runyun arzı endam ediyor. Mevzu, meşhur Taş hikâyesi. "Bu, diyor, Allanın kulundan aldığı intikamdır."

Eee. İnönünün başına Uşakta taşı kimin attırdığı bir D. P. kongresinde bundan da açık şekilde söylenmez ya..

C. H. P.

Paşa korkusu

Geride bıraktığımız haftanın içinde Cumartesi sabahı "Paşanın evinde toplantı var" haberini alan Ankaradaki C. H. P. idarecileri saniyesinde Ayten sokağındaki evin alt katındaki salonda buluştular. Paşa her zamanki neşeli haliyle üst katın merdivenlerinden indiği zaman salonda Feyzioğlu, Yetkin, Çelikbaş, Melen, Öztrak, Paksüt, Alişiroğlu, Güneş, Baykam ve Kitapçı vardı.

Paşanın neşesi çabucak etarafindakilere de sirayet etti ve son neşir yasağı üzerinde eğlenceli konuşmalar yapıldı. Artık kimse neşir yasaklarına şaşmıyordu. Halkın ancak "resmî hakikatler"i duymasına tahammül edilen 1959 demokrasisinde bunlar olağan şeylerdi. Halk gazetelerdeki "beyazlar"ı okumasını, hem de çok iyi okumasını öğrendikten sonra, neşir yasakları insanı sadece güldürürdü. Herbiri vatan sathının bir köşesinden yeni dönmüş olan C. H. P. Merkez ve Grup İdare Kurulu üyeleri, sonu gelmiyen neşir yasaklarının kimin lehine çalıştığını çok iyi görmüşlerdi: Nefir yasakları güneşin balçıkla sıvanmasına çalışmaktan başka bir şey değildi. Mese-

lenin üstünde fazla durulmadı ve gazetecilerin talebi üzerine yumurta seklindeki masanın etrafında toplanılarak neşeli resimler çektirildi. Artık herkes öğrenmişti ki her yasak, Paşa korkusunun yeni bir ifadesidir...

Dinlenme

İnönü, toplantının en neşeli adamı olmakta azimli görünüyordu. İstanbuldaki kısa dinlenmenin İnönüye çok yaradığı muhakkaktı. Geçen hafta Pazartesi günü Maltepede trenden inen İnönü, oğlu Ömerin evinde kahvaltı ettikten sonra, Erenköye annesini ziyarete gitti. Öğle rakti döndü ve derhal sandala atlayıp açıkta, denize girdi. İlk gün suda 6 dakika kaldı. Ertesi gün 6,5 dakika, Çarşamba günü de 7,5 dakika yüzdü. Perşembe günü Heybeliada plajından denize giren İnönü, meşhur çivileme atlayışını yapmak fırsatım da buldu ve denizden âdeta istemiyerek çıktı.

Cuma günü hem program yüklü, hem de hava berbat olduğu için deniz faslı yoktu. Sabah, hasta Falih Rıfkı Atayı Modadaki evinde ziyaret eden İnönü, öğleden sonraki basin toplantısında neşri yasak edilen konuşmayı yaptı. Akşam, Ankaraya dönmek üzere Bostancıdan trene binerken hâlâ yağmur yağıyordu. Havaya bakan İnönü, "Bu hava bir haftada düzelmez" derken kötümser görünüyordu. Ama bu kötümserlik sadece hava içindi. Cumartesi sabahı Ankaraya inen İnönü, parti toplantılarından resmi davetlere kadar çeşitli yorucu işle neşesinden ve dinçliğinden birşey kaybetmeden uğraştı.

Bu haftanın başında Pazartesi günü Emin Erişirgilin kızının nikâhında bulunacak olan İnönü, Çarşamba günü yeniden İstanbula dönerek Meclis açılıncaya kadar denizden faydalanacaktı. Tabii "hava" müsaade ederse...

Vatan sathı

Ama hava şartları ne olursa olsun, C. H. P. ekiplerinin millete hakikatları anlatma faaliyeti aralıksız devam ediyordu. Hafta sonunda Ankarada toplanan C. H. P. milletvekilleri bir iki gün kalıp Genel Merkezle fikir temasında bulunduktan sonra yeniden yollara düştüler. Malatyadan henüz dönen Nüvit Yetkin ile Trakya gazisini bitiren Suphi Baykamın Tokat milletvekili Şahap Kitaplının da iltihakı ile teşkil ettikleri ekip Çankırı, Kastamonu, Sinop ve Zonguldak'a hareket etti. Fethi Çelikbaş beraberine Hıfzı Oğuz Bekata ile Eğeden yeni dönen Fazıl Yalçını alarak Burdur, Antalya ve Muğla yolunu tuttu. Orhan Öztrak, Halil Sezai Erkut ve Avni Doğandan kurulu ekip ise Çanakkale yolundaydı.

Birçok C. H. P. milletvekili ise seçim bölgelerinde bulunuyordu. Bu bakımdan Hatayda görülmemiş bir çalışmanın örneğini veren İhsan Ada 15 günden beri bütün ili köy köy dolaşıyordu. Bundan başka her ildeki Merkez Temsilcileri, mahalli teşkilâtla işbirliği yaparak ocak ve bucak kongrelerini tamamlamağa çalışıyorlardı.

Bu hareket Temmuz ortasında Meclis açılana kadar devam edecekti. Meclisin yeniden çalışmaya girmesinden birkaç gün sonra da, 17 Temmuzda Parti Meclisi toplantısı yapılacaktı. Bu defaki Parti Meclisinin en büyük hususiyeti, gittikçe ehemmiyet kazanan iktisadî vaziyetin gözden geçirilmesi olacaktı. Parti Meclisi, çalışmalarım tamamladıktan sonra neşredeceği tebliğde, ihtimal en büyük yeri C. H. P. nin iktisadî görüşünü izaha ayıracaktı.

İnönü, Flechter Warren ile kadeh tokuşturuyor

Islatma!..

Protokol

Su şakaları

Amerikan Büyük Elçisi Ekselans Warren'in Çankayadaki ikâmetgâhına Bayan İnönü ile birlikte ve son derece dinç adımlarla giren C. H. P. Genel Başkanı, ev sahiplerinin elini sıkarak selâmlaştıktan sonra, gülerek:

"— Amma da ıslanmışım!" dedi.

İnönünün koyu gri üç düğmeli elbisesinin sırılsıklam olduğunu gören ev sahipleri, çiçekleri sulamakta olan bahçivanın bir dikkatsizlik yaptığı zehabına kapılarak hararetli bir şekilde teessürlerini bildirip özürler dilemeye başlamaları üzerine, İnönü, neşe dolu kahkahalarından birini atarak:

"'— Yok canım, dedi, kavgadan geliyor zannetmeyin diye söylüyorum".

Sonra hâdiseyi anlattı. Otomobille gelirken, yukarıdan aşağıya- inen bir arazöz su fışkırtmış ve açık pencereden içeri dolan sular İnönünün elbisesini bu hâle getirmişti. Gerçi Bayan İnönü, pek üzülmüş ve tekrar eve dönüp elbise değiştirmeyi teklif etmişti ama İnönü, Amerikan Büyük Elçisinin İstiklal gününü dolayısiyle yaptığı davete ıslak elbiseyle gitmekte bir mahzur görmemişti. Onu sokakta kavga etti de elbisesi bu hâle geldi zannetmiyeceklerdi ya...

İnönü ev sahipleriyle İngilizce konuşuyor ve İstanbuldan sırf İstiklâl gününde hazır bulunmak için geldiğini söylüyordu.

Hakikaten İnönü, deniz banyolarım bırakmış ve Cuma günü akşamı Bostancıdan yataklı katara binerek Cumartesi sabahı Ankaraya gelmişti. Saat 12 yi birkaç dakika geçerken de Amerikan Büyük Elçisinin dâvetine icabet etmişti.

İnönü, salona girdiği zaman büyük alâka uyandırdı. Bilhassa hanımlar bu 75 yaşındaki delikanlıya takdim edilmek için âdeta biribirlerini itiyorlardı. Az zamanda etrafında "hâle"lenen hanımlara İnönü bol bol iltifatlarda bulundu. Bayan İnönü ise manzarayı gururla seyrediyordu.

İlk kadehi Ekselans Warren ile birlikte "şerefe" içen İnönü, sonra iki kadeh daha şampanya içti. Başbakan Menderesin de bu resepsiyo-

na geleceğini duyan İnönünün gözleriyle etrafı araştırdığı görülünce, kendisine Başbakan Menderesin biraz fince salonun diğer kapısından çıkarak gittiği söylendi. İnönü de saat 12.45 de veda ederek Amerikan Büyük Elçisinin ikametgahından ayrıldı.

Vuku bulmayan karşılaşma

Amerikan Büyük Elçisinin dâvetine hem İnönünün, hem Menderesin davetli olduğunu duyan gazeteciler, bir ehemmiyetli karşılaşmanın heyecanı içinde Ekselans Warren'in ikâmetgâhı etrafında mevzilenmişlerdi. -Resepsiyona sadece Meclis Başkanı, Başbakan, Bakanlar, muhalefet partilerinin Genel Başkan ve Genel Sekreterleriyle askerî ve mülki erkân davetliydi: gazeteciler davet edilmemişti-. Fakat beklenen karşılaşma vuku bulmadı. Başbakan, Dr. Namık Gedik ve Melih Esenbelle birlikte gelmiş, hazır bulunanların ellerim sıktıktan sonra büyük salonun en dibindeki köşede ayakta durmuştu. İnönünün geldiği . sırada da, C. H. P. Genel Başkanı küçük salondan büyüğüne geçerken bir diğer kapıdan çıkmış ve Amerikan Büyük Elçisinin ikâmetgâhından beraberinde Dr. Namık Gedik, Melih Esenbel, Ahmet Salih Korur ve Dilâver Argun olduğu halde ayrılmıştı.

Davetli bakanlardan, Dr. Namık Gedik hariç, sadece Halûk Şaman resepsiyona gelmiş ve Başbakan ayrıldıktan sonra da bir müddet kalmıştı. C. K. M. P. Genel Başkanı Osman Bölükbaşı da gelmiyen dâvetliler arasındaydı.

Adalet

Buluttan nem...

Geçen hafta otomobili ile Ankaradaki imar sahalarını gezen Barbakan Adnan Menderesin yanında Kemal Öz çobanı -D.P. Grupuna basın suçlarının affi hakkında bir takriri gürültüyle verip sonra susan Afyon milletvekili- görenler, basın suçlularının affının eli, kulağında olduğuna kanaat getirdiler. Gerçi Babıâlide "İktidarın en selâhiyetli kimselerinden aldıkları vaadlere" dayanarak, bazı üstadlar aylardan beri af için ha bugün, ha yarın deyip duruyorlardı. Ama bizde temennilerle tahminlerin biribirine karıştırılması usulü pek yaygın olduğundan bu rivayetlere inanan pek çıkmıyordu. Esasen "bugün, yarın" teranesi, af yolunda bir İktidar adımının da bir türlü atılmamış olmasıyla inandırıcı olmaktan gün geçtikçe uzaklaşıyordu. Bu sebeple Öz çobanın Menderesin yanında görülmesi, basın affı mevzuunda üstadlarm fallarından daha fazla güvenilen bir işaret teşkil ettti.

Başbakan Menderesin bir. müddetten beri basın- suçluların affına gidilmesini düşündüğü bilinmiyor değildi. Bu affın, 1957 de Kırşehirin tekrar il yapılması gibi bir siyasi manevraya basamak olacağı anlaşılmakla beraber, gene de yüreklerindeki ümidin ateşini söndürmiyenler vardı.

Bayramdan evvel kanunlaşması beklenen trafik suçlarının affı tasarısının, Hükümet Başkanının arzusu üzerine Basın affı ile birlikte çıkması için geciktirilmesi bu ateşi körüklemişti. Özçobamn Başbakanın otomobilinde görülmesi, bu zaviyeden bakınca bir mana kazanıyordu. Zira, Basın suçlularını af tasarısı Meclise gelecekse, bir Hükümet teklifi olarak gelmeliydi. Adalet Bakam Esat Budakoğlunun bu mevzudaki bir beyanatında "Henüz erken" demesi de, ayni perspektif içinde bir tezat olmaktan çıkıyordu. Zira Budakoğlu, "Adalet Bakanlığının bu mevzuda bir hazırlığı yoktur" derken hakikatin ta kendisini ifade ediyordu. Basın suçlularının affı, şüphesiz, hükümet politikası ile alâkalı bir meseleydi ve kararının alınma yeri elbette Bakanlar Kuruluydu. Sadece Bakanlar Kurulu kararı da kâfi değildi; siyasi endişeler, meselenin bir de D. P. Grupundan geçirilmesini zaruri kılıyordu. Halbuki Grup, uzun bir müddet önce Basın ve Muhalefet hakkında tedbirlere lüzum görmüş, bir komisyon kurmuş, hattâ bir de tebliğ neşretmişti. Komisyonun hazırladığı rapor, raportörlerin çantasında tatlı tatlı uyutuluyordu. Basın affı teklifi ile beraber D. P. Grupuna normal olarak bu raporun da getirilmesi gerekecekti. Bu müşküle rağmen, basın affına hararetle taraftar olan Gruptan teklif kolayca geçebilirdi ve bu haftanın başındaki işaretler geçeceğini gösteriyordu.

Ama artık mesele, Basın suçlularının affı değil, bu af vasıtasıyla ağır havayı dağıtma politikasının muvaffakiyet şansıydı.

İstikrar Politikası

Ye kürküm ye...

(Kapaktaki grafik)

Geçen hafta boyunca zayıf, uzun boylu, gözlüklü bir iktisatçı Türkiyede kendinden en çok bahsedilen adam oldu. Ağzından çıkan her cümle gazetelerin manşetinde yer alıyor, resimleri Elia Kazan'a veya Maggy Roof'un kızlarına gösterilenden daha büyük bir cömertlikle birinci sayfaları süslüyordu. Türkiyede yabancı bir iktisatçıyla hem de Avrupa İktisadî İşbirliği Teşkilâtı Genel Sekreter muavini Cahan'dan çok daha tanınmışlarla- bu kadar ilgilenildiği- görülmüş, işitilmiş birşey değildi. İşin daha tuhafı, Cahan daha önce Türkiyeye birçok defa geldiği halde kimse onun mevcudiyetinden bile haberdar olmamıştı. Meselâ Cahan'ın 1955 kışında Türkiyeye yaptığı ziyareti sadece Dışişleri Bakanlığının ilgili memurları hatırlıyorlardı. O tarihte Cahan, O. E. C. E. adına, biazat Fatin Rüştü Zorlunun resmen daveti üzerine memleketimize gelmiş, iktisadi durum hakkında sessiz sedasız bir rapor hazırlamıştı Rapor, İktidarın o günlerde üzerine toz kondurmağa kıyamadığı enflasyoncu politikasını acı bir dille tenkid ediyor, enflâsyonun iktisadî ve sosyal neticelerini "büyükler"in gözleri önüne seriyordu. Tabii ki rapor rağbete mazhar olmadı. Hatta rağbet ne kelime, rapor yüzünden Penste Zorlu ile Cahan arasında O.E.C.E. nin hafızası kuvvetli memurlarının hâlâ unutamadıkları çok şiddetli bir münakaşa geçti.

Cahan, geçen yılın Haziran ayında, fevkalâdeden bir dış yardım alma ümitleri belirince Türkiyeye. yeniden geldi. Bu ziyaret te ilki gibi son derece gizli tutuldu. O günlerde AKİS muhabirleri, istikrar programı üzerinde çalışan Cahan'ın kaldığı oteli öğrenebilmek için dahi insanüstü bir gayret sarfetmek zorunda kaldılar!

Halbuki aynı adam bu sefer bir politika yıldızı gibi siyaset sahnesinin ön plânına itildi. İktidarın en selâhiyetli ağızlarının derin bir sessizliğe gömüldüğü şu günlerde Cahan -İktidarın "rüyet şahidi" olarak- bol bol konuşturuldu. İktidarın taktiği açıktı: Sayısız zam dalgalarıyla hatırlanan istikrar programının biraz olsun itibarını yükseltmek lâzımdı. Yerli politikacıların bu mevzuda gösterecekleri gayretlerin tesirsiz kalacağı aşikârdı. Ancak Cahan gibi İstikrar politikasının tatbikatını teftişle vazifeli milletleraarası bir mütehassısın sözleri, pek" çok tatlı söz dinlemiş kulaklarda bir aksiseda yaratabilirdi. İktidar bu sâyede Muhalefete karşı kullanabileceği bir silâh kazanabilir, Maliye Bakam Polatkanın evvelce B. M. M. de yaptığı gibi, Muhaliflere dönüp "Bunları söyleyen mütehassısları, maksatlı, cahil diye beyenmiyorlarsa, buna bir diyeceğim yok. Bunu açıkça söylesinler, cihan duysun" şeklinde çalım satabilirdi.

Bütün mesele, politikanın dışında kalması lâzım gelen ecnebi bir teknisyeni, İktidarın bir rüyet şahidi olarak konuşmaya razı etmekti. Feleğin çemberinden geçmiş, tecrübeli milletlerarası mütehassıs, ondan ne istenildiğini ve istenilen şeyin politik neticelerini göremiyecek bir adam değildi. Nitekim Dışişleri Bakanlığının ikna kabiliyeti en yüksek elemanları onu İktidar lehine bir konuşma yapmaya zorladıkları balde, Cahan dört gün tereddüt etti: Ecnebi bir teknisyenin, bir memleketin iç politika meselelerine karışmaya hakkı yoktu. Ama bu tereddütler dört gün sürdü, Neticede Cahan İktidarın rüyet şahidi rolünü oynamayı kabul etti.

Cahan, neden adının Türkiyenin iç politikasına karışmasına razı olmuştu? Bunun muhtelif sebepleri vardı: Herşeyden evvel, O. E. C. E. Genel Sekreter Muavini, istikrar

programının muvaffakiyeti mevzuunda, teşkilât üyesi memleketlere karşı kendini manen mes'ul hissediyordu. *Bir* yıl evvel Türkiyeye gelen diğer ecnebi mütehassıslar, Türk Hükümetinin istikrar programını samimiyetle yürütüp yürütmiyeceği hususunda şüpheler izhar ederlerken, Canan "Türk idarecileri enflâsyonun kötülüklerini anlamışlardır, onlara itimat etmek lâzımdır" diyerek "şüpheciler"! ikna etmişti.

1968 Haziranında O. E. C. E. Genel Sekreterliğine verdiği raporda Canan aynen şöyle yazıyordu:

"Sturc - Canan'dan evvel Ankaraya gelen Para Fonu mütehassısının adı - ayrılırken bana, çok iyimser bir tablo çizme, dedi. Fakat buna rağmen ben iyimserim. Türkiyedeki selâhiyetli resmî şahısların ve bakanların evvelce tuttukları yolun yanlış olduğunu anladıklarına inanıyorum. Hatalarını itirafa asla yanaşmıyacaklardır. Biliyorum ki Türkler tabiatları icabı, hata yaptıklarını kabul etmezler. Fakat hatalarını düzeltmek için samimi bir gayret göstereceklerini ve iktisaden bir mâna ifade edecek bir programı nihayet kabul edeceklerini sanıyorum".

Cahan bu görüşü Pariste müteaddit defa savundu. Samimi bir inanç neticesi, Türkiyeye yardım yapan memleketlerin nezdinde, Türk Hükümetinin âdeta avukatı hâline geldi. İstikrar programım kendi öz çocuğu gibi benimsedi, bağrına bastı. İşte bu psikolojik sebepler yüzünden istikrar programının iyi bir şekilde ve samimiyetle yürütüldüğüne inanmaya, hataları ve yalpaları müsamaha ile karşılamaya hazırdı.

Ama Cahan'ı bir İktidar sözcüsü gibi konuşmaya sevkeden asıl sebep, O. E. C. E. mütehassıslarıyla yapılan uzun müzakerelerden sonra, Türk Hükümetinin az çok unutur gibi olduğu istikrar programına yeniden dört elle sarılmaya rıza göstermesi oldu. Cahan için asıl gaye, istikrar politikasının kurtarılmasıydı. Bu gayeye eriştikten sonra, iç politikaya karışmak pahasına da olsa, İktidarın yardımına koşmakta büyük bir mahzur görmüyordu. Bunun içindir ki dört günlük tereddüdünü unuttu ve İktidarın savunmasını üzerine aldı.

Cahan'in avukatlığı kabulünde orijinalite meraklısı rütbesi yüksek bazı C. H. P. lilerin Cahan'ı ve istikrar programım hedef tutan mânâsız konuşmalarının tesiri de inkâr edilemezdi. Basına intikal eden bu konuşmalarda "ecnebilerin Türkiyenin gerçeklerim anlıyamıyacakları ve istikrar programı adı verilen hazır elbisenin bizim vücudumuza uymıyacağı" belirtiliyor, ama nasıl bir elbiseye ihtiyaç olduğu, konfeksiyon politikacıları tarafından söylenmiyordu. Bu. "biz bize benzeriz" tarzında bir tenkidti. Tabii ki bu sözler, insan psikolojisinden iyi anlıyan vazifeliler tarafından İngilizceye Çevrilecek konuşup konuşmamak husunda tereddüt eden O. E. C. E.. mütehassısının gözleri önüne serildi. Cahan'in Ankaradaki basın toplantısında yazılı metnin dışına çıkarak "az gelişmiş memleketlerin gerçekleri hakkında mensup bulunduğu teşkilâtın geniş tecrübeye sahip olduğunu" hatırlatması, onun orjinalite meraklısı bazı C. H. P. lilerin haksız ve mânasız konuşmaları karşısında hissiz kalmadığım ve cevap vermek ihtiyacını duyduğunu gösteriyordu.

İlk basın toplantısı

Türkiyenin iktisadî durumu hakkında Türk vatandaşlarının, hattâ milletvekillerinin göremediği dokümanları tetkik imkânına sahip bulunan O. E. C. E. Heyeti Başkanının, Dışişleri Bakanlığının ikinci katındaki Encümen salonunda yaptığı basın toplantısı büyük alâkayla karşılandı. Salondaki büyük yeşil çuhalı masanın etrafında, Zaferin iktisadi başyazarı Burhan Belge de dahil, yerli yabancı 40 tan fazla gazeteci toplanmıştı. Genç bir hariciyecinin tabiriyle, Muhalefet te "salonda barikat kurmuş" idi.

Politikadan uzak, tam bir objektivite içinde konuşacağı umulan bir teknisyenin istikrar programının bir yıllık tatbikatı hakkında söyliyeceği sözlerin merakla karşılanması tabii idi. Hele İktidarın bu mevzuda susarak, sadece zamları konuşturması, Cahan'in basın toplantısının ehemmiyetini daha da arttırıyordu. Gazeteciler, halk efkârına nihayet selâhiyetli bir ağızdan gelen birkaç cümleyi iletmek imkânına kavuşacaklardı. Fakat Cahan'in konuşmasının âdeta iktidarın bir müdafaanamesinden ibaret bulunması, daha başlangıçta hayret varattı. Gerçi ecnebi bir teknisyenin diplomatça konuşmak zorunda olduğunu kimse inkâr etmiyordu. Ama bu mecburi diplomasiyi, bir teknisyenin objektifliği ile bağdaştırmak pekâlâ mümkündü. Halbuki Cahan'in diplomatlık vâsfı, teknisyen hüviyetinin hissedilmesine imkân vermedi. Bu aşırı diplomasi, savunulan teze faydadan çok zarar getirdi. Meselâ gazeteciler vasıtasıyla Türk halk efkârına hitap eden ve herkesin sözlerine inanmaya amade olduğu meşhur bir iktisatçının "son sene zarfında Türkiyede milyonlarca halkın hayat seviyelerinde vuku bulan hakiki yükseliş"ten bahsetmesine hiç, ama hiç lüzum yoktu. Methiyesi yapılan istikrar programının neticesi olarak zam dalgalarının ardarda geldiği bir yıl için, hayat seviyesinin yükseldiğini söylemek sâdece itimadı sarsardı. Nitekim Cahan da hatasını biraz anlamış olacak ki Hiltondaki ikinci basın toplantısında takdir ve hayranlık cümlelerinin dozunu daha ölçülü tuttu. Keza ihracatın son 9 yılın en düşük rakkamlarını kaydettiği bir devrede "ihracatta fevkalâde neticeler elde edilmiştir" sözü pek mevsimsizdi. "Türk milleti istikbaline emniyetle bakar, o halde siz niye kötümsersiniz?" gibi lâflar çok fazla yuvarlaktı. "Hatalar ve gecikmeler" in "idare ne kadar büyükse, hatalar o kadar büyük olur" gibi Zafer başyazarının başıyla tasvip ettiği cümlelerle geçiştirilmesi çok kolay bir yoldu.

O. E. C. E. Heyeti Başkanı tercü-

Mr. Cahan'in Ankaradaki basın toplantısı
Bir diplomatik tecrübesi

mesiyle birlikte 35 dakika süren İngilizce konuşmasını bitirdiği zaman, gazeteciler kafalarında mevcut istifhamların hiç birine cevap bulmuş değillerdi. Geri kalan 25 dakika zarfında Cahan'ın bir sual yağmuruna tutulması, birçok suallerin de vakitsizlik yüzünden sorulamayışı bunun deliliydi. Ama O. E. C. E. Genel Sekreter Muavini, Seyfettin Turhan, Caşkun Kırca ve Doğan Avcıoğlu gibi gazetecilerin krediler, ihracat, dış yardım ve yatırımlar mevzuunda sordukları sualleri yarım suallerle geçiştirmesini bildi. Hatta Zaferin iktisadî başyazarı Burhan Belge bile, kalkınmanın methiyesini yaptırmak isteyen sualine tatmin edici bir cevap alamadı. Maamafih bunun günahı Mr. Cahan'dan çok, sua'ini tıpkı makaleleri gibi renkli, fakat çetrefil bir üslûpla soran Burhan Belgeye aitti. Nitekim sual ve cevapları büyük bir titizlik ve sadakatla tercüme eden Mehmet Baydur, Belgenin sualini pek kavrıyamadı. Bunun üzerine Zafer başyazarı sualini Fransızca olarak tekrarladıysa da ecnebi mütehassis da tercümandan daha talihli çıkmadı. Belgeye cevabı, "İnanın ki sualinizi kavrıyamadım" oldu. Sualin yeniden izahından sonra da, istenilenden çok farklı bir cevap verdi. Zafer başyazarı "hızlı kalkmıyorsunuz, hatta çok daha hızlı kalkınmalısınız" cevabını isterken, suali "istikrar programında, nüfusu hızla artan bir memleketin kalkınma azmi nazarı itibare alınmamıştır" şeklinde anlıyan Cahan, Burhan Belgeye karşı istikrar programını savunmakla yetindi.

1

Acaba istikrar programı bir yılık tatbikattan sonra ne netice vermişti? Halk efkarının kargısına çok iyimser bir çehreyle çıkan Mr. Cahan kapalı kapıların gerisinde Türk Hükümetine ne gibi tavsiyelerde bulunmuştu? İki bana toplantısından sonra bile büyük ölçüde cevapsız kalan bu suâllere cevap getirmek vazifesi AKİS'e düşüyordu.

Bir yılın bilançosu

Halkın çifte muhripli seyahatlerin, ziyafetlerin, milletvekili maaşlarının arttırılmasının yanı sıra zamlar dolayısıyla tanıdığı istikrar politikasının gayesi enflâsyon kaynaklarını kurutarak tabii fiyat nizamına dönmek ve bu zemin üzerinde plânlı bir yatırını programına başlamaktan ibaretti. Bunun için de herşeyden evvel âmme sektörünün kendi kendine yeter hâle getirilmesi lâzımdı: Bütçe açık vermiyecekti. İktisadî Devlet Teşekkülleri ve Belediyeler Merkez Bankası kapılarından kurtarılacaktı.

Bu maksatla 1959 bütçesinde masraf talepleri yüzde 30-50 nisbetinde kısıldı, ama yeni yıl bütçesi gecen yıldan 1476 milyon fazlayla bağlandı. Masraflardaki bu artışın, Devlet gelirlerindeki artışla kapanacağı ümit ediliyordu. Gümrük vergilerinde 500, vasıtasız vergilerde 685 milyon bir artış beklenmekteydi. Bu, iş hayatı normal devam ettiği takdirde makul bir tahmindi. Maamafih iş hayatındaki durgunluk, amme sektörünün para sıkıntısı dolayısiyle ilk aylarda bu tahmin gerçekleşmedi. Şeker Şirketi gibi teşekküller vergi borçlarım zamanında ödeyemediler. Gelir vergisinin Mart tahsilatı artma şöyle dursun, azalma gösterdi. Osman Okyarın geçen haftaki AKİSte belirttiği gibi, vergi tahsilatı bu tempo üzerinde giderse, bütçe 1 milyar lira civarında bir açıkla kapanmaya mahkûmdur. Taahhütlere riayet edildiği takdirde ya yıl ortasında masrafları büyük ölçüde kısmak, ya yeni gelir kaynakları araştırmak lâzım gelecektir. Maamafih Cahan Heyeti. Osman Okyarın endişelerini tamamiyle paylaşmamakta, bütçenin açık vermeden kapanacağım düşünmektedir.

Bundan başka İktisadi Devlet Teşekküllerinin kendi kendilerine yeter hâle gelip gelmediği mevzuunda umumi bir endişe vardır: Yüzde 100 e varan zamlardan sonra, Sümerbank mamulleri, çimento, demir ve kâğıt fiyatlarında yapılan ufak tefek indirmeler bu hakikati gizliyememektedir. Meselâ 1958 Haziranında başlayan büyük zamlara rağmen, amme' sektörüne dahil belli başlı teşekküller 1958 yılı finansman ihtiyaçlarının 1133,1 milyonunu dış kaynaklardan karşılamışlardır.

Belli başlı teşekküllerin 1958 yılı finansman ihtiyacı darama		
Teşekküller	Öz kaynaklar	Dış kaynaklar
Etibank	161,6	77.8
Sümerbank	953,9	75,8
Seker Şirketi	579,4	255,5
İller Bankası	120,3	119.9
Makina Kimya	110,9	58,4
Çimento Sanayii	51,8	100,4
Denizcilik Bank.	217,5	61.9
Azot Sanayii	61,6	64,9
T. M. O.	423,5	318,5
Yekûn	2680,3	1133,1

. Tablo bu teşekküllerin kendi kendilerine yeter olmaktan çok uzakta bulunduklarını göstermektedir. Bu sebeple ortaya yeni zamlar yapmak zarureti çıkmaktadır. Meselâ şekere zam yapılacağı ısrarla işitilmektedir. Maamafih kendisine bağlı teşekkülleri hovardalık ihtiyadından vazgeçirmek için büyük gayretler sarf eden ve bir "yatırım fonu"nun teşkiline önayak olan Sanayi Bakanı vekili Sebati Ataman, şekere zam haberini yalanlamıştır.

Belediyelerin malî durumu, Devlet işletmelerininkinden daha da acıklıdır. Güzelleştirme hareketi belli başlı belediyelerin bütçelerini yutmuştur. Evvelce Merkez Bankası kapılarının açık bulunması dolayısiyle pek fazla finansman güçlüğü çekmiyen belediyeler, istikrar programı mucibince bu kapı kapanınca ciddi bir malî buhranla karşılaşmışlardır. Havagazı, elektrik, otobüs v. s. fiyatlarına yapılan zam ve istikrar programını zorlıyarak sağdan soldan temin edilen krediler, belediye bütçelerinin tekstil fabrikatörlerinden daha çok ciddî bir şekilde hissettikleri malî buhranı yenmeye kâfi . gelmemiştir. Güzelleştirme yatırımlarına para dayanmamaktadır. Hâlen bütün ümitler, Merkez Bankasında Amerika hesabına birikmiş 1 milyar Türk lirasının imar işlerinde kullanılması noktasında toplanmaktadır. Bu paranın 600 milyonunun belediyelere verilmesi istenmektedir. Maamafih, Cahan Heyeti de dahil, aklı başında hiç bir iktisatçının mevcut şartlar altında tasvip etmiyeceği yıkımlı güzelleştirme hareketine son vermek en doğru hareket olacaktır.

Cahan Heyeti güzelleştirme yatırımlarının isabetli olup olmadığı noktası üzerinde durmamakla beraber, meselenin malî cephesiyle ilgilenmiştir. Belediyelerden istikrar programını zorlıyarak para temin etme gayret lerinden vazgeçilmesini istemiştir. Bu arada mütehassıslar, ithalât ve ihracat primleri arasındaki farkın -ki bütçeye intikal etmiyen bir vasıtalı vergidir- 'biriktiği Kambiyo Karşılık Fonunun hesabını sormuşlardır. Aldıkları cevap, Fonda 699 milyon lira biriktiği, fakat hesabının "çok karışık" olduğu, içinden çıkılacak bir halde bulunmadığı olmuştur. Yani bu 600 milyon liranın nerede kullanıldığı meçhuldür! Tabii ki bu istikrar programına taban tabana, zıt bir harekettir. O. E. C. E. mütehaa-

İbret Aynası

İktibadi sahada büyük tehlikeler karşısındayız. Tedbir alınmazsa uzun yıllar sürecek mali çöküntüler olabilir."

İzmir Sanayi Odası Başkanı
Osman Kibar
13 Haziran 1969

Allah aşkına, bazı tüccarların yüzde 50 yerine, şimdi yüzde 25 kar etmeleri dolayısiyle çıkardıkları feryatlara iştirak ederek siz de sesinizi yükseltmeyin".

O. E. C. E. Heyeti Başkanı
J. F. Canon
1 Temmuz 1959

«Mr. Cahan'ın, İktisadi durumumuza dair görüşümüzü, beyanatında aynen aksettirmiştir".

İzmir Sanayi Odası Başkan:
Osman Kibar
2 Temmuz 1959

İktidarın Aradığı Yeni Destek: O. E. C. E.

Osman OKYAR

Enflâsyon politikası 4 Ağustos 1858 de nihayet, memleketi tam İflâsa sürükledikten sonra, hükümet zaruri ithalâta . davam edebilmek için kredi almak üzere Avrupa iktisadi İşbirliği Heyetine (O.E.C.E.) başvurdu. Aynı anmanda ötedenberi takip ettiği enflâsyon usullerine son vermeyi taahhüt ederek, iktisadi politikasında 180 derecelik bir dönüş yaptı.

Bu dönüsün yapılacağım O.E.-C.E. ye ifade etmek ve yeni politikanın esasları üzerinde İşbirliği Teşkilâtı ile anlaşmak nispeten kolay idi. Asıl zor olan, yıllardır; "enflasyon yoktur, kalkınma vardır" sözleriyle avutulan memlekete hakikati itiraf, etmek idi. Enflâsyonun tashihi re telâfisi icabediyordu. 4 Ağustos programınla ruhu tayda. Telafi ise, gayet sıkıntılı ve tatsız bir ameliye idi. Devalüasyonu icap ettiriyordu, fiyat zamlarını icap ettiriyordu, kredi tahditlerini icap ettiriyordu. Güçlük şuydu: Ağır tedbirlerin sebepleri ve zaruretleri memlekete nasıl anlatılacaktı? 4 Ağustostan beri iktisadi politikanın izahında görülen tutukluk ve bocalama memlekette durumu açıkça söyliyememekten Heri geliyordu. Bu yüzden tenakuzlu ifadeler sarfediliyor, "yüksek seviyede istikrarın tesisinden" bahsediliyor, fakat efkârı umumiye tatmin edilmiyordu.

Bu şartlar içinde bulunurken, iktidarın yeni iktisadi politikayı kabul ettirmek için etrafında yeni destekler araması tabii karşılanmalıdır. Ancak aranan destekler den birinin O.E.C.E. olması hakikaten tarihin garip cilvelerinden birini teşkil ediyor.

Hafızamızı yoklıyarak geçmiş seneleri hatırlıyalım. 1953, 1954'ten beri ecnebi ve yeril iktisatçılar enflâsyonun tehlikeleri üzerinde ısrarla durmuşlar ve enflâsyon siyasetine nihayet verilmesini istemişlerdi. Yeni Gündeki bir başyazısında Cihat Babanın işaret ettiği gibi Ekrem Alican 1056. bütçesi müzakereleri sırasında, enflâsyonun başlıca kaynaklarından biri olan İktisadi Devlet Teşekküllerinin açıkları üzerinde ısrarla durmuş ve enflâsyonun durdurulmasını İstemişti. Bir makalesinde, enflâsyonun zararlarını belirtmiş olan bu satırların yazarını D. P. İktidarı, Üniversitedeki vazifesinden uzaklaştırmak için teşebbüste bulunmuştu. Daha tür çok Türk İktisatçıları ve siyaset adamları müteaddit vesilelerle D. P. iktidarını enflâsyon hususunda ikaz etmek istemişlerdi.

Ayrıca, beynelmilel müesseseler, başta O. E. C. E., Dünya Bankası ve Beynelmilel Para Fonu olmak üzere, hükümet 1 doğru yola sevketmek için birçok teşebbüslerde bulunmuşlardı. Halbuki netice ne oldu? Dünya Bankasının Türkiyedeki Heyetinin vazifesine son verilerek Hollandada Maliye Nazırlığı yapmış ve kıymetli bir maliyeci olan heyet başkanı Dr. Lieftinek memleketi terke davet edildi. O. E. C. E. nin devamlı ikazlarına sert cevaplar verildi ve tavsiyelere katiyyen kulak asılmadı. Gururlu edalarla ecnebi müdaheleden bahsedildi. İşte D. P. iktidarının, Teşekküllerle işbirliği senelerce böyle tecelli etti.

Bugün şartlar tamamen değişmiştir. Çok geç kalındıktan sonra sıra, stabilizasyon programı kabul edilmiş ve 4 Ağustostan beri yürütülmek İstenmiştir. Bu program yürütülmesinde birçok aksaklıklar olmuştur. Matlup neticeyi verip vermiyeceği henüz meçhuldür. Hattâ, denilebilir ki. senelerdir enflâsyonla yaşamış olan ve her taraftan gelen tavsiyelere arka çevirmiş bir iktidar, ciddi bir istikrar politikasını muvaffakiyete götürecek vasıfları haiz değildir ve olamaz. Bu şartlar altında İktisadi tutumun tatbikattaki aksaklıkların türlü şikâyetlere ve Muhalefetin tenkidlerine sebep olmasından daha tabii bir şey olabilir mi?

Beynelmilel bir teşekkül olan ve milletlerin hakimiyetine riayet etmek durumumla olan O. E. C. E. nin, program tatbikatını gözden geçirmek üzere Türkiyeye yollıyacağı bir resmi heyet başkanından hükümeti tenkid etmesini beklemek İmkânsızdır. İstikrar programına 10 aylık icraatı sırasında İktidar, programın bazı unsurlarına kısmen sadık kalmış; daha doğrusu, başka şey yapamadığı için, para ve kredi sahasında tedbirleri tamamen değilse bile, kısmen tatbik etmiştir. Bu da, taht» atiyle, korkunç enflâsyon selini yavaşlatmıştır. O. E. C. E. nin ve aldı başında olan herkesin istediği, tedbirlerde sebat edilmesi, noksanların ikmal edilmezi ve istikrar programının şimdiye kadar hiç ele alınmamış kısımlarının da gerçekleşmesidir. Bu şartlar altında, O. E. C. E. Heyeti Başkanı, Hükümeti, kısmen dahi olsa. almaya başladığı tedbirlere devam etmesi için teşvik etmekten başka ne yapabilirdi Herhalde, bu safhasında, stabilizasyon programının tatbikatını açıkça Türk efkarı umumiyesi önünde tenkid etmesine imkân yoktu. Bu itibarla cesaret verici cümleler sarfetmiş olmasını beynelmilel teamüllerine uygun fa tabii bir hareket olarak karşılamak icabeder.

İşin tuhaf tarafı, şimdiye kadar ecnebi mütehassısların ve heyetlerin tavsiyelerini daima istihfaf ile karşılamış olan. bunları sert bir seklide reddetmiş olan D. P. iktidarı nın birden bire, bu ecnebi heyetlerin desteğini araması ve Mr. Cahan'ın beyanatım bu maksatla kullanmağa çalışmasıdır. İktidarın organı olan Zafer Gazetesinin "yabancılar gözüyle Türkiye" adlı başmakalesinin, hükümet politikasına bu neviden Ur destek aramak gayreti ile kaleme alındığı barizdir.

Zafere göre, muhalifler, başları sıkıştı mı. derhal yabancı ses ve' mütalâalara ehemmiyet verirlermiş! Şayet Türk iktisatçılarının ve muhalif parti üyelerinin enflâsyonu durdurmak hususunda yıllardan beri yaptıkları tavsiye ve düşünceleri kastediliyorsa Zafer yanılıyor. bunlar yabancı ilhamların neticesi olmamıştır. Yabancılar ve yerliler aklı selimin lcabettirdiği tek çare üzerinde birleşmişlerdir. Mesele bundan ibarettir. Aslında zaferin teşhisi. Muhalefetten ziyade İktidar için varittir. Yıllardır yabancıların sözlerine ehemmiyet vermiyen İktidar, başı sıkışınca yabancı ses ve mütehassıslara ehemmiyet vermeğe başlamak zorunda kalmıştır. Bütün temennimiz, zoraki dahi olsa, Hükümetin stabilizasyon programının esas umdelerine sadakat göstermesidir.

adlan 6 ay sonra Türkiyeye geldiklerinde Fonun hesabını bütün teferrutatıyla istiyeceklerdir.

Kredi meselesi

Enflâsyon kaynaklarının kurutulmasında ' ikinci adım, kredilerin dondurulmasıydı. Nitekim krediler 4 Ağustos kararıyla 30 Haziran seviyesinde donduruldu. Amme sektörüne 400 milyon liralık b:r limit tanındı.

Gerek amme sektöründe, gerek hususi sektörde kredilerin dondurulması, istikrar programının en çok feryad edilen meselesi hâline geldi. Usulen "plafona itirazımız yok" diyerek başlıyan Osman Kibarın "sanayie kredi verilmezse büyük mali çöküntüler olacak" feryadı bu kredi sıkıntısının neticesiydi. Piyasa, kredilerin serbest bırakılmasını veya plafonun yükseltilmesini istiyordu. Gerek Devlet isletmelerinden, gerek hususi sektörden gelen devamlı kredi talepleri karşısında, Hükümet de bu tezi benimsemişti. Bu sebeple Cahan Heyetine, kredi plafonunun yükseltilmesi fikri açıldı. Fakat fikir, zerrece itibar görmedi. Cahan Heyeti, kredi plafonunun yükseltilmesi şöyle dursun, kredi plafonunun sağında solunda açılan gediklerin dâhi şiddetle aleyhindeydi. Hakikaten kredi platonuna tamamiyle riayet edilmişti. Kredileri donduran 4 Agustos kararnamesinin bir boşluğundan istifade olunarak kredi plafonu 600 milyon lira aşılmışla. Kararnamede plasman mefhumu tarif edilirken "Devlet iç istikraz, Amortisman ve Kredi Sandığa, İktisadî Devlet teşekkülleri ve belediyeler tahvilleri ile Hazine plasman bonoları" plasman; tarifinin dışında tutulmuş bu sayede kredi tavanını delmek mümkün olmuştu. Ayrıca Hükümete, kararnamede zikredilmeyen 200 milyon liralık bir kredi marjı tanınmıştı.

200 milyonluk marja rağmen, kredi tavanının çatlatılması Cahan Heyeti tarafından hoş karşılanmadı. Cahan'ın basın toplantısında "birkaç kuruş aşmalar", "ortalama plafon" tabirleriyle ifade ettiği tavandaki çatlakların tamiri istendi. Kredi tahdidine azami riayet, Cahan Heyetinin büyük hassasiyetle üzerinde durduğu bir meseleydi. Cahan'ın basın toplantılarında vuzuhla üzerinde durduğu tek mesele buydu. Kredi tahditleri kaldırılırsa, istikrar programı altüst olabilirdi. Tekstildeki güçlükler, istikrar programının tabii bir neticesiydi. Eğer bu güçlükler ortaya çıkmasaydı, istikrar programının muvaffak olmadığına"hükmetmek lâzımdı. Kredi tahdidi malî bünyesi sağlam müesseselere hiç bir zarar vermemişti. İşsizlik yoktu. Tekstil -sanayii haftada 6 gün, hem de üç ekiple çalışıyordu. Cahan, krediler serbest bırakılırsa, bunun ithal mallarında spekülâsyona yol açacağından haklı olarak endişe ediyordu. Krediler genişletilirse tüccar elindeki ithal mallarını bekletmek ve ilerde daha pahalı satmak yollarını arayabilecekti. Sanayici mamullerini daha ucuza satmak yerine, kredi sayesinde stoklarını şişirme yoluna gidebilecekti. Bu sebepledir ki Cahan, Cuma günü İstanbulda öğle yemeği sırasında kredi sıkıntısından söz açan iş adamlarına "ticari sahada spekülatif stoklar yapılıyor mu?" sualiyle cevap, verdi. O. E. C. E. Heyeti Başkam işadamlarının istikrar programının gerektirdiği şartlara intibak etmek hususunda bir gayret göstermediği kanaatindeydi. Cahan'a göre, "evvelce yüzde 50 kazanırken şimdi yüzde 25 kazanıyorum" diye feryadı basanlar ciddiye alınmamalı ve gazeteciler buna âlet olmamalıydılar.

Kısaca, kredilerde bir artış beklenmemeliydi. Ancak sektörler arasında kredinin daha iyi bir şekilde tevziine çalışılması mümkündü.

Hayrettin Erkmen
Yelkenler nasihatla şişse...

Amme sektörü açıklarının ve kredi musluklarının kapatılmasıyla birlikte, fiyat kontrollerinin kaldırılarak serbest piyasa nizamına geçilmesi, istikrar programının başlıca gayelerinden biriydi. Hükümet bu noktada da anlaşmaya aykırı olarak, Milli Korunma tahditlerini kaldırmaya cesaret edememişti. 1958 Kasımında gıda maddeleri fiyatları serbest kalınca vuku bulan hızlı yükselme Hükümeti iyice ürkütmüş, bu maddeler yeniden narha bağlanmıştı. Ancak bayram arifesinde 30 küsur koordinasyon kararı kaldırılmıştı. Bunun sebebi, Canan Heyetinin Milli Korunma, tatbikatı hakkındaki son derece menfi . düşünceleri bilindiği için, bir münakaşa mevzuunu peşinen önleme endişesiydi. Ama bu kadarı kâfi değildi. Tam bir serbestiye gidilmeliydi. Millî Korunma Kanunu sür'atle kaldırılmalıydı. Cahan Heyetinin, fevkalâde hallerde Hükümetin piyasaya müdahale hakkı tanıyan kanun tasarısına, suiistimal edilmemesi şartıyla, bir itirazı yoktu.

Zorla dizginlenmeye çalışılan fiyatlar elbette ki yüksek bir seviyede istikrara kavuşacaktı. Nitekim hakikatleri çok noksan aksettiren geçinme endeksi, istikrar programının tatbikinden sonra da hızla yükselmeye baştadı. 1958 Ağustosunda 196 (1948 = 100) olan endeks, 1959 Şubatında yüzde 15 bin artışla 233 e erişti. Cahan'a göre fiyatlar artık istikrar kazanmıştı.

Dış ticaret

Asil mühim, mesele ihracatın bir türlü gelişememesiydi. İhracatta "fevkalâde neticeler" alındığını söyliyen Cahan'ın kendi sözüne inanması elbette imkânsızdı. Türk otoriteleri, 1958 Temmuzunda O. E. C. .E. ye sundukları rapor'da 1958 ihracatını 353 milyon dolar tahmin etmişlerdi. Halbuki 1958 ihracatı 247 milyon dolarda kalmıştı. Bizzat Cacahan. istikrar tedbirleri arifesinde , "develüasyondan sonra ihracat 400 milyon dolara çıkabilir" diyordu! Ama devalüasyondan sonra Odalar Birliğinin neşir organı İktisât Gazetesine göre, Mayıs, Haziran ve Temmuz ihracat ayları olmadığı için 1958-1959 mevsimi ihracatı 270 milyon dolar civarında kalacaktı. Cahan'ın 400 milyonluk tahminiyle 270 milyonluk ihracat arasında muazzam bir fark vardı! İhracattaki artış ümitleri gerçekleşmemiş, bu yüzden istikrar politikasının istikbali tehlikeye girmişti. İstatistik Umum Müdürlüğünün rakkamları ortadaydı: Son 9 aylık ihracat, 1949-1958 ortalamasının üstünde olması gerekirken, çok altında kalmıştı. 1949-1958 devresinin 9 aylık ihracatı 730,2 milyon lira iken 1958-1959 mevsiminin 9 aylık ihracatı 638,5 milyon lira ile ortalamanın ancak yüzde 87.4 üne erişiyordu:

9 Aylık ihracat
(1000 TL. olarak)

Aylar	1948-1958 Ortalaması	1958-1959 rakkamları	yüzde
Ağustos	44.746	20.019	44,7
Eylül	53.250	49.759	84.0
Ekim	80,466	51.190	68,6
Kasım	110.175	64.490	04,4
Atalık	116.541	98.859	84.8
Ocak	89.879	77.451	86,1
Şubat	84.543	91.983	108.8
Mart	78.489	120.038	152.9
Nisan	79.143	64.664	84.9
Yekûn	730.241	638.453	87.4

Vatandaşın Refahı

Doğan AVCIOĞLU

«Fiyatlar artmıştır, ama gelirler de artmıştır. O halde hayat pahalılığa yoktur. Hele köylü görülmemiş bir refah içindedir. Çarıktan lâstik ayakkabıya, Köylü sigarasından Sipahiye terfi etmiştir".

İktidar partisinin fiyatlar havalanmaya başladığımdan beri dört elle sarıldığı cankurtaran simidi budur. Son zam dalgasından sonra, D. P. ait kademelerinin veya seçmenlerin karşısına çıkmaya cesaret gösteren nâdir D. P. milletvekillerinin "meşru mazeret"i, "hayat pahalılığı yoktur" iddiacıdır.

İddia" caziptir. Fakat bu iddianın hakikatları ne dereceye kadar ifade ettiği meçhuldür. "Pahalılık yoktur" diyenlerin hiç biri, kanaatlerini destekliyecek ciddi deliller getirmeye lüzum görmemektedirler. Hakikat acaba ne merkezdedir. Bunu görmek için, hakikatları gizliyen "para şalı" bir an kaldırılmalıdır. Buğday müstahsili büyük köylü kitlesini alalım: Geçimini buğdaydan temin eden köylü bakımından "hayat pahalılığı yoktur" diyebilmek, onun 1950 de sattığı belli bir miktar mahsul karşılığı pazardan aldığı ihtiyaç mâllarının miktarı, 1959 yılında da başlangıç yılı seviyesinde kalırsa mümkündür. Meseli 1950 de 100 kilo buğday karşılığı. bilmem şu kadar kaput bezi alan köylü. 1959 da da 100 kilo buğday ile o kadar metre kaput bezi alabilmelidir. Ancak o zaman, "Evet, fiyatlar yükselmiştir ama buğday müstahsili köylünün nakdi geliri de o nisbette yükselmiştir" denebilecektir.

Şimdi meseleye daha yakından bakalım: Büyük köylü kitlesinin başlıca gelirini teşkil eden buğdayın kilosu, 1950 de 30 kuruştu. 1939 di 50 kuruşa yükselmiştir. Diğer bir deyişle, 1950 da 100 kilo, buğday satan köylünün eline 30 lira geçerdi. şimdi 50 lira geçiyor. Acaba, merkebinin sırtında 100 kilo buğday ile şehre gelen köylü, bu buğday sayesinde 1950 de alabildiği malların hepsini 1959 da da heybesine yerleştirerek köyüne dönebilecek midir ?

İşte çaydan başlıyalım: 1950 de çayın kilosu 16 liraydı, bugün 40 liradır. 1950 de 30 liraya satılan 100 kilo buğday karşılığında 1870 gram çay alınabilirdi. Bugün 50'liraya satılan 100 kilo buğday karşılısında ancak 1-50 gram çay alınabilmektedir. Son 9 yıl zarfında köylünün heybesindeki çay paketi ufalmıştır. 1950 de 19 kilo tuz şekere muadil olan 100 kilo buğday, bugün ancak 15,4 kilo şekerle değiştirilebilmektedir. D. P. nin iktidara geldiği günlerde 100 kilo buğday, 136 litre petrol demekti. Bugün 100 kilo buğdaya mukabil 00 litre petrol verilmektedir.

Köylünün taşlıca ihtiyaç maddelerinden biri olan kaput bezi de gittikçe daralmaktadır. 1950 de 100 küp buğdayını satan, köylü, evine 54,5 metre kaput beziyle dönebilirdi. Ayni köylü 1959 Türkiyesinde, buğdayın kilosuna 10 kurna zam yapıldığı ve kaput bezi Kurban bayramı arifesinde biraz ucuzlatildiği halde. 100 kilo buğdayına karşılık 20 metre bez alabilecektir. Köylünün kaput bezi yarı yarıya kısalmıştır!

Devri muhalefette paketi beş kuruşa içirileceği cömertçe vaadedilen sigaranın da baremdeki yeri, buğdayın çok üstüne çıkmıştır. 1950 de 86 paket Bafra sigarasıyla boy ölçüşen 100 kilo buğday, bugün 55 paket Bafra, değerindedir. Kakı da öyle: 1950 de 100 kilo buğday ile 7,5 şişe Yeni Rakı (70 Cl.) alınabilirken 1959 da 4 şişe ile yetinmek lâzımdır.

Yukarıdaki fiyatlar Devlet müesseselerine aittir. Devlet müesseseleri dışında fiyatlar çok daha hızlı yükseldiği için, buğdayın mübadele kıymeti daha büyük ölçüde azalmıştır: Meselâ 1960 de 5 liraya satılan lâstik ayakkabı, kalite düşüklüğü hesaba katılmasa bile, bugün 25 liraya satılmaktadır. Bu fiyatları buğday ölçüsüne çevirirsek. 1950 de bir çift lâstik ayakkabı almak için 17 kilo buğday kafi geldiği halde, 1959 da ayni lastik ayakkabıya 50 kilo buğday ödemek lâzımdır, Çulaki elbise 50 liradan 180 liraya fırlamıştır. Bu fiyatlar buğday ile ifade edilirse 1959 nin elbisesi 160 kilo buğdaya, 1959 un elbisesi 360 kilo buğdaya mal olacaktır.

Başka bir misal, köylünün başlıca tasarruf usulünü teşkil eden Reşat altını fiyatlarıdır. 1950 de 131 kilo buğday verdiniz mi, sarraftan 1 Reşat altını almanız mümkündü; 1058 de aynı sarraf 1 Reşat altını için ortalama olarak 323 kilo buğday istemiştir.

Örf ve âdetin tesiriyle köylünün zaruri saydığı düğün masrafları da pek az kimsenin altından kalkabileceği bir yük hâline gelmiştir: 1950 de uşağı yukarı 700 liraya otel olan iyice bir köy düğünü, bugün ancak 6 bin liraya yapılabilmektedir. Yani, 1950 de düğün masrafını kapatmak için 2350 kilo buğday kâfi iken, bugün 12 ton; buğdayı gözden çıkarmak lâzımdır.

Hele köylünün muhtaç bulunduğu. İstihsal vasıtalarının fiyatlarında görülen yükselmeler başlı başına bir faciadır: C. H. P. iktidarı devrinde âzami 3 liraya alman saban demiri, 1959 Türkiyesinde 14 liradır. Demek ki 1950 de 10 kilo buğday mukabili elde edebildiği saban demirine, köylü bugün 20 kilo buğday ödemektedir. 8 bin liralık traktör bugün 40 bin liraya satılmaktadır. Buğdaya vurulursa, 1950 de bu traktörü almak için terazinin öbür kefesine 27 ton buğday koymak kâfi idi; şimdi 80 ton buğdaya ihtiyaç, vardır.

İşte Sipahi sigarası içtiği söylenen buğday, müstahsili köylünün refahı... Elde mevcut istatistiklere göre Türkiyede *2* milyona yalan çiftçi ailesi -ki çiftçi ailelerinin yüzde 75 ine tekabül etmektedir- 75 dönümden az bir araziye sahiptir. Kuru ziraat usulüyle 75 dönüm arazinin vereceği buğday en iyimser hesaplarla 5 tondur. Köylünün kendi istihlâki ve tohumluk ihtiyacı düşüldükten sonra; muhtaç, bulunduğu mâllarla değiş tokuş edebileceği buğday miktarı 1 - 2 tonu aşmıyacaktır.

Şimdi "hayat pahalılığı yoktur" diyenlere sormak lazımdır: 1959 da 1 - 2 ton buğdayla pazara çıkan köylü, zaruri İhtiyaçlarını karşılıyabilecek midir? 1000 de bu 1 - 2 ton buğdayla ne alabilirdi, şimdi ne alabilir? Rakamlar ortadadır. Verimler artmadığı için istihsali yerinde sayan buğday müstahsili köylüye kemerini iyice sıkmaktan başka çare kalmamaktadır. Muhtaç olduğu malların fiyatları hızla yükselirken, buğday fiyatlarının pek az artması yüzünden buğday müstahsili köylü, hayat pahalılığını ziyadesiyle hissetmektedir.

Tütün ve fındık müstahsili köylünün durumu da pek farklı değildir: Tütün ve fındık fiyatları da, diğer mallara nazaran' çok az artmıştır. Dolayısile mübadele kıymeti düşmüştür.

Şehirlerdeki memur, müstahdem ve işçi kitlelerinin malûm hâli de güzününde bulundurulursa, insanın "kimin refahından bahsediliyor" diye sormaması imkânsızdır. Evet kimin refahı? Bahis mevzuu olan, mesut bir azınlığın refahı ise, doğrudur: Mesut azınlık, hakikaten refah içindedir.

İstibdattan Demokrasiye

-KESİN

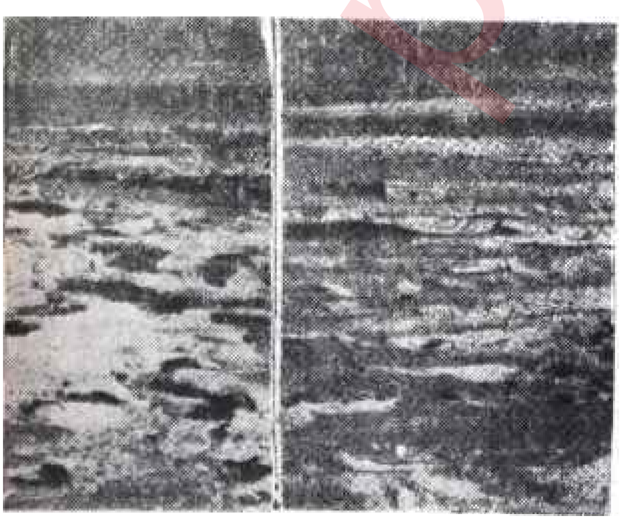
«Düşmanın Filistin-Suriye cephemize karşı kati taarruzunu yapmasına kadar 1918' Martından itibaren altı aylık bir hazırlık ve bekleme devri geçmiştir. Bizim tarafımızda Kuduse karşı düşman taarruzu devri General Von Falkenhayn ile bitmiş, son hazırlık liman Paşayla başlamıştır. General Von Falkenhayn zamanında türlü mantıksız ve talihsiz sebeplerle Türk-Alman beraber çalışması güçlük içinde kalmıştı. Tecrübeli eski Alman subaylarının kanaatine göre Liman'ın gelmesi cephede yeni bir şevk ve gayret husule getirmişti, liman Paşa da esasen, vakit vakit Almanların da şikâyet ettikleri sert ve geçimsiz, bir generaldi. Ancak Çanakkale seferi gibi büyük bir harp saf hasmı muvaffakiyetle geçirmiş, her manasıyla çalışkan ve ordularıyla meşgul olan bir âmir olarak daha tesirli bir mevkideydi.

"Liman Paşa, mutadı veçhile ilk günden bütün maiyet kumandanları ve kıtalarıyla temasa gelmiştir ve General Von Falkenhayn'ın esaslı tertiplerini değiştirmekle işe başlamıştır. Enver Paşayla, son senelerde devamlı münakaşa halindeyken, Filistinde kumandayı deruhte ettiği zaman, aralarında ciddi bir uzlaşma yapılmıştır. Enver Paşa, Liman Paşaya her suretle yardım edeceğini söyleyerek, onu cepheye göndermiş olduğunu, Liman Paşa hikâye eder.

"Filistin cephesini kuzeyden güneye akan Şeria nehri iki esaslı kısma ayırmıştır. Son günlerde eski tertipte, Şeria nehrinin batısında bir orduyla, doğusunda da diğer bir orduyla, savunma düşünülmüştü. Liman Paşa daha yoldayken, Şeria nehrinin batısında her iki ordunun kalmasını münasip görmüş ve zaman ile nehrin doğusunda yeni bir ordu teşkil etmiştir. 1918 Mart başında gelmiş olan Liman Paşa zamanında İngilizler bizim cephemize, yani başlıca Üçüncü Kolorduya karşı, iki safhada kati taarruzlar yapmışlar ve muvaffak olamamışlardı. Cepheye gelişi bir muzafferiyetle başlayan Liman Paşa, şevkini arttırarak, umumi vaziyeti düzeltmek için çare aramaya koyulmuştu.

HİCAZIN TAHLİYESİ MESELESİ

«Suriye müdafaasında ehemmiyetli meselelerden biri Medineyle Suriye arasındaki irtibatın muhafazasına çalışmak ve günden güne muntazam şekil almağa başlayan Arap tecavüzlerine karşı koymaktı. Askeri ve coğrafi bakımdan bu gayret lüzumsuz ve faydasızdı. Fakat siyasî olarak hükümet Hicazın tahliyesini büyük bir mesele zannediyordu. Ta 1916'dan beri Türk kumandanları içinde ve Türklerle Almanlar arasında bu mesele konuşulur ve kimse bir karara varamazdı. Hicazın zamanında boşaltılmaması, Medine'nin kurtulmasına fayda vermemiş fakat Suriyenin de beraber kaybedilmesine bir yardımcı unsur olmuştur.

Harekâtın cereyan ettiği arazi
Kuş uçmaz, kervan geçmez

"Suriye halkının ve Arap şeyhlerinin idaresi de Türk ve Alman müttefikleri arasında vakit vakit ciddi ihtilâflara sebep olmuştur. Harpte müttefik kumanda heyetleri dost memleketlerde çalışmaya başladıkları zaman, ister istemez, İç idarenin selâhiyetli makamları ve türlü unsurlarıyla temasa gelirler. Bu devrelerde kumandanların halk ile münasebetleri kolaylıkla anlaşmazlıklara sebep olmaktadır. Büyük karargâhlar arasında karşılıklı bir güven ve bunun temeli olan dikkat hüküm sürerse, ihtilâflar hallolunabilir. Suriyede bir çok çatışmalar ve çekişmeler olmuşsa da, nihayet bunların içinde tamir kabul etmez bir hâdise vuku bulmamıştır.

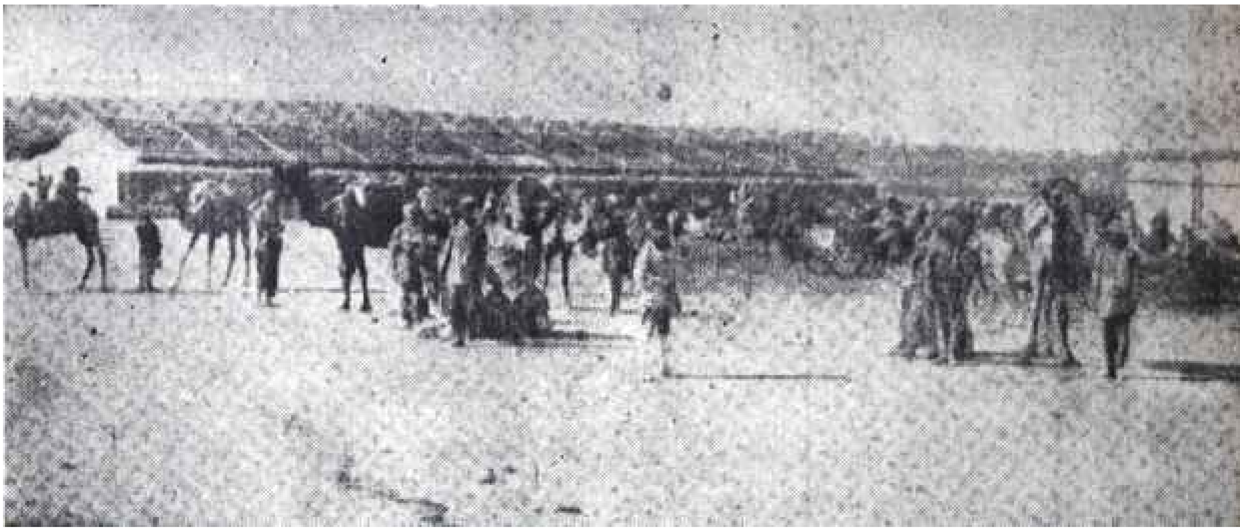
"Vaziyette hususi bir nezaket vardı. Suriyenin her tarafı bir asırdan beri, İngiliz ve Fransızlarla temastaydı. Şimdi muharebe esnasında düşman tahrikleri azami derecedeyken, bir de Alman müttefikleri resmi vazifelerle Arap âlemi içme karışmışlardı, tecrübeleriyle Şeyhler ve politikacı unsurlar, yabancı devletler mensuplarıyla temas etmenin yolunu biliyorlardı. Harp zamanı, siyasi ve iktisadî şartlar güç ve ağır olduğu için halkın zaten kumandanlar yanında her gün söyliyecek şikâyetleri vardı. Bu karışık şartlar içinde, iç idarenin bir takım güçlükler ve vehimler arasında yaşamasını tabii görmek icap eder. Bizim derdimiz harbin namüsait cereyanı ile artan halk ve hükümet arasındaki uzak ve soğuk münasebetlerdir. Bu münasebetler gittikçe güçleşmiştir. 1918 senesinde Suriye Arap reisleri üzerinde, bizim aleyhimize bir millî kurtuluş harbi telkinlerinin tesiri, iyice görünmeğe başlamıştı. Suriye müdafaasında bu unsur, harbin son altı ayında, bizim için yıpratıcı olmuştur. Diğer Arap memleketlerinde ve hususiyle Mısırda durum böyle değildi.

FİRARİLER

«Harbin bu son senesi, cephelerde muharebe eden ordularımızın zayiatını ikmal etmek çok güç bir hale gelmişti. Askerlik çağında bulunanların toplanıp, talim ve terbiye edilerek muharebe meydanlarına şevki büyük bir gaile idi. Tarihimizde görülmemiş sayıda asker firarisi oluyordu.. Memleket içinde bütün idare makamları ve cephelerde ordu karargâhları bu firari hadiseleri ile mücadele ediyorlardı. Derdin esasına çare bulmak gerçekten güçtü. Vatan müdafaası için. canını severek vermeye alışmış Türk askeri, neden ailesi içinde kendisine utanç verecek bir harekete kapılıyordu? Harp lüzumundan fazla uzamış, memleket İçinde mahrumiyetler artmış ve mahrumiyet zamanları mübalağa ile dillerde dolaşan suistimal hikâyeleri manevi mukavemetleri yıpratmıştı. En fenası, cephede muharebe edenlerin bakımlarından ailelerin şikâyetleri ciddi idi.

"Bizim orduda inhitat zamanlarından kalma bir yanlış fikir, hastalık gibi, idaremize 'yerleşmiştir. Kanaatkârlığı ile şöhretli olan Türk askerinin, harp ihtiyacı olarak, peksimetiyle çarığı yeter zannolunurdu.

NETİCEYE DOĞRU

Sina çölünde deve sırtında su nakli
En mühim dertlerden biri

Bizim orduya ilk girdiğimiz günlerden beri askerin kanaatkârlığını ifade için mübalağa ile söylenen bu sözlerin hakikatle ve Türk askerinin tabiatıyla hiç bir ilgisi yoktur. Türk askerinin tabiatı, bilhassa şu noktada, çok açık bir surette bellidir : Asker iyi bakılmak ve iyi beşlenmek ister. Harbin çetin isterlerine, ancak tam gıdasını alan, iyi giyinmiş olan bir asker dayanabilir. Bu hususta Türk askerinin hususiyeti şudur ki, iyi bakılan asker, bir diğer milletinki gibi kendisine karşı bir vazife yapıldığını takdir etmenin üstünde, ayrıca yüreğinde sadakat, fedakârlık, minnet duyguları da taşır. O zaman Türk askerinin tarihte sabit olan yüksek cevherleri harbin ümitsiz anlarında kendi tesirlerini gösterirler. Yoksa mahrumiyet ve suistimal havası içinde, gıdasına ve ayakkabısına bakılmıyarak, düşman karşısında ordu teşkili imkânsızdır.

"Cihan Harbinin son senesinde muharebe cephelerinin bakım sıkıntısı o zaman için felâketlerin sebebi olduğu gibi, bu sebebin fena tesirli hatırası İstiklâl Harbinin ilk zamanlarında da bize çok zarar vermiştir. 1918 senesinde 800 bin kadar asker firarisi olduğundan bahsedilmiştir. Son altı ay zarfında, 8 orduya, belki 15 tümeni ikmal etmek için 10 bin kişi gelmemiştir.

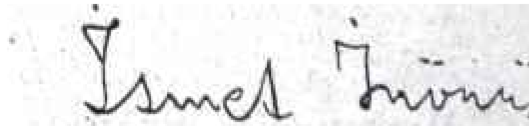
ALMAN SUBAYLARLA ÇALIŞMA

«Suriye cephesinde, yani Yıldırımda, iki alay kadar geniş teşkilâtlı Alman kuvvetleri vardı. Bunlar harplerden başka iklim tesiriyle de zayiat veriyorlardı. Onların eksiklikleri de tamamlanamıyordu. Harbin son senesi Almanların membaları da daralmıştı. Herhalde Avrupada çok zayiata uğrayan memleketlerde de bu hal mevcut idi. Her devletin elinde Hindistan İmparatorluğunun nüfusu tabiatıyla yokta.

"Benim iki tümenim, 1918 Mart Muharebeleri esnasında. Birinci ve Yirmidördüncü tümenlerdi. Her ikisinin kumandanı Alman idi. Tümen komutanı Yarbay Gur beyi Kafkasya cephesinden tanıyordun. Yirmidördüncü Tümen Komutanı Albay Böhne bey doğruca Filistin cephesine gelmişti. Umumî olarak münasebetlerimiz iyiydi. Böhme beyle aramızda nahoş bir ihtilâl çıkmıştı.

"Biz cephemiz içinde yolları ve mevzi içinde siperleri yapmakta yerli halktan topladığımız işçileri çalıştırırdık. Bunların ücretleri kolorduya gelen tahsisat ile ödenirdi. Bir müddet kolorduya bu tahsisatın verilmesi kesildi. Yerli İşçileri çalıştıramamaktan sıkılıyorduk. Bir gün Yirmidördüncü tümen bölgesini gezerken yerli amelenin çalıştığını gördüm. Nasıl imkân bulduklarını ve nasıl Ödediklerini sorduğum zaman bana, General Von Falkenhayn karargâhından tümene para geldiğini söylediler. Türlü mahzurları olan bu usulü sükûnetle düzeltmeğe teşebbüs ederek cepheden gelmiş olan parayı iade ettirdim ve yüksek mercilere vaziyeti bildirdim. Meseleyi bu suretle kapanmış farzediyordum. Tümen komutanım Albay Böhme bey, aslında muktedir, cesur, usullere riayet eden bir askerdi. Hâdise münasebetlerde durgunluk yaptıysa da çabuk geçti. Levazım memurları arasındaki usul dışı gayretlerin münakaşası büyük karargâhlarda bir müddet devam edip, kendiliğinden söndü.

"Tümenlerin vakit vakit bir kolordudan ötekine geçtiği bir zamanda Yirmidördüncü Tümen Yirminci Kolorduya geçti ve benim emrime geriden Onbirinci Tümen verildi. Hârb nihayetine kadar Birinci ve onbirinci Tümenlerle çalıştım. Birinci tümen Komutanı ile eski dost idik. Tecrübeli ve kıymetli bir arkadaş olan Gur beyle münasebetlerimiz sonuna kadar arızasız geçmiştir. Ona ait bazı kıymetli hatıralarımı ayrıca anlatacağım.

İşte bu sebeple Cahan Heyeti ihracatın arttırılması için her türlü gayretin sarfedilmesini, ihraç mallarının dahilde istihlâkinin önlenmesine çalışılmasını tavsiye etti. Bu arada ithalatı cezalandırmak ve ihracatı teşvik için yeni bir devalüasyona gidileceği şayiaları, ortaya çıktı. Fakat bu söylentiler asılsızdı. Ama kademeli sisteminin kaldırılarak, ihracat için de ithalâtta olduğu gibi tek bir kurun tesisi meselesinin üzerine ciddiyetle durulduğu muhakkaktı. Maamafih kademeli prim sisteminin değiştirilmesine şimdilik lüzum görülmedi. İhracatın arttırılması için bütün ümitler, ihracatçıya "ihracât yap", demek ve ona bazı ufak tefek kolaylıklar tanımak noktasında toplandı. Buğdaydan çok, meyva mamul madde ve maden ihraacına ehemmiyet verilmeliydi. Nitekim Ticaret Bakanı Hayrettin Erkmen nasihat ve vaadlerde bulunmak için geçen hafta İstanbulda kolları sıvadı.

İthalâta gelince, kota sistemine daha liberal bir veçhe verilmesi hususunda mutabakata varıldı. Bu ay içinde ilân edilecek, üçüncü kotaların, 8 ay yerine 8 aylık bir devreyi kaplaması fikri müsait karşılandı. İthalâtçının karşılaştığı formalitelerin asgarinin asgarisine indirilmesi kararlaştırıldı.

Yeni yardımlar

Cahan geçen haftanın ortasına kadar gazetelerde çıkan yardım hikâyelerini yalanlıyarak Türkiyeye şimdilik yem krediler açılmasının düşünülmediğini söyledi. 1959 için mesele pek vahim değildi, son dış krediler sayesinde ithalât ihtiyacın karşılamak mümkün olacaktı. Fakat 1960, 1081 yılları için durum vahimdir. İhracat taş çatlasa 350'milyon doları aşamıyacaktır. Halbuki asgari ithalât ihtiyacı 560 milyon dolar civarındadır. Yani uzun yıllar, eğer normal ithalât yapılabilirse 200 milyon dolar civarında bir dış ticaret açığı beklemek lâzımdır. Buna 1970 yılına kadar, 60-100 milyon dolar arasında değişen dış borç taksitlerini eklemek gerekir. Yani en iyimser hesaplarla, Türkiyenin döviz ihtiyacının karşılanması, ihracat gelirlerinin dışında 300 milyon dolar civarında döviz teminine bağlıdır. Amerikan yardımının vesair kredilerin 200 milyon dolan aşması çok zayıf bir ihtimaldir. O halde daha 100 milyon dolara ihtiyaç vardır. Bu dış krediler nasıl temin edilecektir? Meçhuldür. Hükümet, Cahan Heyetinin, tavsiyesi üzerine ilk çare olarak, dışarıya kaçırılan dövizlerin affını düşünmüştür. Kotalar dahilinde kalmak şartıyla, bu sermayeye, mal hâlinde Türkiyeye girme müsaadesi tanımak üzeredir-. Fakat bu şekilde gelecek sermayenin mühim bir yekûna ulaşması beklenmemelidir. - Hiç değilse, dövizlerin, son derece dikkatli kullanılması lâzımdır. Cahan, "Parise gidecek bir bayanın dükkânlardan çeyiz düzeceğini" bildiği için, dış memleketlere gidecek turistlere döviz verilmesine bile pek yanaşmamaktadır. İhtimal kendisine "viski ithaline ne buyurulur" diye sorulsaydı, hiç de diplomatça cevap veremiyecekti.

Bu arada şartlan çok ağır yeni kredilerin kabulü hatalı olmuştur. Tantanayla ilân edilen 50 milyon dolarlık İtalyan kredisi, bunun tipik bir misalidir. Zira bu krediyi belli malları, fiyatları yüksek de olsa belli bir memleketten getirmek suretiyle kullanmak mecburiyeti vardır. Meselâ tekstil sanayii mamulâtının satılmaz hâle geldiği şu günlerde, bu 50 milyon doların, bir kısmıyla yeni tekstil tesisatı ithal olunacaktır! Sonra kredinin vadesi 5-6 yılı aşmamaktadır ve faizi yüzde 8 gibi yüksek bir nispete erişmektedir. İşin daha acayibi, bu kredinin mühimce bir kısmının, hiç bir ihale yapılmaksızın önceden tâyin edilmiş İtalyan firmalarından alınacak mallara tahsis edilmiş olmasıdır. Normal usullere aykırı olan böyle bir teşebbüsün milletvekillerinin gözünden kaçmayacağı ve Hükümetten izahat isteneceği şüphesizdir.

Yatırımlar

Eğer ortada ihracatı arttıran veya zaruri ithalât ihtiyacını azaltan yatırımlara prorite tanıyan bir yatırım plânı mevcut bulunsaydı, ağır şartlı borçlara girmek bazan normal karşılanabilirdi. Bu kredilerle yapılacak yatırımlar sayesinde borcun tasfiyesi düşünülebilirdi. Ne yazık ki Hükümet, O. E. C. E. çerçevesi içinde yüklendiği taahhütlere rağmen, yatırım plânı hazırlamak yolunda gayret göstermemiştir. Hemen hemen her şeyi tozpembe göstermeye çalışan Cahan, basın toplantısında bu mevzuudaki sual karşısında açık konuştu: Hükümet bir yatırım plânı hazırlamamıştı. O. E. C. E. Heye-

Yarası Olan Gocunur

Avrupa İktisadî işbirliği Teşkilâtı Genel Sekreter Muavini Mr. J. F. Cahan'ın merakla beklenen basın toplantısına, "İktisadî istikrar programı milletlerarası teşekküller tarafından zorla kabul ettirilmemiştir" sözleriyle başlaması hayret uyandırdı. O. E. C. E. Heyeti Başkanı, durup dururken "iki, iki daha dört eder" demeye neden lüzum göçmüştür?

Herkes tarafından bilinen bir hakikattir ki, milletlerarası bir teşekkül, hiç bir memlekete hiç bir şeyi zorla yaptıramaz. Ama bu hakikatin söylenmesine lüzum görülmesi, zihinlerde elbette istifhamlar uyandırır. Hele Mr. Cahan'ın yaptığı gibi, hakikatin sadece bir tarafı söylenir, diğer tarafı unutulursa tereddütler daha çok artar.

Evet, istikrar programı zorla kabul ettirilmemiştir. Doğrudur. Fakat son dış yardım, Para Fonu ve O. E. C. E. mütehassıslarının tavsiye ve telkinleriyle hazırlanan istikrar programının tatbiki şartıyla verilmiştir. Diğer bir deyişle, Mr. Cahan'ın da belirttiği gibi, "yabancılar, şunu şöyle yapacaksın" dememişlerdir, esasen diyemezler de...Yalnız, "Ancak, şunu şöyle yaparsan, sâna yardım veririz" demişlerdir. Acele dövize muhtaç olan Türk Hükümeti de yardımı ve yardımla beraber ileri sürülen şartları kabullenmiştir.

Hakikat bu merkezdedir ve bu hakikat 1959 Bütçesinin müzakereleri sırasında C. H. P. sözcüsü İsmail Rüştü Aksal tarafından, en ufak tereddüde ve tevile. imkân bırakmıyacak bir şekilde uzun uzun anlatılmıştır. Buna rağmen hâlâ tereddüt edenler varsa, işte İsviçre Konfederasyon Başbakanı Holenstein ve Şansölye Oser'in imzalarını taşıyan resmi bir vesikadan birkaç satır:

... Yukarıda izah edilen malî yardımın verilmesi, Türk Hükümeti tarafından "istikrar programı"nin tatbikine bağlıdır. Türk Hükümeti malî yardımı kabul etmekle, bu plânı mümkün olan süratte tatbike başlamayı (taahhüt etmiştir.

Türk Hükümetinin plânı tatbik edeceği hususunda kredi veren memleketlere bir teminat olarak, kredilerin kademeli bir şekilde verilmesi kararlaştırılmıştır. (Anlaşma -meriyete girince kredilerin yüzde 50 si, en geç Ocak 1959 da yüzde 25 i ve en geç 1959 Nisanında geri kalan yüzde 25 i verilecektir).

Bir basın toplantısında söylenen sözlerden, hiç şüphesiz çok daha ciddiye alınması gereken yukarıdaki cümlelerin mânası açıktır: Yardım, istikrar programının tatbiki şartıyla verilmiştir. Ne olur ne olmaz diye de, kredilerin taksit taksit verilmesi esası kabul olunmuştur.

İşte, Mr. Cahan'ın bir cümlesiyle üzeri örtülmek istenen hakikat bundan ibarettir.

tinin önüne, sâdece İktisadi Devlet Teşekküllerini ilgilendiren, başlangıç mahiyetinde bir liste konmuştu. Halbuki nüfusu hızla artan, yatırım imkânları mahdut ve dışarıya muhtaç bir memlekette gelişi güzel fabrika serpiştirmekten, bugün için lüzumsuz güzelleşme hareketlerinden ve israftan vazgeçerek, kaynakların en iyi şekilde kullanılması en hayati meseledir.

Ziraat yatırımları tamamiyle ihmal edilmiştir. Bozkırın erozyon tehdidi altındaki toprakları, artan nüfusu besleyemiyecek haldedir. Cahan'ın toz pembesi bir gözlük altından gösterdiği Baade Raporu -ki AKİS evvelce bahsetmişti- milli bir felâketten bahsetmektedir. Açlık yüzünden köylerden şehre akın hızlanmıştır. Ölmemek için şehre hicret edenlere iş verecek sanayi tesisleri mevcut değildir. Mesken yoktur. Kurtuluş yolu ziraat ve sanayide muazzam yatırımların en müessir şekilde yapılmasına bağlıdır. Cahan'ın da dediği gibi Türkiye 24 saat üzerinden 23 saat çalışmak zorundadır. Çalışmadan da azamî randıman ancak gayretler planlanırsa elde edilir.

Ne yazık ki kalkınmadan başka lâf konuşmayan iktidar, kalkınmanın alfabesini teşkil eden bu hakikatları anlamamakta ısrar etmekte, lüksün, israfın, lüzumsuzun adına kalkınma demektedir.

İşte bütün bunlardır ki, Türkiyenin yarınını düşünenlere, O. E. C. E. Genel Sekreter Muavini Mr. Cahan gibi iyimser olmak imkânım bırakmamaktadır.

(Savcılık eliyle aldığımız tekziptir)

Denizcilik

Bankası ilerliyor

28. Mart 1959 tarihli nüshanızda intişar etmiş olan Denizcilik Bankası hakkındaki neşriyatınızın hilâfı hakikat olduğu anlaşılmıştır. Şöyleki:

1.- Denizcilik tarafından geçen sene satın alınan Aydın şilebinin, Arkanjel-İngiltere seferindeki 46.895 lira zarar ettiği hakkındaki haberiniz tamamen yanlış olmakla aşağıdaki şekilde tavzihine lüzum görülmüştür:

"Adı geçen şilebin bahsi geçen ilk seferinde, Amortisman da dahil olmak üzere yapılan masrafların hey'eti umumiyesi 489.472 lira ve sağladığı gelir 689.905 lira olduğu cihetle yalnız bu seferde temin olunan net kâr, 50.493 liradır.

2.- Yazınızda, aynı geminin yurda dönerken yaptığı ikinci seferinde 78.971 lira kâr sağladığı belirtildikten sonra, ilk seferde hasıl olduğu iddia edilen 46.895 liralık şilebin -zararı bu miktardan tenzil ederek, 9 bin tonluk bir şilebin 6 ayda 32.971 liralık cüz'i bir kâr temin eylediğini bildirmekte ve bu gemilerin bedellerini on, senede bile çıkaramayacaklarına ve Umum Müdürün sadece navlunları hesap edüp masrafları tenzil etmeye lüzum görmediğine dâir tamamen indi iddialar serdetmiş bulunmaktasınız.

Şöyleki Aydın şilebinin ikinci seferini teşkil eden yurda dönüş seyahatinde yapılan ve 985. 473 liraya baliğ olan masrafa mukabil, 1.697.866 liralık hasılat, sağlanmış ve binnetice dönüş seferinde 712.393 lira safi kâr temin olunmuştur.

''8ü suretle bu geminin sadece birinci ve ikinci seferinde temin eylediği net kâr miktarı 762.886 liraya baliğ olmuştur.

3.- Aydın şilebinin, yazınızda intişar eylediği tarihte tamamlamış bulunduğu İstanbul - Kontihant gidiş-geliş seferindeki hasılatı 2.350.112 lira, her türlü masrafları 637.587 lira ve temin eylediği safikâr 1.712.660 liradır.

İlk iki seferdeki kâr ile birlikte yalnız Aydın şilebinin Denizcilik Bankasına sağladığı safi kâr mecmuu 2.475.446 liraya baliğ olmuştur.

Bedelini on senede bile çıkaramayacağını iddia eylediğiniz gemi; on sene değil, on aydan daha kısa bir süre içinde sağladığı net kâr ile bedelini tamamen itfa etmiş ve verilen bu izahat karşısında, kârın hesabında masrafların nazara alınmadığı yolundaki beyanınızın hayal mahsulü bulunduğu sabit olmuş bulunmaktadır.

4.- 1958 Ağustos ayında satın alınan üç şilep, sekiz ay zarfında, mübayaaları için sarfolunan dövizin bir buçuk misli nisbetinde 11.035.314 liralık navlun temin etmek suretiyle, yurdumuza bu miktar döviz tasarrufu sağlamış bulunmaktadırlar.

Bu gemiler, Dünya denizlerinde Türk Bayrağını dalgalandırarak, asgari daha otuz sene aynı tarzda çalışabilecek durumdadırlar.

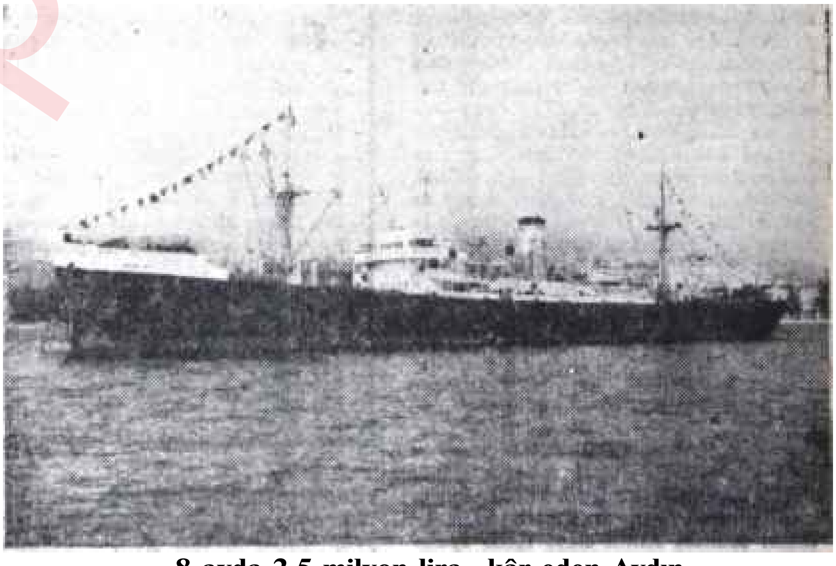
5.- Bu şilepler, o tarihte gemi mübayaası hususunda yetkisi bulunmayan "Denizcilik Bankası Deniz Nakliyatı Türk Anonim Ortaklığı"na maliyet bedeli üzerindendevredilmek üzere satın alınmış ye bu arada adı geçen Ortaklığa, Umumî Hey'etçe gemi mubayaası hususunda tam ve mutlak yetki verilmiş olmakla beraber, Bankaca mubayaa olunan şilepleri devir alıp almamak hususu tamamen adı geçen şirketin ihtiyarına bırakılmış olduğundan, mezkûr gemilerin yazınızda bahis mevzuu edildiği veçhile devralınması huşusunda ne İsrarda bulunulmuş ve ne de Umumi Hey'etçe bir karar ittihaz olunmuştur.

Buna rağmen, adı geçen Ortaklıkça gemilerin umumî durum ve vasıfları rantabilite hesapları ve mâliyetleri nazara alınmak suretiyle devralınması kararlaştırılmış ve protokol imzalanmıştır.

Bu münasebetle, satın alınan bu şilepleri yalnız Deniz Nakliyatı Türk Anonim Ortaklığı'nın değil, bu mevzuları bihakkın bilen memleketimizin tanınmış ve muvaffak armatürlerinin dahi devren satın almak arzusunu izhar etmiş bulunduklarım da zikretmek isteriz.

6.- Denizcilik Bankasının kârı hakkında verdiğiniz habere gelince: Filhakika, satın alman üç şilebin kazancı ve D. B. Deniz Nakliyatı Şirketinin kârından hissesine isabet eden 5.000.000 lira da dahil olmak üzere Denizcilik Bankasının 1958 yılı karı cem'an 30.000.000 liraya baliğ olmuş ve bu suretle 6 sene zarfında teraküm etmiş bulunan 29 000.000 liralık zarar, bir senenin faaliyetinden elde edilen kâr ile tamamen itfa edilmiş bulunmaktadır.

Altı sene zarfında 265.000.000 li-

8 ayda 2,5 milyon lira kâr eden Aydın
Denizcilik Bankasında hamle

ralık envestisman yapan Denizcilik Bankasının. 1959 faaliyet yılında da, Şehir Hattı vapurları inşası, iskete inşaatı, tersanelerin tevsii ve teçhizi, yolcu gemisi, römorkör ve liman vasıtaları inşa ve Mubayaası gibi çeşitli mevzularda 150.000.000 liralık bir yatırım programını tahakkuk ettirmek arifesinde bulunduğunu ve bu suretle Yurdumuzun ve Yurtdaşlarımızın ihtiyaçlarını daha mükemmel bir şekilde karşılamak ve der'uhde ettiği hizmetleri daha iyi ifa eylemek azım ve kararında olduğunu tebarüz ettirmek isteriz.

DENİZCİLİK BANKASI T. A. O.
GENEL MÜDÜRLÜK
(Ekrem Aymen) (Sami Şehbenderler)

Basın

Çamaşır makinası

Milliyet gazetesinin genç yazı işleri müdürü Abdi İpekçi, kendisini telefonla arayan zatın Vatan başyazarı Ahmet Emin Yalman olduğunu öğrenince kısa bir şaşkınlık geçirdi . ve bu nazik jeste hayran kaldı. Zira üstadın o gün çıkan ve "aramızdaki kin ve nefrete bel bağlıyan düşman ajanları ve kendi yaşamaları imkânını ancak bulanık sularda gören müfritler, jurnalciler ve tufeyliler acı hayal sukutlarına uğrayacaklardır" diye sona eren başyazısını büyük üzüntü içinde okumuş ve üzüntüsünü Vatanda çalışan arkadaşlarına ifade etmişti. İpekçinin bu üzüntüsünü gazetesinde çalışanlardan öğrenen Yalman, vakit kaybetmeden telefona sarılıyor Ve genç meslekdaşının gönlünü almaya çalışıyordu. Hattâ müsamahayı biraz daha ileri götürmekte mahzur görmeyen Yalman İpekçiyi bir cevap yazın hazırlamaya teşvik ediyor, bu yazının kendi sütununda neşrolunacağı vaadinde bulunuyordu.

Abdi İpekçi, telefonu yaşlı üstad Yalmana nasıl teşekkür edeceğini bilemeden kapadı ve masasının başına geçerek, Yalmanla birlikte katıldığı Milletlerarası Basın Enstitüsünün Berlin kongresindeki bazı hâdiseleri ele alan "İlk önce memleket" başlıklı makaleye cevabini hazırlamaya başladı. Yazısına "İlk önce doğruluk" başlığını koydu ve bir an düşündü. "İlk önce" iyi bir Türkçe değildi. Zira hem "İlk", hem "önce" kelimeleri bir öncelik ifade ediyordu. İkisini bir arada kullanmak doğru değildi. Fakat madem, ki Vatan başyazarı "İlk önce memleket" demişti, işte o da "İlk Önce doğruluk" diyordu.

Yazı tamamlandı, Vatan gazetesine gönderildi. Fakat macerası bitmedi. Bir müddet sonra Abdi İpekçiyi gene Vatan gazetesinden aradılar. Ahmet Emin Bey, Abdi İpekçinin yazısının "hem uzun, hem de ağır" olduğu için okuyucu mektupları sütununda neşredilmesini söylemişti. Kendisine yazısı başmakale sütununda neşrolunacağı vaadedilen İpekçi, okuyucu mektupları sütununa razı olmadı ve cevap da neşredilmedi. Geriye bir yol kalıyordu: Cevabı savcılık yoluyla gönderip zorla neşrettirmek. İpekçi, bizzat tenkidçisi olduğu tekzip maddesinin himayesine sığınmak zorunda kaldı ve "İlk önce doğruluk" Vatanda bu sayede çıktı. Ertesi gün, Yalmanın "Abdi İpekçiye cevab"ı Vatanın birinci sayfasını süslüyordu.

Geçen hafta Babıâli ve Rüzgârlı sokak sakinlerini pek alâkalandıran kalem münakaşası işte böyle bağladı. Münakaşaya Yeni Sabahtaki "Sabah penceresinden" Prof. Siyavuşgil -Üstad da Berlindeki kongreye katılanlardandı- de karıştı. Siyavuşgil, yazısına başlık olacak "Kongre dedikoduları"nı - seçmişti ama, fıkra "kirli çamaşırlarımızı kendi aramızda yıkamak" temennisiyle sona eriyordu.

Mevcudiyeti böylece itiraf edilen bu "kirli çamaşır"ların şurada veya burada yıkanması mutlaka lâzımdı. Ama merak edilen bu "kirli çamaşır"ların kimin sırtından çıktığı idi ki, Abdi İpekçi yazısında bu hususu cesaretle ortaya koyuyordu. Spor yazarlığından yetişmiş bir sportmen olan Abdi İpekçi, "faul"e tahammül edemiyordu. Ama beklen aşağı vurulunca da sinip oturacak değildi. Evet, her şeyden "önce memleket" düşünülmeliydi; ama İpekçi, "memlekete hizmeti hakikatleri açıklamakta" buluyordu. Hakikatlar arasındaki "kirli çam aşır" ların temizlenmesinin başka bir yolu da esasen mevcut değildi.

"Barikat hakikat"

İlk önce memleket" yazısında Ahmet Emin Yalman, 'Milletlerarası Basın Enstitüsünün Berlin kongresinde yaptığı konuşma dolayısile Türk basınında uğradığı hücumları karşılamağa çalışıyordu. Yalman, hakkında yazılanların "hakikatlere hiç uymadığını" söylüyordu. Bir defa İpekçinin kongrede konuşmasını önlediği yalandı. "Enstitünün müdür muavini Türkiyedeki durum hakkında kendi intihalarına göre hazırladığı bir raporu Abdi İpekçiye vermiş, bu mesele hakkında kongre kürsüsünden beyanatta bulunmasını istemiş" idi. İpekçinin fikir sorması üzerine, Yalman raporu okumuş ve bunun gerçek durumu ifade etmediğini, bir taraftan "Türk basını tarafından ağır fedakârlıkları pahasına, kahramanca devam" ettirilen münakaşa hürriyeti mücadelesinin mânasını dünya basınına duyurmak lâzım geldiğini, diğer taraftan iktidar ile gazeteler arasında devam eden sulh teşebbüsünü ve basının kendi kendini kontrol ederek hükümet baskısını lüzumsuz bırakması yolundaki hareketi kongreye aksettirmenin münasip olacağını ileri sürmüş" idi. Yalman bir de şahit gösteriyordu: Zeyyad Gören... Konuşmalar Zeyyad Görenin önünde cereyan etmişti.

Yalmanın bu iddiasına İpekçinin verdiği karşılık hakikaten pek sertti ve bir o kadar da açıktı. İpekçi diyordu ki: "Milletlerarası Basın Enstitüsü müdür muavinin Türkiyedeki duruma dair kendi hazırladığı raporu bana verdiği ve bu raporu kongrede okumağa hazırlandığını yanlıştır". Abdi İpekçi, bir yabancıma hazırladığı raporu çıkıp okuyacak adam olmadığını Yalmanın bilmesi lâzım geldiğini ilâve ettikten sonra Basta Enstitüsünün de üyele-

Not

İktidarda, bulunanlar bir fakım nimetlerden faydalanır' kır. Bunlar meşru, oldukça hiç kimsenin söyliyecek bir şeyi yoktur. Ama İktidarda olmak bir takım da vecibeler yükler. Bunlara yan çizildi mi, herkeste haklı bir şikâyet başlar. Bu, vecibelerin başında "örnek olmak" gelir.

Halbuki ne görüyoruz ?

Bir çok gazete, mecmua kapanıyor. Şimdiye kadar hiç biri başka, kılık altında umumi efkarın, karşısına çıkmayı düşünmedi. Zafer kapandı. Baktık, "Zafer - Akşam Postası" diye bir ceride sabahın beşbuçuğunda Güneş T. A. Ş. nin rotatifinden dışarı fırladı. Hem de İktidar sözcüsünün, üslûbu taklid edilmez dehşetengiz başyazarıyla birlikte...

Bir çak gazeteci mahkûm oldu. Hepsi, demir parmaklakların gerisinde çilelerim doldurdular. Hiç biri kaçamak aramadı. 80 yaşındaki Hüseyin Cahit Yalçın 100 yaşında olduğunu ispata kalkmadı. 36 yaşındaki Metin Toker aslında 17 yaşında olduğunu ileri sürerek hafifletici sebep peşinde koşmadı. Basın Kanummuf daima tenkid etmiş bulundukları halde onun hükümlerine boyun eğâder. Zühtü Hilmi Velibeşe mahkûm- oldu. Aaa! 69 senedir 69 yaşında olduğunu söyleyen üstad dosyasının Temyizde dolaştığı şayanı dikkat derecede uzun devrede birden 10 yaşını aslında geçtiğim hatırlayıverdi ve yaşını tashih ettirerek o maddeden istifadeyle hapisten kurtuldu. O Velibeşe ki, Basın Kanununun daima en hararetli, taraftarlığını yapmıştır.

Akıllılık!.. "Zafer - Akşam Postası" çıktı ve Velibeşe hapise girmedi. Evet, akıllılık sayılırdı, eğer hiç kimse hiç bir şey anlatmasaydı ve hiç kimse hiç bir not vermeseydi...

rini hususi maksatlar için "masa" olarak kullanmıyacağını hatırlatıyordu. Meselenin aslı şuydu:

Enstitü kongreden çok Önce, Abdi İpekçiden Türk iyedeki basın rejimi hakkında bir makale istemişti. İpekçi son on yıllık durumu aksettiren objektif bir yazı hazırlayıp Enstitüye göndermişti. Enstitü bu makalenin bir özetini hazırlamış ve Abdi İpekçiden, muhtelif memleketlerdeki basın hürriyeti mevzuundaki bir açık oturumda bu makaleyi okumasını istemişti. İpekçi, özeti tetkik ettiğinde makalesinde ehemmiyet verdiği bası hususların özette yer almadığını görmüş ve bu özeti okuyup okumama noktasında teceddüde düşmüştü. Bunun üzerine önce Mithat Perin ile sonra da Ahmet Emin Yalmanla ne yapması gerektiğini görüşmüştü. İpekçi, acık oturuma katılıp kendi hazırladığı makaleyi okumak istiyordu. Ahmet Emin Yalman ne Enstitü tarafından hazırlanan özete, ne de İpekçinin makalesine bir göz atmaya lüzum görmemiş, Vatan gazetesinde yazdığı tavsiyelerden de hiç birini yapmamışta. Ne "Türk basınının kahramanca mücadelesi, ne de "iktidarla gazeteler arasındaki sulh teşebbüsü" nden bahsetmesi hususunda da bir tavsiyede bulunmamıştı. Sadece Türkiyenin durumundan kongrede hiç söz açmamak lüzumunu belirtmiş, aksi halde "İktidarla gazeteler arasındaki sulh bozulur ve af kanunu çıkmaz" demişti.

Bunun Üzerine Abdi İpekçi "sulhu bozmamak" ve "affın çıkması"na mâni olmamak için konuşmamağa rıza göstermişti. Üstad Ahmet Emin Yalmanın hafızası kendisine cidden ihanet ediyordu. Zira konuşmalarına yahit olarak gösterdiği Zeyyat Gören o sırada Berlinde değil Londrada bulunuyordu!

Hatta Yalmanın unutkanlığı bu noktada da kalmıyordu. İhtimal kongrede neler söylediğini de unutmuştu. Yalman kongrede "memleketimizdeki basın tahditleri yüzünden bir takım arkadaşlarımızın zindan köşelerinde cefa çektiğini, dünyanın hiç bir yerinde görülmemiş bir takım tekzip usullerinin bizde hüküm sürdüğünü" söylememiş. bilâkis "Türkiyede İktidar - Basın münasebetlerinin itidale ve normale doğru gittiği hakkında 26 Mayıs günü Belinde Milletlerarası Basın Enstitüsüne çıkarak bütün hür dünya gazetecilerine birden teminat" vermişti.

Ahmet Emin Yalman

Bir unutkan!.

İç istihlak

Abdi İpekçinin cesaretli cevabı, Beynelmilel Basın Enstitüsünü» Berlin kongresinde olup bitenleri bütün açıklığı, ile ortaya koymağa kafi geldi. Cevap bütün, hakikatler gibi acıydı ve Vatanın "karıncaezmez" başyazarım şüphesiz son derece üzdü. Milliyetin sportmen yazı işleri müdürü de yaşlı bir meslekdaşı kırdığı için muhtemeldir ki üzüntülü dakikalar yaşadı. Fakat Vatan başyazarının asıl bir başka sebeple üzüntü duyması gerekirdi ki, bu hususta en ufak bir işareti bulmak için çok kimse Ahmet Emin Yalmanın makalelerini boş yere okudular. Yalman "İlk önce memleket" yazısında kendini savunma gayreti içinde, onun gibi düşünmeyenleri itham altında tutmaktan çekinmiyordu. Bu hiç şüphe yok ki hatalı ve zararlı bir yoldu. Vatan başyazarı en doğru yolda bulunduğuna -hattâ samimiyetle- inanabilirdi. Fakat "ateşli iç dâvalar karşısında bir takım genç arkadaşların ifrat yolunu tutmalarını ve kavgalarımızı harice aksettirmek ve orada destek aramak meyline kapılmalarını olağan bulurum" diye yasarken haksızlığını bizzat kendisinin pek yakından tanımış olması gereken "memleketi yabancılara jurnal etmek" lekesini başkalarına Sıçratmak, onun tutacağı bir yol olmamak lâzım gelirdi. Evet, "hariçten gösterilen alâkaların dertlimize ciddi bir deva olamıyacağı" doğruydu. Ama mevcut dertleri kendi kendimize bile yokmuş gibi göstermek. acaba Yalman tarafından keşfedilmiş yeni bir tedavi usulü müydü? Öyleyse hastadan ümidi kesmek lâzımdı. Hele işimize gelmeyen her meselede "Aman susun!. Bu münakaşa ancak Moskovanın işine yarar" demek, müteveffa McCarty'nin bile katıla ..katıla güleceği ucuz bir ...kurnazlıktı.,. '

Abdi İpekçi

Doğrucu

Yok Canım!..

Perşembe günkü Vatanda Ahmet Emin Yalman yazıyor:

"Basın suçlarının affı yoluna gidileceği, basın ve ceza kanunlarındaki demokrasiye aykırı tahditlerin kaldırılacağı ve kâğıt hakkındaki, baskı tedbirlerine son verileceği ve basının günü gününe aydınlatılmanı ve aradaki devamlı temasın muhafazası çığırının yeniden kurulacağı hakkında son zamanlarda İktidarın selâhiyetli temsilcileri tarafından defalarca sözler verilmişti".

Bunlar, "son zamanlarda", "İktidarın selâhiyetli temsilcilerinden" Ahmet Emin Yalmanın duyduğu sözler...

Bizim son zamanlarda iktidarın selâhiyetli sözcülerinden duyduğumuz -daha doğrusu Milliyette okuduğumuz- ise, sadece Sayın Adalet Bakanı Esat Budakoğlunun şu sözleridir:

"Basın suçlularının affına ve Basın Kanununun tadiline dair tasarı hazırlandığı yolundaki haberleri basından öğreniyoruz. Adliye Vekâletinde böyle bir tasarı yoktur. Vakit henüz erkendir".

Şimdi Ahmet Emin Yalman, bütün bu laflan "iktidarın selâhiyetli temsilcileri" adına oturup uydurmadığına göre, acaba dalgınlıkla gizli temaslardaki vaadları mı kastediyor?

ÇALIŞMA

Sendikalar

Şuurun vazifesi

Evvelki hafta Pazar günü, güneşin büyük bir insafsızlıkla bütün Sivası kasıp kavurduğu öğle saatlarında Cer Atölyesinin önüne gelen Turhan Feyzioğlu hiç kimsenin müdâhelesine mâruz kalmadan dış kapıdan içeri giriverince, hayretle arkadaşı Sivas milletvekili Rahmi Çeltikçiye döndü ve "Hani kuş uçurtmıyacaklardı?" diye sordu. Rahmi Çeltikçi de bu işe Feyzioğlu kadar şaşmıştı. İki Sivas milletvekilinin hayretini, az sonra kendilerini karşılayan Fabrika Müdürü Celâl Taner tamamile giderdi. Fabrika müdürü, Demiryolları İşçileri Sendikasının kongresini takip etmek için gelen milletvekillerine hareketlerinin ne derece "mahzurlu" olabileceğini izaha çalışıyor ve kendilerini dinlenmek üzere odasına davet ediyordu. Milletvekilleri bu daveti reddetmediler ve odada kongrede bulunmalarından daha tabii bir şey olamıyacağını müdüre boş yere anlatmağa uğraştılar. Fakat müdür boy azimliydi ve milletvekillerini kongreye sokmamak için ne gayret lazımsa esirgemiyordu. Uzun münakaşaların sonunda milletvekilleri, müdürün hatırını kırmamaktan çok, lüzumsuz bir hâdiseye sebep olmamak için kongre sırasında müdürün "misafir"i kalmayı tercih ettiler.

C. H. P. nin işçi milletvekili İsmail İnan ise dış kapıyı herkes gibi Sükûnetle geçtikten sonra iç kapıda fırtınaya tutuldu. Fakat her nevi sert havaya -Zonguldaktaki Kömür İşçileri Sendikasının hâdiseli kongresinden sonra- karşı durmaya azimli olan İnan, iç kapı önündeki bütün önleme tedbirlerine göğüs gererek salona girdi.

Haziran başında, Demiryolu işçilerinin sendika başkanı seçmek istedikleri Aydaner Tandoğanın "işçi değildir'* diye kongreye alınmaması üzerine bir vücutmuş gibi salonu terketmesi üzerine geriye kalan bu kongreye bütün Sivasta büyük ehemmiyet veriliyordu. Fakat en fazla ehemmiyet verenler şüphe yok ki Sivas valisi ve D. P. İl başkanıydı. Bütün mesele Aydaner Tandoğanın Kongreye katılmaması etrafında dönüyordu. Kongreden günlerce önce D.P. İl başkanı Aydanerin babasına tazyike başlamış, vali de Aydaneri çağırmış ve ondan kongreye gitmiyeceğine dair söz almıştı. Bu söze rağmen, "vali, kongre günü Aydaneri beraberine alıp şehrin bir mesire yerine götürmek için aratmış, ama bir türlü bulduramamıştı. Kongrenin yapılacağı Cer Atölyesi Lokali Sinema salonunda da Aydaner girmesin diye pek sıkı tertibat alınmıştı. Alâkayı boş yere toplamamak için dış kapıda hiç bir tertibat alınmamış, fakat asıl kongrenin yapılacağı sinema kapısının önüne pazubentli adamlardan müteşekkil öyle bir kontrol duvarı çekilmişti ki, Zonguldak kongresindeki tertibatı aJartlar bunun sağlamlığı karşısında parmaklarını ısırırlardı.

Kongrenin sükûnet içinde geçmesiyle vali muavini Ferit Hacaloğlu bizzat meşgul oluyordu. Kongre günü, Cer Atölyesinin sinema salonunda en heyecanlı bir filmin bile toplıyamadığı kadar büyük bir kalabalık vardı. Tahta bankolara ve iskemlelere sıkışarak oturan 2 bin kadar demiryolu işçisi, Aydaner Tandoğan hâdisesinin kızıştırdığı bir heyecan ve alâkayla kongreyi takibe hazırladılar. Aydaner Tandoğan, valiye verdiği sözü tutmuş ve toplantıya gelmemişti. Ama kongrede hazır bulunan işçilerden yüzde sekseni bu sevilen sendikacının taraftarıydı. Bu husus bütün kongre devamınca kendisini hissettirdi. Riyaset divânının teşekkülünde Sendika başkanı Sabahattin Görenerin faaliyeti, Aydaner taraftarı işçilerin mukavemetiyle karşılaştı ve neticede Kongre, Başkanlığına Demiryolu İşçi Sendikaları Federasyonu Başkanı Rıza Tetik, İkinci Başkanlığa da Şeref Akova seçildiler.

İşçinin feryadı

Sabahattin Görener, İdare Heyeti çalışma raporunu okuduktan sonra tenkidlere geçilince ikramiye, prim, tedavi ve daha birçok haktan mahrum bırakılan B. C. grupuna mensup işçilerin vaziyetinden acı acı şikâyet edildi. B. C. grupu işçileri ayni iş saati içinde, ayni işleri gördükleri halde sosyal haklardan faydalanma bahsinde farklı muameleye tabi tutulmalarını bir türlü anlanayorlar ve dertlerinin devasını sendikadan arıyorlardı. İşletmenin B.C. grupu işçilere tatbik ettiği farklı muamele,., aslında eski bir dertti ve ne zaman ele alınacağı belli' değildi. İsmail İnan meseleyi bir sözlü soru hâlinde Büyük Meclise kadar getirmiş ve bu grup işçilerin dertlerini anlatmıştı. Fakat zamanın Ulaştırma Bakanı Fevzi Uçaner, kürsüde "Arkadaşımızın iddiaları doğru değildir" demişti. Tekrar söz alan İsmail İnan "Bütün söylediklerimi ispata muktedirim ve ispat edemezsem şu anda milletvekilliğinden istifa ederim. Ama aksi halde Fevzi Uçaner de bakanlıktan istifa ederler mi?" diye sormuştu. Bunun üzerine bakan kürsüye çıkmamış ve mesele o halde kalmıştı. Sivas Demiryolu İşçileri Kongresinde ayni dertler, hem de bu sefer sıkıntıları bizzat çekenler tarafından, sayılıp dökülüyordu. Nitekim Fabrika. Müdürü Celâl Taner de "Görüyorum ki en büyük dertlerimiz B. C. grupu meselesidir. Hakikaten ayni cereyanla çalışan-tezgâhı idare eden iki işçi arkadaşın haklarında tefrik bulunması doğru değildir" diyordu. Ama bu, meselenin halledilmek şöyle dursun, hâl yoluna girdiğinin bile işareti değildi. İşçi vaadlerde bulunulup sonra bunların hepsinin unutulmasına çoktan alışmıştı. İşçiler, sendikalarının başında kendi hakları için mücadele edecek idareciler arıyorlardı. Aydaner Tandoğan, onlarda bu ümidi uyandıran adamdı, fakat partizan müdahele onu iş başına getirmelerine imkân vermemekte gayret gösteriyordu. Türk - İş'i temsilen kongrede bulunan İsmail Aras, sendikacılığın prensiplerinden bahseden konuşmasında, isim zikretmemekle beraber, bütün işçilerin * gözlerinde okunan üzüntüyü ifade etmekten kendini tutamadı ve dedi ki: "Sendika temsilcileri işçinin devamlı taleplerini işveren nezdinde müdafaa ettiğimin haliyle onun husumetini kazanır. Onun için ne suretle olursa olsun, işverenin gadrine uğrayan temsilcileri siz vikaye etmelisiniz. Aksi halde her gidene güle güle diyecek olursanız, yarın sendikanızı idare edecek tek kimse bulamazsınız."

İsmail İnan
Duvar delen!.

Sivaslı demiryolu işçileri her gidenin arkasından güle güle demekle yetineceğe benzemiyorlardı. İlk kongrede Aydaner Tandoğanın salona alınmaması kadısında hep birden kongreyi terketmekle nasıl şuurlu bir olgunluğa eriştiklerini ispat etmişler ve bu ikinci kongrede de Aydaner Tandoğanın yeniden işe alınması için idare nezdinde teşebbüslere geçilmesi yolundaki bir takrir vererek kendilerinin hakları için mücadele edenleri vikayede ne derece azimli olduklarını göstermişlerdi.

Yapılan tasnif sonunda 11 kişilik idare heyetinde Aydaner Tandoğan taraftarlarının 3 e karşı 8 üyelikle ekseriyeti kazandıkları anlaşıldı.

Doğu-Batı
Frenk Hesabı

Bu haftanın başında Batı Avrupa Temmu'zdan itibaren başlıyacak olan ikinci Cenevre konferansının değişik şartlar içinde cereyan edeceğini tah--ine imkân vermektedir. Altı haftalık bir "havanda su döğme"den sonra konferansın ilk kısmındaki başarısızlık Batılıların tesanüdünü arttıracak yerde, arada yine bazı görüş ayrılıklarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu defa büyük güçlük Pransanın "ihtişam hesaplarından ileri gelmektedir.

Şatafatlı İtalya seyahatinden beri henüz çok kısa bir zaman geçmiş olmasına rağmen, General de Gaulle hazretlerinin bu seyahatle ilgili yeni teklifler öne sereceği esasen tahmin edilmekteydi- Şimdi, Fransız hükümeti, Cenevre toplantılarının ikinci safhasına İtalyanın da katılmasını istemektedir. Ancak bu haftanın başına kadar bu hususta, henüz kesin bir karara varılmış değildir. Aslına bakılırsa Fransız teklifi doğrudan doğruya konferansla değil, konferansın hazırlık safhalarıyla ilgilidir. Paris hükümeti şimdilik, sadece konferanstan önce Batılılar arasında yapılacak temaslarda İtalyanın da temsil edilmesini öne sürmektedir. Tabiî, bunun gerisinde, asıl toplantılara dair bazı niyetlerin yattığı da şüphesizdir.

İngiliz ve Amerikan diplomatları bu gibi tekliflerin ötesinde hangi hesapların bulunduğunu anlamakta gecikmediler; General de Gaulle şimdi de İtalyanın hamisi olarak ortaya çıkmaktaydı. Madem Fransa artık milletlerarası sahnede büyüklük rolüne çıkmıştı, o halde bütün büyük devletler gibi onun da himaye ettiği küçükler ve başında bulunduğu 'bir blok olmalıydı. İtalyanın bile pek gönülden taraftar gözükmediği bu yeni tertipler -zira İtalya şimdiye kadar Amerika aleyhine hazırlanan hiçbir tertibe katılmamış sadık bir müttefiktir- Fransa' bakımından Kuzey Afrika meseleleriyle ilgili bazı ince hesaplara dayanmaktaydı.

İngiliz ise, eğer Batılılar arasında konferanstan önce bazı temaslar yapılacaksa bunların NATO çerçevesi içinde yapılmasına daha çok taraftar gözükmektedir. Öte yandan, böyle bir. toplantının psikolojik mahzurlarını da kimse inkâr etmiyor. Cenevreden önce Batılılar arasında geniş çapta temaslar yapılması Sovyet propaganda mekanizmasını hemen harekete geçirecek, Fransa, İngiltere ve Amerika arasında yeni fikir ayrılıklarının ortaya çıktığından bahsedilecektir.

Değişik gözlükler

Ne kadar saklanılmak istenirse istensin, Cenevre konferansı bakımından Batılılar arasındaki görüş ayrılığı artık herkesin arkedebileceği kadar aşikâr bir hâl almıştır. Konferansa ara verilişinden beri, İngiltere Dışişleri Bakanı Selwyn Lloyd ile Amerikan Dışişleri Bakanı Christian Herter tarafından verilen muhtelif beyanatlar, esas ayrılığın bir tefsir meselesinden ileri geldiğini göstermektedir. Daha başlangıçtan beri zirve toplantısının lüzumuna inanmayan ve Cenevre toplantısına da istemi ve istemiye mecburen razı olan Amerika altı hafta içinde kaydedilen gelişmeleri mühim saymamakta, Sovyetlerin oyunbazlığı yüzünden mütemadiyen yerinde sayıldığını iddia etmektedir.

General De Gaulle
Öküze özenen kurbağa

Zirve toplantısını samimiyetle isteyen ve bunu bilhassa gelecek genel seçimler için bir başarı olarak göstermekte fayda mülahaza eden İngiliz hükümeti ise, Cenevredeki altı haftanın sadece sayfiye sefalarında ibaret kalmadığı kanaatindedir. Londaraya göre, başlangıçtaki tam anlaşmazlık havasına nisbetle bir hayli mesafe kaydedilmiştir ve istikbal tamamen karanlık sayılmamalıdır; biraz iyi niyet ve Almanlarla Fransızların ısrarları karşısında gösterilebilecek biraz sertlik sayesinde zirve toplantısının yollarını hazırlamak mümkün olacaktır. İyimser İngilizler, herşeye rağmen, Ağustos sonunda ve Eylül ortalarında Dört Büyüklerin bir araya geleceklerine inanmaktadırlar. Kendilerine asıl ümit veren nokta, Sovyetlerin, meseleleri büsbütün karıştırıp çıkmaza sokacak yerde. Berlin meselesinde -kabul edilmeyecek şartlarla da olsa- müsbet bir teklif ortaya atmış bulunmalarıdır.

Küçüklerin başı üzerinden

Mamafih Ruslar da de Gaulle ve Adenauer'in vetoları altında cereyan eden dörtlü konuşmalardan pek ümitli olmamalı ki, Amerikayla en ufak başbaşa konuşma fırsatım kaçırmamaktadır: Krutçef, yıllardır "her ne zaman ve her ne sıfat altında olursa olsun, Amerikaya gelmeye hazırım" demektedir. Mikoyan turist sıfatıyla Amerikaya gitmiştir. Şimdi de Krutçef'in yakın mesai arkadaşı ve kiloca ondan hiç aşağı kalmıyan Kozlov, New York'taki Rus İlim Sergisini açmak üzere resmen Amerikaya gelmiştir.

Ziyaret, tabiî ki, iki blok arasındaki meselelerin görüşülmesine vesile teşkil etti. Kozlov Eisenhower, Nixon ve Herter'le görüştü. Bu ziyaret, Amerikanın Rusyayla başbaşa kalmasınla, kıskanç bir metres gibi tahammül edemiyen Avrupa memleketlerini müthiş kuşkulandırdı. Avrupada, eğer Ruslar ve Amerikalılar yalnız baslarına pazarlık masasına otururlarsa, pazarlığın Avrupanın sırtından yapılacağı fikri bir nas haline gelmiştir. Washington da yıllar yılı tekrarlanan bu terekerlemeye az çok inanmış olacak ki, Kozlov'un ziyaretine hiç ehemmiyet vermiyormuş gibi davranmaktadır. Mikoyan'dan sonra Kozlov'un ziyaretiyle Doğu - Batı münasebetlerinde yeni bir çığırın açılmak üzere olduğu şüphesizdir. Temmuz sonlarında Amerikan Cumhurbaşkanı yardımcısı Nixon da Rusyaya gidecektir. Eğer dörtlü zirve toplantısı yapılmazsa, bu temas-

ların bir gün daha yüksek kademede de tekrarı ve iki blokun liderlerinin Doğu - Batı meselelerini hal için en realist hal şeklinin başbaşa temaslar olduğunu düşünmeleri mümkündür.

Akdeniz

Paktın yeni sahipleri!

Amerika ve İngiltere gibi büyüklerle en tesirli şekilde büyüklük yarışı yapmak için, küçüklerin ve ortancaların temsilcisi hâline gelmeye çalışan oransız Cumhurbaşkanı General De Gaulle, İtalyada, bir Akdeniz Güvenlik Paktı, fikrini ortaya attı. Bir hayli eski olan bu fikri, İtalyan liderleri en son Cumhurbaşkanı Celâl Bayarın İtalya ziyaretimle işitmişlerdi. Fransa gibi Türkiye de Akdeniz Paktının şampiyonluğunu yapıyordu. Yalnız iki memleketin Akdeniz Paktı üzerinde coğrafi bakımdan farklar vardı. Türkiye bütün Akdenizi kaplayan geniş bir güvenlik Paktına taraftardı. General de Gaulle-, Fransa, İspanya, İtalya ve Fası içine alan bir Batı Akdeniz Paktından bahsediyordu. Yani General Akdeniz Paktının en hararetli taraftarlarından Türkiyeyi, ilk ağızda, saf dışı tutmakta mahzur görmemişti. Halbuki bu Akdeniz Paktının gayelerinden biri de, pakt vasıtasıyla, İspanyayı. NATO'ya fiilen dahil etme endişesiydi ve bu balkımdan Fransa ve Türkiye arasında bir görüş birliği yoktu. Esasen De Gaulle'ün şimdilik bir fikir olarak ortaya attığı Batı Akdeniz Paktı gerçekleşirse, bunun Doğuya doğru genişletilmesin de kimse mahzur görmiyecektir. Fransanın Akdeniz filosunu NATO kumandasından çıkaran De Gaulle, Akdenizdeki bütün küçüklerin ve ortancaların ağabeyliği rolünü zevkle oynayacaktır. Yalnız mukabilinde küçük kardeşlerinden hiç değilse ağabeylerini Cezayir meselesinde kayıtsız şartsız desteklemelerini istiyecektir.

Almanya

Din ve politika

Geçen haftanın ortasında yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimi, 1954 yılının 18 Temmuzundaki seçimlerden çok farklı oldu: Theoder Heuss'ün başkanlığa gelmesiyle neticelenen Berlindeki 1954 seçimi, bir Cumhurbaşkanı seçimine yaraşır vakar ve sükûnet içinde geçmişti. Halbuki şimdi, Ruslar, işgal altında bir şehir statüsü taşıyan Berlinde Batı Almanya Cumhurbaşkanının seçilmesine itiraz etmektedirler. Adenauer'in. bir ara benimsediği Cumhurbaşkanlığını elinin tersiyle itivermesi, mevkiîn itibarını sarsmıştır. Adaneuer Erhard arasındaki mücadele politik havayı bulandırmıştır.

Bu kötü havaya rağmen Cumhurbaşkanlığı mücadelesi hiç de çetin olmadı. Ortada üç aday vardı. Hıristiyan demokratların (C. D. U.) adayı Tarım Bakanı Luebke, sosyalistlerin (S. P. D.) adayı Carlo Schmid ve Liberallerin adayı Max Becker. Cumhurbaşkanlığına seçilmek için ilk iki turda mutlak çoğunluğu sağlamak lazımdı. Üçüncü turda basit çoğunluk kâfiydi. Mutlak çoğunluk 520 oydan ibaretti. Hıristiyan Demokratların 518 reyi vardı. Diğer partilerde 4 rey elde edilirse, Luebke'nin seçilmesine bir mâni kalmıyacaktı; Yalnız Luebke parti içinde tanınmış kuvvetli bir şahsiyet değildi. Bu yüzden bazı Hıristiyan Demokratların, oylamanın gizli olmasından da faydalanarak Prof. Carlo Schmid'i desteklemelerinden korkuluyordu. Bu ihtimal gerçekleşmedi, disiplinli Hıristiyan Demokratlar, partilerinin adayı lehine oy kullandılar. Nitekim ilk turda Luebke, 517 oy aldı. Üç oy daha olsa. ilk turda başkan seçilecekti. İkinci turda 9 iltihakla kuvvetlenen Luebke 526 oyla rahatça Cumhurbaşkanlığına seçildi.

Batı Almanyanın bir numaralı adamının seçimi, ilk bakışta hiç bir politik mâna taşımıyordu. Cumhurbaşkanının politik hayatta hiç bir rolü ve nüfuzu yoktu. Hele Luebke gibi, kuvvetli şahsiyeti olmıyan bir kimse tamamiyle gölgede kalacaktı. Ama Almanyayı yakından tanıyanlar için, Luebke'nin seçilmesinin politik bakımdan büyük ehemmiyeti vardı. Buna sebep, Luebke'nin Katolik olmasıydı. Bir Katoliğin Cumhurbaşkanlığına getirilmesi, Protestan Erhard'a başkanlık yolunun kapanmasını önlemektedir. Zira Protestanların hafiften çoğunlukta bulunduğu Batı Almanyada Cumhurbaşkanı ve başbakanın ayni mezhepten seçilmesine imkân yoktur. 'Eğer bir protestan, Cumhurbaşkanı Seçilseydi, Erhard başbakanlık hayallerin» uzun müddet için kaybedecekti-

Mamafih Adenauer'in koltuğunu kimseye vermeye niyeti yoktur. Hâlen "başbakanlıktan ayrılmam, zira 1961 seçim kampanyası fiilen bağlamıştır. Seçimi kazanayım, çekileceğim" diyerek yerinde kalan Adenauer'in 1961 de zaferi kazanırsa "Halkın itimat ettiği adam, çekilip gidemez" diyeceği şüphesizdir.

Yalnız bu hareketinin halk efkârında ona karşı beslenen itimadı sarstığı şüphesizdir. Hele Erhard aleyhine New York Times'a, Macmillan, hattâ Herter aleyhine Scripps - Howard gazetelerine verdiği beyanat Alman basınını Adenâuer'den soğutmuştur. Basın, Adenauer'e, Guillaume II. nin de "Daily Telegraph"a verdiği hemen hemen ayni derecede mesuliyetsiz bir beyanat yüzünden tahtını kaybetmesine ramak kaldığını hatırlatmaktadır.

Dr. Max Becker - Dr. Heinrich Luebke - Prof. Carlo Schmid
Üç aday bir arada

Belçika

Onlar ermiş muradına

Geride bıraktığımız haftanın ortasında Perşembe günü, Prenses Paola'nın Prens Albert ile evlenmesi dünya çapında bir hâdise oldu. Bunda hiç. şüphesiz, güzellik, masumiyet

ve sadeliği şahsında toplayan Prenses Paola'nın kalblerde yarattığı Sempatinin payı büyük oldu.

Belçika bir hafta süren bir bayram yaşadı. Düğünden iki gün evvel başlayan ye dinmek bilmeyen yağmurun yıkadığı kaldırımlarda borular, trampetler çalındı, askeri resmi geçitler yapıldı. Halk, Prens ve Prensesin oturduğu Louis Şatosunu istilâ etti. Şato Hediyelerle doldu taştı. .Senato ve Meclis Başkanları, milletvekilleri, asiller, Sefirler mes'ut Prensle Prensesi tebrik için koşuştular..

Nikâh, Prensi 25 yıl önce vatfiz eden Cardinal Van Roey tarafından kıyıldı. Kilisedeki nikâhta 84 yaşındaki Anakraliçe Elisabeth de hazırdı. Medeni nikâh, kraliyet sarayının altın işlemeli beyaz "İmparator Salonumda aktedildi.

Düğün mevsiminin en enteresan tarafı, gazetecilere Prens ve Prensesin, soy kütüklerinin gösterilmesi oldu. Prensin soyunda bir Portekiz Kralı, Sax Dükü, Massan Dükü ve Flandres Kontu vardı. Prenses Paolaınn soy kütüğü ise büyük bir sürpriz kaynağıydı. Zira sülâlesinde İki Bizans imparatoriçesinin ismi vardı. Paola'nın ecdadı arasında, iftiharla zikredilen diğer bir isim de Kaptan Fabrizio Ruffo idi. Kaptan ailenin şeref üstesine, 1661 de Capo d'Oro'da Türk donanmasını yenen adam olarak geçiyordu.

Prens Albert ve Prenses Paola nikâh töreninde

Dallı budaklı soy kütükleri

Irak

Kasım'ın ahbapları

Geçen hafta içinde Iraktan gelen haberler General Kasım tarafından girişilen itidal teşebbüslerinin pek zannedildiği kadar kolay bir şekilde gelişmiyeceğini göstermekteydi. Dış dünyaya daha ziyade Beyrut kanaliyle akseden bu haberlere göre Irak Komünist Partisi, Başbakanın takip etmek istediği "ortalama yol"a kendi arzularıyla girmek niyetinde değillerdi.

İngiltere ile imzalanan silâh anlaşmasından sonra, Abdülkerim Kasımın tutumunda beliren itidal temayülleri kimsenin gözünden kaçmamıştı. Muayyen bir bloka sıkı sıkıya bağlanmamak ve aksine her iki cephe arasındaki ihtilâflardan millî menfaatlere en uygun bir şekilde faydalanmak prensibini yeni politikasına esas olarak alan üniformalı başbakan, memleketi tek bir tarafa kaydıracak dahilî faaliyetleri de iyice kontrol altına almak niyetindeydi. Bunun için de, siyasi istikrarı bozacak faaliyetlere girişmemelerini Komünistlerden âdeta "rica" etmiş. Onlar da bir müddet için uslu durmağa razı olmuşlardı. Beyrutta Nasıra Baâd Partisi mensuplarının bildirdiklerine göre, şimdi Iraklı komünistler fazla uslu durmanın kendileri için yavaş yavaş ortadan kaldırılmak mânasına gelebileceğini düşünmektedirler ve varlıklarını tekrar kuvvetle hissettirmek için yeni faaliyetlere girişmişlerdir.

Pay kavgası

14 Temmuz 1958 ihtilâlinden beri Irakta en çok tartışılan meselelerden biri de Komünistlerin bu milli hareketteki hakiki payları olmuştur. Tarafsız yabancı müşahitler saray istibdadının yıkılmasında ve yeni rejimin temellerini atmada solcu unsurların büyük rol oynadıklarım inkâr etmemektedirler. Kasım da bunu çok iyi bildiği için bu unsurların gitgide daha kuvvetlenerek iktidarda fazla söz sahibi olmalarından endişelenmektedir. Son zamanlarda Bağdattaki bütün siyasi gösterilerin yasak edilmesi, Nasır aleyhtan da olsa aşırı tahrikçi yazıların gazetelere konulmaması hep bu komünist unsurların kuvvetlenme yollarım kapatmak endişesinden doğmaktadır. Aynı zamanda halk kütlelerinin özünde itibarını kaybetmemek için, General Kasım bütün siyasi mahkûmları affetmiş ve garnizonları dolaşarak askerlerle senli benli konuşmalar tertiplemek suretiyle kendisinin ordu içindeki prestijini yükseltmeğe çalışmıştır.

Bütün bunlara karşılık, Irak Komünist Partisi, geçen hafta, muhtelif şehirlerdeki . mensuplarına gizli bir muhtıra yollamıştır. Bu muhtıraya göre, ihtilâl sonrası devresinde faal rol oynayan kütle teşekküllermdeki komünistler, mensup oldukları teşkilâtlarda en elverişli mevkilere geçmek için gayretlerini arttırmaktadırlar. Asil mühim olan nokta Parti mensuplarının ellerinde mevcut silâhlarla alâkalı , bulunan emirdir. Irak hükümeti sırasında muhtelif sebeplerle halkın eline geçmiş olan silâhları toplamağa başlamıştır ve vatandaşlardan ellerinde bulunan her türlü silahı karakollara teslim etmeleri istenmektedir. İşte, Irak Komünist Partisi, mensuplarına bu emre uymamalarını bildirmekte ve "halk. müdahalesi" ne lüzum gösterecek muhtemel hâdiseler için hazır bulunulmasını istemektedir.

R A D Y O

Ankara

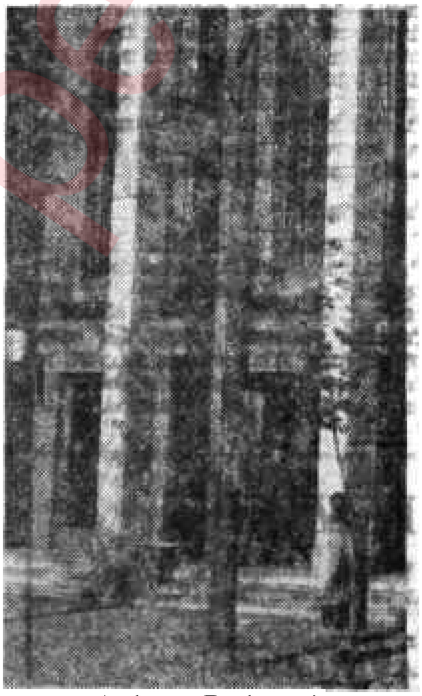
Tevsi ve islah

Teknik teçhizat bakımından dünyada hiçbir radyo istasyonunun, Türkiyehin Devlet radyoları, kadar iptidaî bir durumda olmadığı söylenebilir. Bu bakıma "Ankara radyosu, İstanbul radyosuna kıyasla daha da beter durumdadır. Ankara radyosundan çıkan düşük kaliteli, kulaklar tırmalayıcı sesin dünyada, amatör radyolarında bile, eşinin bulunabileceği tasavvur edilemez.

Ankara radyosu 1928 yılında, İngiliz Marconi firması tarafından kurulmuştu. O zamandan beri, radyo personelinin ifadesiyle "tek bir lâmba bile değiştirilmemiştir". Bu gerçi sembolik bir ifadedir. Hakikatte, dışardan radyo yayın malzemesi ithalindeki, döviz durumuyla ve kırtası güçlüklerle alakalı engellere rağmen, arada bir bozulan bir lambanın değiştirildiği belki olmuştur. Fakat yirmi yıldır Ankara radyosunun yayın sisteminde yapılan tamir ve ıslahat herhalde, herhangi bir radyo tamircisi dükkânında hergün yapılandan öteye gitmemiştir. Bir profesyonel radyo yayıncısı, Ankara radyosunun ne gibi şartlar içinde yayın yaptığını görse hayretler içinde kalır.

Bundan iki yıl kadar önce, Ankara radyosunun yürekler parçalayıcı durumunun nihayet farkına varan idareciler, bir devletin resmî radyosuna yakışmıyan teknik şartları ıslah için birşeyler yapma lüzumunu hissetmişlerdi. Kaplumbağa süratiyle ilerliyen muamelelerden sonra, tevsi ve ıslalı işinin Marconi firmasına ihalesi kararlaşmıştı. Tasavvurlara göre Ankara radyosu, ıslah edilmiş haliyle, 1961 yılı başında yayına girişmiş olacaktır. Tevsi ve ıslah programı yalnız radyonun, malzeme ve teçhizat bakımından ıslahını değil, stüdyoların genişletilmesini ve günün şartlarına uydurulmasını, aynı zamanda radyoevi binasının büyütülmesini de içine almaktadır. Nitekim radyoevinin ek binasının inşaatı bir müddettir devam edegelmektedir.

Bu durumda iki yıla varmadan Ankara radyosunun ses kalitesi yükselecek ve sesini duyurma gücü artacaktır. Yani zarf, yenilenmiş olacaktır. Fakat, mazruftan ne haber? Bu yolda ümit verici hiçbir belirti yoktur. Ankara radyosunun her bakımdan iyiye doğru götürülmesi ancak, radyonun teknik bakımdan tevsi ve ıslahına muvazi olarak, gerek teknik, gerekse program personeli bakımından da "tevsi ve ıslalı"ının da sağlanmasıyla, bilhassa bu radyonun yayınlarına hâkim olan zihniyetin değişmesiyle mümkün olabilir. Halbuki, radyo denen yayın vâsıtasının kütlelere tesir gücünden faydalanmak suretiyle geri kalmış bir cemiyetin kültürünün nasıl geliştirilebileceği bahsinde hiçbir müsbet fikri olmıyan, radyo yayıncılığının en iptidaî kaidelerini bilmiyen tecrübesiz program müdürleriyle, radyonun iç idaresinde en basit disiplin kaidelerini tatbik edemiyen idarecilerle, disiplini sadece radyoevi kapısına süngülüler dikmek ve gireni çıkanı kontrol etmek sayan bir idarecilik anlayışıyla, plâk çalmasını bile beceremiyen spikerlerle, daha iyi teknik malzemenin vereceği imkânlardan daha iyi bir yayın anlayışına varmak yolunda istifade edilebileceğini sanmak abestir. Radyo yayıncılığının her dalında ehliyet ye söz sahibi personel yetiştirmek için he--z hiçbir şey yapılmamıştır ve bu sahada henüz hiçbir müsbet teşebbüs yoktur. Olsaydı bile, Ankara radyosu iki yıl sonra gerek malzeme ve teçhizat gerçekse personel bakımından ıslah edilmiş olarak yeni yayınlara başlıyabilecek duruma hazırlansaydı bile, bugünkü devlet radyoculuğu zihniyeti içinde gene de gerçek bir ıslahat beklenemezdi. Devlet radyosunu, iktidardaki partinin borazanı, hususi propaganda organı sayan anlayış hiçbir değişme belirtisi göstermezken, bu anlayışa karsı koyma cesaretini gösterebilecek radyo yayıncıları ve idarecileri mevcut değilken, Devlet radyosunun iktidar partisi organı olarak kullanılmasına karşı radyo dinleyicisinin gösterdiği tepki sadece mutedil ve çekingen bir şikâyetçilik olarak kalırken, Türkiyenin Devlet radyolarının programlarında ve yayın intizamında bir ilerleme bir iyileşme ümit etmek boş bir hayalde ibaret kalır.

Ankara Radyoevi
On liraların kumbarası

Tatlı bir rüya

Devlet radyoları halk hizmeti vazifesini en basit manasında bile göremezken, radyo alıcısı sahiplerinden tahsil edilen radyo abone vergisinin maksadının ne olduğu suali, her yıl Mart ayında 10 liralık ücreti yatırmak üzere postahane gişelerine başvuran radyo sahibi birçok vatandaşın aklına gelmektedir. Bir mecmuaya, bir gazeteye, abone olan, o mecmuanın, o gazetenizi münderecatını beğenmedigi takdirde, yenileme zamanı geldiğinde abonesini devam ettirmez, olur biter. Ama, Devlet radyolarının yayınlarına, sadece bir radyo satın alma "günah"ını işlemiş olduğu için, zorla abone kaydedilen bir vatandaşın, yayınlarını tasvip etmediği bir radyo istasyonunu parasiyle destekleme mecburiyetinden kurtulabilmesinin, ancak tek bir caresi vardır: Radyosunu elden çikartmak. Radyo sahiplerinden bazıları, dünyanın en feci yayınlarını yapan istasyonlara -cüz'î miktarda bile olsa- bir de para ödeme zorunda katmamak için, başka istasyonları dinleme ihtiyacından feragat edip radyolarını mühürletmeyi göze almaktadırlar.

Aslında, her yıl Mart ayında ödenen bu on liralar, radyonun diğer gelirleri gibi, radyo kasalarına değil, doğrudan doğruya hazineye girmektedir. Türkiye radyolarının, Devlet bütçesinden aldıkları parayla değil de, doğrudan doğruya abone ve ilân gelirleriyle mevcudiyetlerini devam ettirmeleri, bütçelerinin ve abone - ilân gelirlerinin kıyasından da anlaşılabileceği gibi, çok daha büyük malî avantajlar şağlıyacaktır. Radyoların kendi gelirlerinden istifade edebilmeleriyse ancak, İktisadı Devlet Teşekkülü haline gelmeleriyle mümkün olabilecektir. Geçen kış, pek yaklaşılmış gibi görünen bu İktisadi Devlet Teşekkülü olma hedefi, bir serap gibi gözden. kayboluvermiştir. Radyoları İktisadi Devlet Teşekkülü haline getirme teşebbüsünün şimdilik suya düşmesi gibi. Basın - Yayın ve Turizm. Umum Müdürlüğünün, Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığı haline getirilmesi tasavvurları da dosya dolaplarından dışarı henüz çıkmamaktadır.

İzmir, Adana, Diyarbakır gibi şehirlerimizde radyo istasyonu kurma tasavvurunun akıbeti de ayrı bir acildi hikâyedir. Bütün bu şehirlerde, istasyonların kurulacağı araziler seçilmiş, hattâ istimlâk edilmiş, fakat istimlâktan bu yana, radyoların kurulmasına doğru tek bir adım bile atılmamıştır. Bu hareketsiz duruma bakarak, Ankara radyosunun tevsi ve ıslâh projesinin nihayet gerçekleşme yoluna girmiş olmasına şükretmek -ama galiba Allaha şükretmek- gerekir.

Aile

Sofrada huzur

Yunan filozoflarından birinin "İnsan yaşamak için yer, yoksa yemek için yaşamaz" sözü çok yerinde ve doğrudur ama bir kadının sofrasına ve hazırladığı yemeklere titiz olması da yaşamanın gayesini değiştirmez. Bütçesi çok dar, harcayacağı para az olan bir ev kadınının ortaya çıkaracağı basit bir yemeğin bile özenilerek pişirilmesi, sofraya konusundaki itina, bol para harcıyarak zevksizce pişirilmiş yemekten daha fazla iştah açıcıdır. Sofra başı bütün aile fertlerinin bir araya geldiği yerdir. Temiz ve muntazam bir sofra bu insanlara huzur

Sofra terbiyesi
İtiyadı çocuklukta kazanılır

verir, neşe içinde yenen yemekten sonra iyi çalışılabilir, tatlı tatlı sohbet edilir, huzur içinde dinlenilir. Anlayışlı ev kadını, sofrada herkesin müşterek olarak sevdiği yiyecekleri bulundurmağa gayret eder. Sofra ekimsiz hazır olmalıdır. Temek arasında sık sık kalkıp eksikleri tamamlamak sofrada bulunanları rahatsız eder.

Çocuklar usulüyle yemek yemeğe alıştırılmalıdır. Tabağına konan yemek didiklendikten sonra yağlı eti babasının yahut başka birinin tabağına koymıya kalkan, bu arada döküp saçan, ya da ben önce meyva yiyeceğim sonra yemek d ye tutturan bir çocuk sofrada ne intizamı bırakır ne de neşe. Bazı çocuklar dar yemek yemenin mutlaka bir oyunla bir hokkabazlıkla olacağını sanırlar. Ev halkını bu cümbüşe seferber ederler. Bütün bu hallerde mesul, çocuk değil annedir. İlk zamanlarda çocuk karnı doyduktan sonra sofra başında alıkonursa yiyeceğe karşı ilgisi azaldığı için oyun arar. İskemleye tırmanır, çatalla bardağı devirir, bunun gibi akla gelmedik bir çok şeyler icat eder. Böyle yaptığı zaman annenin daha fazla yemek yedirmek için zorlamaması gerekir. Azarlamak da fayda vermez. Çünkü alâka çekmek çocuğun hoşuna gider. En basit iş, çocuğu sofradan uzaklaştırmak, yemeği yavaşça kaldırmaktır. Bu iş öfkeyle yapılmamalı çok normalmiş gibi hareket edilmelidir. Eğer uysal bir tarzda yemek istediğini söylerse bir defa daha denenebilir. Yemek niyetinde değilse, yemeği kaldırılmalıdır. Bütün bu halleri önlemek annenin elindedir. Ev kadını bu gibi ufak şeylere dikkat ederse sofra huzuru kolayca temin edilmiş olur.

Başkalarının Haklarına Saygı!.

Fatma ÖZCAN

Gecen hafta gazetelerde bir köşeye sıkıştırılmış "Çarşaflı kadın dekolte kızı dövdü" başlıklı haberi bilmem okudunuz mu?

İstanbulda Yeldeğirmeni semtinde, mevsime göre kolsuz, açık yakalı elbise giyen genç kız, çarşaflı bir kadının tecavüzüne uğramış. "Utanmıyor musun? Allahtan korkmuyor musun? Hepiniz cehennemde yanacaksınız" diyen kadın kızcağızı adamakıllı dövmüş. Çarşıdaki kahvede oturan gençler "Elin dert görmesin teyze" diye bağırıp çarşaflı kadından yana olmuşlar.

Son yıllarda çarşafla, takkeyle gezen bir takım insanların hu tip üzücü hâdiseler çıkardıklarını sık sık gazetelerde okuyoruz, ağızdan ağıza bir çok hikâyeler dinliyoruz. Bence bu hâdise hepsinden acıdır. Kara düşünceden yana, onunla birlikte genç görmek, sayıları az da olsa, gerçekten üzücüdür.

Alelade olmıyan bu hâdise, ister istemez bizi bazı cemiyet meseleleri üzerinde durmaya sevkediyor. Çarşafla gelen, büyük şer birlerimize kadar girip, kendi anlayışının dışındakilere saldırma cesaretini gösteren bu grup, kara düşüncenin sözcülüğünü yapıyor. Seyirci kaldığımız müddetçe, bu hâlin önlenmesi imkânsızdır. Kültürü, evinin dışında hiç bir işi gücü olmıyan, bunun için cemiyetin inkişafına uyamıyan, çevresinden uzak, evine kapalı kadının bağlanarak mânevi bir kuvvet aradığı zaman, dinciliği yalan yanlış olan hocaların önderliğinde beyni uyuşuyor, cehennem korkuları içinde kara bir kuvvet olarak karşımıza çıkıyor. Fakat eğitim meselesini halledemezsek, dini kötüye kullananların sarfettiği tesir gücünü kullanamazsak, sadece kızmakla hiç bir şeyin halledilemiyeceği de aşikârdir. Tek çare savaşmaktır. Bu savaş elbirliğiyle yapılmalı, her aydının başlıca dâvası olmalıdır.

Kahveden "Ellerin dert görmesin teyze" diye seslenenlere gelince; bunlar elbette gençliği temsil etmiyor. Öyle, sanıyorum ki kara dinci de değillerdir. Bunların meselesi daha başka. Yanlış terbiye! Yaptıkları şey ahlâksızlıktır, başkalarının haklarını ciğniyorlar. Onları bu şekilde yanlış hareket etmeğe iten psikolojik ve cinsî muvazenesizlik olsa gerek.

Batının yaşayışını benimsiyerek, akılla ayak uyduranlarda değil de. taklitten öte gidemiyen yalancı bir hevesle taklit edenlerdi, hazmedemediklerine kabaca karşı koyma meyli görülüyor. Sırada yanyana oturduğu, iş yerinde bütün bir gününü beraber geçirdiği kız arkadaşından çalışma saatinin dışında yasaklarla ayrı kalan gencin, geliştiği içtimaî muhite karşı geldiği inkâr edilemez. Bu lâf atmakla başlayıp, kız kaçırmak derken, kara kuvvetle bir olmaya kadar varıyor.

Gençlik bilgiyle beslenirse, boş zamanlarım faydalı meşgalelerle değerlendirirse iyinin, yeninin, ilerinin önderliğini, yapabilir. Kahve köşelerinde gün öldürmek, bir takım aşağılık duyguların, bayağı komplekslerin üremesi için vasat hazırlamaktan başka neye yarar?

Güzellik

Güzelliğin sırrı..

Sıcağın alabildiğine hüküm sürdüğü bu yaz günlerinde sağlığın, güzelliğin ve neşenin ilk şartı vücut temizliğidir. Temizliğini ihmal eden kadın ne kadar güzel ve iyi giyimli olsa cazip olamaz. Her gün banyo yapmak, buna imkân yoksa en az haftada iki defa vücudu bol su ve sabunla temizlemek icap eder. Temizlikten başka cildin beslenmesi ve korunması da üzerindi durulmağa değer. Terli cildi tozdan korumak pek kolay değildir. Sabun ve su sadece üstteki tozu ve kiri alır, mesamat arasına sızıp yağ birikintile-

riyle siyah noktacıkları meydana getirir. Siyah noktacıklar daha çok mesamatı açık ve yağlı olanlarda görülür. Çene, burun, göğüs ve sırt bu noktacıkların üremesine müsaittir.

Bunları yok etmek için. yüzü bir müddet sıcak su buharına tutmak lâzımdır. Sonra büyük bir pamuk parçası iyi cins sabunla köpürtülüp yüze vurmak süratiyle cilt temizlenir. Siyah noktacıklar iki parmak arasında temiz bir tülbentle sıkılabilir. Derisi kuru planlar limon suyuna batırılmış temiz bir pamukla, yağlı ciltliler ise doksan derecelik ispirtoya batırılmış pamukla her noktacığı ayrı ayrı silmelidirler. Bu nihayet dıştan yapılan, bir temizliktir. Hiç olmaması istenirse, cildi bu noktacıkları yapmaya müsait olanlar tereyağı, zeytinyağlı ve kuru sebze---i pek fazla yememeğe dikkat etmelidir.

Bütün meyva sularının ihtiva ettiği asitler, cildi yumuşatmak, beslemek ve sıkıştırmak gibi hususiyetlere sahiptirler. Başta çilek olmak üzere salatalık, şeftali, üzüm, limon, portakal bu hususiyete sahip olan meyvalar arasındadır. Bu meyvalar ezilerek suyu çıkarılır, yüze sürülen meyva suyu 10 - 15 dakika bekletildikten sonra gül suyu ile temizlenir. Salatalık suyu. ayrıca temizleyici olarak da kullanılır. Yüzü temizlemek için kremler, sütler, yağlı veya alkollü losyonlar kullanılalir. Fakat bunların hiç biri salatalık losyonu kadar faydalı olamaz.

Güzellik maskesi
Salatalığın suyu

Temizleyici losyon

Becerikli ev kadınlarının cildi temizleyici Ve besteciyi losyonları evde, kendi kendilerine . yapmaları mümkündür.

Sararmış, içi çekirdekli iri salatalardan bulmak zor bir iş değildir. Hattâ bunların pek satışı olmadığı için ucuza da almak mümkündür. 10 - 15 tane alınız, ortalarından uzunlamasına ikiye ayırıp bir kaşıkla kabuklarına geçmemek şartiyle içlerini oyunuz. Bir cam kavanozun dörtte birini çıkardığınız içlerle doldurunuz. Kavanoz dörtte üç kaplanıncaya kadar da doksan derecelik ispirto ilâve ediniz. Kavanozun üstünde salatalıkların kapladığı yer kadar bir boşluk kalmalıdır. İspirtonun uçmaması için kavanozun ağzı sıkıca bağlanır ve üç hafta güneşte bırakılır. Bu müddet zarfında kavanozun üstündeki boş kısma salatalık çekirdeklerinin yağı çıkacaktır. Bundan sonra temizleyici losyon olmuş demektir. Bu yağlı ispirtoyu çekirdekleriyle beraber küçük şişelere boşaltınız. Ağızları sıkıca kapanan şişeler uzun zaman bozulmadan saklanabilir. Geceleri makyajınızı silip yüzünüzü yıkadıktan sonra yatmadan önce bu losyondan bir parça pamuğa koyup yüzünüzü silebilirsiniz?. Cildiniz temiz olduğu halde yine de pamuk parçasının siyahlattığını göreceksiniz.

Besleciyi salatalık losyonu

Bu losyonu yapabilmek için on tane büyük salatalık lâzımdın Ortalarından ikiye ayrılıp kaşıkla içleri oyulduktan sonra, içi sırlı bir toprak kavanoza konur. Başka bir kapta iki yumurtanın akı, telle iyice çarpılır, beyaz köpük haline getirilir, bir bardak gül suyu ilâve edilerek kavanozdaki salatalık içlerinin üzerine dökülür. Doksan derecelik yarım bardak ispirto da ilâve ettikten sonra ağzı sıkıca kapanır. Üç gün sonra kavanozdaki mahlûl tülbentle süzülerek şişelere boşaltılır. Arada sırada çalkalamak icap eder. Elde edilen salatalık sütü koyulaşırsa gül suyu ilâve edilebilir. Bu losyon kullanıldığı zaman, cildi besleyici ve sıkıştırıcı hususiyetleri daha iyi anlaşılır.

Moda

Tweed modasının şartları

Erkeklerin de giyinmeyi sevdiklerini, yeni birşeyler dikinmeyi değilse de yeni bir şeyler giyinmeyi sevdiklerini unutmamak lâzımdır. Son senelerde kadınlarda olsun erkeklerde olsun çok moda olan tweed bil hassa bahar ve tatil aylarında, dağda bayırda erkeklerin çok işine yarıyacaktır. İngilteredeki tweed nehrinde muamele gördüğü için ilk defa tweed ismini alarak moda hayatına

Bir tweed ceket
«Oh, ne rahat!»

atılmış olan bu şöhretli kumaş hem pratiktir, hem de fanteziye müsaittir. Düz pantalon ve tweed ceket hakikaten kullanışlı bir kıyafettir. Fantezi olarak ta bu sene, İlkbaharda büyük moda. evleri tweed kravatları, tweed yelekleri ve tweed yünle elde işlenmiş tweed kazakları ortaya attılar, Yalnız tweed giyinmenin bazı şartları vardır. ve bunlara riayet etmek lâzımdır.

Tweed daha ziyade bir spor, rahatlık ve konfor kumaşı olarak ele alınmalıdır. Onu şehirden ziyade kırlarda ve açık havada spor kıyafet olarak giymek iyi olur. Şehirde giyilen tweedler çok küçük desenli, sık dokulu, "Pied de poule" tarzı ince twedlerdir. Bunlarla flanel pantalon yerine serj veya gabardin pantalomı tercih etmek gerekir. Bu şehir kıyafetinin aksesuarları düz renk ince kıravat veya ipek örgü kravat, koyu renkli mokasen ayakkabıda Spor olarak giyilen kaba, hakiki tweedleri ise spor püloverler ye kalın altlı spor ayakkabılarla, düz renkli spor yakalı gömleklerle giymek mümkündür. Tweed giyerken dikkat edilecek en ehemmiyetli, nokta onu daima tek olarak kullanmaktır. Meselâ şayet ceket tweed ise, yeleği ve kravatı, desensiz, düz kumaştan olmalıdır. Yelek veya kravat tweed ise ceket muhakkak düz kumaştan yapılmış olmalıdır. İki tweed beraber taşınmaz. Gene tweed ceketle ekoseli, çizgili, desenli gömlek giyilmez. Parlak ipliklerden yapılmış ahiye kravatlar, fantezi kumaştan yapılmış bir pantalon, ipek bir yelek, siyah abiye iskarpin tweed ceketle kafiyen kullanılamaz..

C E M İ Y E T

Turizm Bankasının Kilyos Turistik Tesislerindeki küçük sayfiye evlerinde oturmak isteyenler, geçen hafta bu arzularının karşılanamıyacağını, zira evlerin Ankara ve İstanbul Üniversitelerinden gelen, profesör aileleri tarafından işgal edildiğini öğrendiler. Tabii bir hayli de şaşırdılar. Acaba geceliği 150 liralık bu evlere profesör maaşları nasıl yetecekti? Ama tesislerin merasim direğine çekilen Amerikan 'bayrağı, suale cevap veriyordu. Ford Vakfı, Türkiyenin bugünkü siyasi meselelerini Türk ve Amerikalı profesörler arasında tamamen ilmi ve dedikodudan uzak bir şekilde münakaşa mevzuu haline getirebilmek için bu masraflı yoldan başka çare bulamamıştı. Beyler "ciddi" işlerle uğraşırken en son model mayolarıyla plajda eğlenen hanımlarla Abadan, Kübalı, Kapani, Denmezler, Timur, Yorsan re Giritli ailelerinin çocukları da hiç kesilmeyen sesleriyle bu ilmi toplantıyı şenlendirdiler. Tabii, dışarıdan Kelen otel müşterilerinin birbirlerine parmakla en çok gösterdikleri kimse, zarif hanımı ve şirin kızıyla cesur Profesör Hüseyin Nail Kübalı oldu.

Bir ara Refik Koraltanın da plajda gözükmesi, seminercilerin meseleleri serbestçe münakaşa edebilmekten doğan "ilmi keyiflerini kaçırdı ise de. Meclis Başkanı sadece zarif bornozlar içinde, yerli ve yabancı gelinleriyle birlikte saçını ıslatmadan- denize girmekle iktifa etti.

Fahrettin Kerim Gökay
Ya koltuktaki karpuzlar!

Senatör seçimi için çalışmaları inkitaa uğratan profesörler Çarşamba günü Beyazıta indiler. Sulhi Dönmezerin Üniversite Senatosuna seçilmesi, o akşam Ali Fuad Başgil ile Hıfzı Timurun da dahil olduğu "muhafazakârlar" grupu tarafından Kilyosta tes'it edildi. Rektörlük seviyesinde başlayan "uyanma" herhalde henüz fakülte seviyesine inememişti.

Ekseriya erken yatan profesörler yalnız Perşembe akşamı, Avrupalı güzellerin mayo defilesini seyretmek kin geç saatlere kadar uyanık kaldılar. Sempatik profesör Tahsin Bekir Balta, daha iyi görebilmek maksadıyla defileyi ayakta seyretti.

*

Pek sevimli Bern Büyük Elçimiz Fahrettin Kerim Gökay, geçen hafta dinlenmek üzere İstanbula döndü ve rıhtımda kendisini karşılıyanlara "Karpuz kabuğu suya düştü, ben de İstanbula geldim" dedi. Çimdi Fenerbahçe plajına gidenler, sevimli Gökayı suya dalıp çıkarken görünen "Acaba, bir canlı karpuz mu" diye düşünmektedirler.

*

Gecen hafta Cumartesi gecesi, Ankaranın Gençlik Parkındaki Göl Gazinosunda, müşterilerin ıslıklarıyla körüklenen bir "ihtilal" çıktı. Alaturka ses sanatkârı Sevim Çağlayan, sahnede âdeta yarı çıplak beliriverince sanki kıyamet koptu! Sesi kadar endamına da güvendiği anlaşılan sanatkâr, programına revnak vermek için "streep - tease"cilerle boy ölçüşmeğe çıkmıştı. Buluş, seyircileri fazlasıyla memnun etmişti -çıplak kadın görmeye itiraz eden gazino müşterisi olur mu?- ama, Ankara Radyosunun gazinolarda soyunan bir mensubu hakkında ne düşüneceği meçhuldü.

*

Daima Vatan Cephesine iltihak telgraflarım okuduğu için, sesi dinleyiciler tarafından pek tanınmıyan Ankara Radyosu spikerlerinden Doğan Ülker, vazifesinden alınıverdi. Sebep spikerin Zorlunun beyanatını iyi okuyamaması imiş! Ama insaf edilsin. Allahın günü Vatan Cephesi telgrafı okuyan bir spikerden, bir do iyi, okumasını istemek doğru mudur?

*

Amerika seyahatinde televizyon programlan ve Queen Mary transatlantiğinde eliyle pişirdiği nefis yemeklerle büyük sükse yapan 1053 Avrupa Güzellik Kraliçesi Günseli Tunen ile İzmir Belediye Başkanı Faruk Tunca arasındaki evlilik bağının kopması ihtimali, güzel bir gelinden mahrum kalacak İzmirlileri vali Kemal Hadimimin İstanbula tâyini işinden daha fazla endişelendiriyor.

*

Ağustos. ortasında Hükümetin davetlisi olarak memleketimize gelecek olan Alman İktisat Bakanı

Sevim Çağlayan
Çıplak şarkıları

Prof Erhard denizden ve tabiat güzelliklerinden de faydalanmak için müzakerelerin İstanbulda yapılmasını istemiş. Bu elverişli teklifin memnuniyetle katlandığından şüphe edilemez. Ama Prof. Erhard'ın ikinci bir talebi daha var: Kendisine bir hanım mihmandar verilmesi... Bu "hayret verici" isteğin yarattığı endişe, üçüncü bir haberle derhal zail oldu: Alman İktisat Bakanı İstanbula refikası ile birlikte gelecek...

*

Avrupalı 5 güzellik kraliçesiyle birlikte Ankara Palasta bir masada otururken, bir foto muhabirinin resmini çekmeye kalkışması Ziraat Bankası Umum Müdürü Mithat Dülgeyi pek telâşlandırdı. Telâşın sebebi hemen anlaşıldı: Umum Müdür gravatım itina ile düzelttikten, sonra, foto muhabirine döndü ve "Şimdi çekebilirsin" dedi!

*

İnönü şehitliğinde, İstiklal mücadelemizin bu ehemmiyetli zaferlerini anmak için tören yapıldığı gün, Ankaradan İstanbula motorlu trenle giden yolcular katarın Bozüyük ile Karaköy arasında duruvermesi karşısında şaşıldılar. Civarda istasyon gibi bir yer de görülmeyince, akla bir arıza veya kaza ihtimali geldi. Bu merakla başlarını pencerelerden dışarı uzatan yolcular, eski Ulaştırma Bakanı ve emekli General Yümnü Üresinin -hâlen D. P. Bilecik milletvekili- bazı vatandaşlarla vedalaşarak trene bindiğini görerek ferahladılar ve katar hareket etti!

M U S İ K İ

Festivaller

Erdekte şenlik

İkinci Erdek Şenliği içinde bulunduğumuz haftanın başında açılmış olacak. İlk defa olarak bir Türk batı musikisi topluluğu yaz mevsiminde konser verecek. İlk defa olarak Erdek kasabası profesyonel bir orkestradan canlı batı musikisi dinliyecek. İlk defa olarak, bugüne kadar yurdumuzda tertiplenen -ve sayıları pek az olan- yaz festivallerinden birine musiki de dahil edilmiş olacak.

Geçen hafta, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası ve Devlet Opera Orkestrası üyelerinden meydana gelen küçük bir karma orkestra, Cumhurbaşkanlığı Orkestrasının yeni şef yardımcısı Hikmet Şimşekin idaresinde, şenliğin musiki günlerinde verilecek konserlerin provalarıyla meşguldü. Her nekadar orkestra "Ankara Yaylı Sazlar Orkestrası" adıyla tanıtılıyor idiyse de üyeler arasında birkaç nefes çalgıcısı da vardı ve bunlar, programdaki Mozart ve Haydn senfonilerinin çalmışlarına katılacaklardı.

Orkestra üyelerinin birçoğu geçen haftanın başında Ankaradan otobüsle Erdek'e gelmişler, şenlik için hazırlanan derme çatma açıkhava tiyatrosunun yanındaki sahada kurulan sanatçılar kampında kendilerine ayrılan çadırlara yerleşmişler, sonra da daha önce Erdeke gelen birkaç musikişinasın "karşılama töreni" ne parlaklık vermek için yaktıkları kamp ateşinin etrafında ilk toplantılarını yapmışlar, şef Şimşekten provaların ve konserlerin düzenlenmesiyle ilgili ilk talimatı almışlardı. Onbeş gün süreyle "Ankara Yaylı Sazlar Orkestrası"nın otuz kadar üyesi, hem, gördüğü rağbet gittikçe artan sayfiye kasabası Erdek'in tabii nimetlerinden faydalanıp kamp hayatı çerçevesi içinde iyi bir tatil geçirecekler, hem de tatil yapmanın musikiyi unutmayı gerektirmediğini, musikişinastık mesleğinin tapu dairesi memurluğuyla aynı şey olmadığını daha iyi idrak' edeceklerdi.

Ankaradan gelen musikişinaslar arasında. Cumhurbaşkanlığı Orkestrasının viyole bölüntüne yeni kabul edilen musiki tenkidcisi Faruk Güvenç de vardı. Güvenç şenlikte hem orkestra üyesi olarak çalışacak ve böylece yeni - meslekdaşlarıyla birlikte ilk defa olarak işbirliği etmiş olacak, hem de. izahlı musiki toplantılarını idare edecek, Erdek halkına ve şenlik ziyaretçilerine, canlı olarak sunulamıyan bazı eserleri, bilhassa Türk eserlerini, manyetofonla dinletecekti. Ankaradan gelen kafilelerde bir "emprezaryo"da vardı: Ankara Müzik Festivallerinin düzenleyicisi Sunuk Pasiner. Geçimsizlik -yüzünden—Ankara —üniversiteler Müzik Derneğinden ayrılan ve şimdiden sonra manecerlik faaliyetlerini ya tek başına, ya da Ankaranın diğer musiki derneklerinden birinde vazife, almak suretiyle sürdürmeyi düşünen Pasiner, ilk müzikal çalışmasına, Erdek Şenliğinin musiki günlerinin idarecilik mesuliyetini yüklenmek suretiyle girişmişti.

Programda klâsikler

Ankara Yaylı Sazlar Orkestrası Erdekte dört konser verecek ve herbiri ikişer kere sunulmak üzere, iki program dinletecektir. Programlarda yalnız klasik ve klâsik öncesi çağların eserleri yer almıştır: Corelli, Vivaldi ve Handel "Concerto Grosse"ları, Bach'ın bir Brandenburg Konsertosu, Purcell ve Romeau'dan birer süit, Mozart ve Haydn senfonileri... Gerçi çalınacak eserlerin yalnız onsekizinci asır mûsikisinden seçilmesi programlara Vahdet ve yekparelik veriyordu ama programların bu şekilde hazırlanmasının, daha çok prova zamanının azlığı göz önünde tutularak, işin imkân nisbetinde kolay tarafından halledilmesi isteği tâyin etmişti. Herhalde, Erdekte yapılacak bu ilk canlı musiki icralarının programlarına, klâsik öncesinden başlıyarak günümüze kadar, musiki sanatının çeşitli çağlarını temsil eden eserlerin konması ve daha büyük bir orkestrayla halk önüne çıkılması tercih edilirdi. Konserler, zaten profesyonel musikişinasların, kazanç bakımından amatörce şartlar içinde çalışmayı kabul etmeleri sayesinde verilebildiğinden ve Erdek Şenliği hükümetçe desteklendiğinden, bunu temin etmek hiç de güç olmazdı. Şenlik, başta İstanbulun "Genç Oyuncular" tiyatro topluluğu olmak üzere, bütün katılanların, maddî menfaat gözetmeden sadece sanat sevgisiyle işe girişmeleri sayesinde mümkün olabilmişti. Hükümetin sağladığı maddi yardım, bir kısmı para, geri kalanı malzeme yardımı olarak, ancak 40 bin lira civarındaydı. Bu yüzden, Türkiyenin yegâne yaz festivali olan ve ikinci yılını idrak eden Erdek Şenliğine çaresiz hür idarei maslahatçılık ve derme çatmalık hâkimdi. Meselâ şenlik olaylarıma yer alacağı sözde "açıkhava tiyatrosunun hem sahnesini, hem de sıralarını Genç oyuncular topluluğunun aktörleri kendi emekleriyle inşa etmek zorunda kalmamalıydılar; provalarına tahsis edecekleri zamanı ve emekleri ameleliğe harcamamalıydılar. Ama şu da var ki, Hükümetin -maddî yanının azlığı dolayısiyle- sadece ""manevi" sayılabilecek desteği olmasaydı, şenliği hazırlıyanlar, belki de polisin belediyenin vs. çıkaracağı altedilmez güçlüklerle karşılaşacaklardı.

Hikmet Şimşek
Erdeke giden ses

Suna Kan ve ötekiler

Festival programında, musiki çalışmalarına, Ankara Yaylı Sazlar Orkestrasından başka, kemancı Suna Kan ile Devlet Operasından tenor Cemil Sökmen ve bariton Fikret Kutnayın da iştirak edeceği ilân edilmiştir. Sökmen, ile Kutnayın, orkestra üyelerinden birkaçıyla birlikte, bir ortak resital halinde, konser vermeleri kararlaşmış ve kesinleşmiştir. Fakat Suna Kanın, kabul edilemiyecek sebepler yüzünden, şenliğe katılması şüphelidir. Erdek ziyaretçileri Suna Kam büyük ilgiyle ve merakla beklemektedirler. Türkiyenin en iyi kemancısı Erdek şenliğine katılmadık takdirde şüphesiz, ki dinleyicileri arasında hayal kırıklığına hattâ öfkeye sebebiyet verecek ve bu da Suna Kanın itibarından birşeylerin kaybolmasına yol açacaktır.

Adı geçen sanatçılardan başka, Devlet Operasının iki üyesi de Erdekte bulunmaktadırlar: soprano Ferhan Onat ile tenor Doğan Onat. Gerçi Onatlar Erdek'e, konser vermek için değil, yaz tatilini geçirmeğe gitmişlerdir. İsimleri programda ilân edilmemiştir. Gene de, bilhassa Ferhan Onatı kasabanın sokaklarında, kıyı kahvelerinde görenler, ünlü sopranonun konserlere katılmasını ve Napoli ya da Marsilya ile Erdek arasında bir ayırma yapmamasını temenni etmektedirler.

Bütün eksikliklerine, aksaklıklarına, acemine yanlarına rağmen, Erdek Şenliğinin, Türkiyede yaz festivalleri geleneğinin yerleşmesinde Büyük rolü olacağı anlaşılmaktadır. Sırtkı Yırcalının festival programı kâğıdında belirttiği gibi "Bir başlangıç ki canlıdır, ümit vericidir. Beklediğimiz gelişmelere güzel çiçekler vermek için - yeşermeye başlamıştır. Onun toprağı, suyu, meyveye budanması, sizlerin, bizlerin, hepemizin çabasına bağlıdır.

TİYATRO

I. T. I.

Milli Merkezin vazifesi

UNESCO'nun teşebbüsü ile Birleşmiş Milletler camiası içinde kurulmuş bir Milletlerarası Tiyatro Enstitüsü vardır. Kısaca I. T. I. diye anılan bu teşekküle biz de 1953 den beri katılmış, 1955 den beri de Millî Merkezimizi kurmuş bulunuyoruz. Fakat I. T. I. Türkiye Milli Merkezi, aradan geçen dört yıl içinde, maalesef büyük bir varlık gösterememiş, kendisini tanıtamamıştır.

I. T. I. Türkiye Millî Merkezinin çalışmaları hakkında ancak senede bir defa, umumi heyet toplantılarından sonra, gazetelere verilen karar hülâsalarından, malûmat edinmek kabil olmaktadır. Halbuki Millî Merkez, memleketimizin tanınmış tiyatro adamlarından yirmi kadarım bir araya toplamaktadır, beş kişilik bir İcra Komitesiyle işlerini yürütmektedir, Millî Eğitim Bakanlığı bütçesinden de -büyük olmamakla beraber gene de bazı işler yapmak imkânım veren- senelik bir tahsisat almaktadır.

Geçenlerde İstanbulda yapılan son toplantıda alınan kararlara göre Millî Merkez, müddeti biten bazı üyelerle İcra Komitesinin yerlerine yenilerini seçmiş, 1-7 haziran arasında Helsinkide toplanan VIII. I. T. I. Kongresine başkanı Muhsin Ertuğrulu göndermek suretile katılmış, Avignon Tiyatro Festivalinin "Gençler Toplantısı"na Ankara Üniversitesi Tiyatro Enstitüsünden Güneşi Akolun katılmasını sağlamış, bir de Erdek Şenlikleri için "Genç Oyuncular" topluluğun'a, bu sene de, dört bin lira yardımda bulunmuştur. Ayrıca amatör topluluklarına devamlı yardım yapılması için bazı hazırlıklara geçmeği uygun bulmuştur.

Halbuki I. T.I. hin de. Türkiye Millî Merkezinin de kuruluş gayesi, tiyatro sahafında milletlerarası her çeşit mübadeleyi teşvik ederek sahne sanatlarının gelişmesine hizmet etmektir, , Milletlerarası mübadele mevzuunda ilk akla gelen,. yıllardan beri devam eden ve neman bütün Balkan memleketlerinin katılmakta oldukları, Paristeki Milletler Tiyatrosu faaliyetinde tiyatromuzun da yer almasının teminidir. Bu vadide Türkiye Millî Merkezi şimdiye kadar ciddi bir teşebbüste bulunmamıştır. Sonra yabancı tiyatroların ve sanat teşekküllerinin memleketimize yaptıkları çeşitli turnelerin hiçbiriyle alâkalanmam ıştır. Bu teşekküller işlerini daima sefaretleri, sahnelerinde oynayacakları tiyatro idareleri ve bazan da hasılatlarını menfaatlerine- terkettikleri hayır cemiyetleri vasıtasıyla görmektedirler. Meselâ bu yaz sonunda Milânonun meşhur "Piccolo Teatro" Sunun memleketimizi turne halinde ziyaret edeceği söylenmektedir. "Piccolo Teatro" gibi her bakımdan . seviyeli, milletlerarası şöhreti olan bir sanat topluluğunun memleketimizde vereceği temsillerle yakından ilgilenmek, bu temsillerin en iyi şartlar altında verilmesine yardım etmek I. T. I. Türkiye Milîî Merkezinden başka hangi teşekküle, hangi meslek topluluğuna düşer ve yakışır?

I. T. I. merkezimizin Üzerinde ehemmiyetle duracağı bir başka mevzu da tiyatro çalışmalarımızın ve yeni eserlerimizin yabancı memleketlere duyurulup tanıtılması mevzuudur. Bu da ancak neşriyatla, hem de yabancı dilde neşriyatla, mümkün olabilir. Bu vadide de Millî Merkez, geçen yıllarda bazı telif eserlerimizin hülâsalarım "Creations Mondiales" adı altında Paris merkezinin çıkarmakta olduğu bültene gönderip neşrettirmekle iktifa etmiştir. I. T. I. teşkilâtını kurmuş en küçük memleketlerin bile tiyatro faaliyetlerini ve eserlerini tanıtan dergiler, broşürler, albümler çıkarmakta oldukları düşünülürse, oldukça zengin bir faaliyet gösteren tiyatromuzun bu bakımdan lâyıkıyla tanıtılamamış olması gerçekten üzücüdür.

Helsinki Kongresinde faaliyet göstermeyen merkezler, acı tenkidlere hedef olmuşlardır. Ümit ederiz ki Millî Merkezimizin ilk işi memleketimizi bu merkezler arasında mütalâa edilmekten kurtarmak ve tiyatromuzun varlığını mutlaka, teşkilâta dahil yabancı memleketlere olsun, duyurmak olacaktır.

Kİ TA P L A R

RESİMLİ TÜRK KADIN ŞAİRLERİ ANTOLOJİSİ

(Hazırlayan: Şahinkaya Dil. An*kara, Nur Yayınları, 1959. 225 sayfa. Fiyatı 7,50 lira)*

Son yıllarda bir antoloji salgınıdır başladı. Gerek kendi edebiyatımıza gerek yabancı edebiyatlara ait çeşit çeşit antolojiler çıkıyor. **Yalnız** bu kadar da değil. Eskiden belli devirleri içine alan belli edebiyat nevileri için umumî mahiyette antolojilerden başkasına rastlanmazken, şimdi daha değişik, daha "ihtisaslaşmış" antolojiler çıkıyor; meselâ "Garip şiirler antolojisi", "Bahar şiirleri antolojisi", "Memleket şiirleri antolojisi", "İstanbul şiirleri antolojisi" gibi. Ne var ki, bu antoloji bolluğu yanında, antolojilerin hazırlanması, düzeni,'bu iş için gerekli çalışmanın da aynı derecede gelişme gösterdiği söylenemez. Halbuki antlojiler bir bakıma elkitabı, müracaat kitabıdırlar, bu bakımdan büyük bir titizlik, tarafsızlık ve doğrulukla hazırlanmaları gerekir. Şüphesiz, sadece antolojiyi hazırlıyanın zevkine göre yapılan seçimler için bir şey denemez. Ama belli bir sahadaki edebiyat çalışmasını bir araya toplamak iddiasıyla ortaya konan Antolojilerin, okuyucuyu yanıltmıyacak şekilde hazırlanması, eksiksiz olması beklenir.

Genç şairlerden Şahinkaya Dilin hazırladığı "Resimli Türk kadın şairleri antolojisi", bu sahada rastlanan bazı aksaklıkları ortaya koyan örneklerden biridir. Şahinkaya Dil kendine belirli bir mevzu seçmiş: Türk kadın şairlerinin çalışması, Demek ki bu kitabın okuyucusunun beklediği, bu sahadaki çalışmaların herbirinden en azından birkaç örnek bulabilmek, başlangıçtan bugüne kadar kadın şairlerimizin çalışmasını eksiksiz olarak takip etmek. Halbuki antolojide "Divan kadın şairlerimiz" başlıklı bölümde altı şairden birer örnek verildikten sonra "Cumhuriyet kuşağı Türk kadın şairlerine geçiliyor. Bir kere, ilk bölüm tam değildir. Sıdkî Ümmetullah, Anî Fatma, Savfet Nesibe, Nesibe Tevfika, Adile Sultan... gibi şairlerin antoloji dışında bırakılması sebebi anlaşılmıyor. Hele, şiirlerinde Batı edebiyatı tesirlerini ilk defa büyük ölçüde gösteren ilk kadın ganimiz Nigâr bint-i Osmanın ve onu takibeden Fatma Makbule Leman, Abdülhak Hâmidin kız kardeşi Mihrunnisa yahut kadın halk şairlerinden sonra ilk defa hece veznini kullanan İhsan Raif gibi şairlerin antolojiye neden alınmadığı da bilinmiyor. Buna karşılık bu bölümde, "ne idüğü belirsiz" bir "Râbia Hatun" var!

Bin antoloji, içine aldığı yasarları edebiyatın umumî akışından ayırdığı gibi, yazarlardan seçtiği parçaları da o parçaların ait oldukları eserin bütününden ayırır. Bu bakımdan bir antoloji okuyucusunun ilk elde aradığı, yazarı da, seçilen parçayı da, ait olduğu bütün içine yerleştirecek, bu bütün içindeki yerini tayin edecek bir açıklamadır. Şahinkaya Dilin antolojisinde bu da yok. Ne umumî olarak kadın şairlerimizin . edebiyatımizdaki yeri, ne antolojiye alman kadın şairlerin edebiyatımızdaki yeri ne de parçaların bütün içinde yeri belirtilmiş. İlk bölümün başında kısa bir açıklama görüp, divan edebiyatında kadın şairlerin durumunu öğreneceğinizi sanıyorsunuz, karşınım divan edebiyatında "gazel'in ehemmiyetini belirten beş altı satır çıkıyor. "Cumhuriyet kuşağı Türk kadın şairleri" bölümünde," biyografyalara eklenen hükümlerden çoğu da "yuvarlak" birtakım lâflar olmaktan ileriye geçmiyor. "Geleceğinden umutlu olduğumuz genç ozanlarımızdan biri de x'tir", "y'nin şiirlerinde başarılmış bir gerçekçilik göze çarpmaktadır"; "müzikle birlikşiirini de ileri götürecek kabiliyettedir", "yürüdüğü yoldan ayrılmazsa daha başarılı şiirler yazacaktır karaşındayız", "şiiri bırakmadığı zaman kuvvetli şiirler yazacak niteliktedir", "seçtiği deyimlerde ve kelimelerde bir ayıklama yaptığı gün daha güzel şiirlerini okuyacağımıza umutluyuz"... çeşidinden her vakit herkes için ileri sürülebilecek hükümlerle okuyucuya ..hiç bir şey anlatılmadığı muhakkak. . Bu güzel baskılı, sevimli görünüşü olan kitabın hazırlanışında aynı titizliğin gösterilmemiş olması doğrara yazık. Bununla birlikte, bütün bu aksaklıklara, eksiklikler» rağmen, Şahinkaya Dilin antolojisi yine de acı bir hakikatin bir kere daha ortaya konmasına, hatırlanmasına yarıyor: Kadın şairden yana çok, nem pek çok fakir olduğumuz hakikatim.

HA BU DİYAR

(Yazan: Fikret Otyam. Dost Yayınevi, 1959. 69 sayfa. Fiyatı 2 Lira. ("Dost Yayınları: 15")

Seyahat yazıları eskiden beri edebiyatımızın en kısır kalmış kolu sayılırdı. Son yıllarda bu sahada göze çarpan bir canlılık var. Meselâ bu yılın daha ilk yarısında birbiri ardından dört "gezi notu" çıktı. Burhan Arpadın "Uçuş günlüğü"nü Fikret Adilin "Beyaz yollar,' mavi deniz"i, onu Attilâ İlhanın "Abbas yolcu"su takip etti. Son günlerde de Fikret Otyam bunlara "Ha bu diyar"ı kattı.

Fikret Otyam
Bir elinde makina

"Ha bu diyar"daki yazılar daha önce gazetelerde neşredilmişti. İlk bakışta, öbür gezi notlarından ayrılığı göze çarpıyor. Zaten Otyamın, kitabına "gezi notları" demesi de bir bakıma pek yerinde sayılmaz. "Ha bu diyar"da ağırlık gezide değil; kitap daha çok bir "sosyal röportaj" hususiyeti gösteriyor. Galatadaki bir sabahta kahvesinde 25 kuruşa kiralanan bir gecelik uykuyu, -dört kişilik bir lostra salonunun hikâyesini, Sirkeci bekleme salonunun müşterilerini, İstanbulda bir trafik kazasını, Ankaranın ünlü Hergele meydanını, İstanbul limanında bir kayıkçıyı, İstanbulun imarzede bir mahallesini anlatan yazılara bundan başka bir ad verilemez. Otyam, okuyucularını arada bir İstanbulun dışına da çıkarıyor. Urfanın bir köyünde veya Ceylânpınara uzanan yollarda, nüfusta T. C. vatandaşı diye gösterilen fakat Türkçe tek kelime bilmiyen insanları da anlatıyor. Fikret Otyamın rahat canlı bir anlatışı var. Yumuşak ifadelerle en sert gerçeklere dokunuyor. Yazısını, desenler ve fotoğraflarla da desteklemiş. İster gezi notları, ister röportaj niyatine okuyun, "Ha bu diyar?' benzerlerinin çoğalması temenni edilecek çalışmalardan biridir.

Okul inşaatı

Ercan EVREN

Alred Roth "Yeni Okullar" adlı kitabının ön sözümle, okul inşaatının saf bir mimari problem olmadığını; cemiyet endişesine, ruha ve sanata inkılâp etmemiş bu meseleyi, insanların ihtiyaçları çerçevesinde görmek icabettiğini söylüyor. Onun için bir okul;»pedagog, mimar, şehirci, doktor, idari otorite ve sanatkârların müşterek çalışacakları bir mevzudur. Hemen hemen her ailenin bir okuyanı olduğuna göre bu kimseler kadar halkı da yakından alâkadar eden bu mevzu sosyal meselelerin başında gelir.

Eğitimin bir milletin hayatında ne kadar mühim bir rol oynadığı meydandadır. Yarının büyük adamlarını yetiştirecek olan bu yapılar onlara zevk ve heves vermelidir. Pedagojik metod çocuklara yaratabilme imkânı vermekle başlar. İnsanı okumaktan ürküten sınıflardan yetişen gençlerden çok şeyler bekliyemeyiz. Öğretmen, kitap, sistem kadar okul estetiğinin de gençlerin formasyon ve eğitiminde' büyük rol oynadığı aşikârdır. Kültürel ve sosyal sahada eğitimin ehemmiyetini idrak eden dünya devletleri bu sahada birçok çalışmalar yapmışlardır. 1957 Temmuzunda UNESCO nun ve Milletlerarası Eğitim Bürosunun davetiyle Cenevrede "Halkın Eğitimi için kongre" kurulmuştur. Dünyada, bilhassa iktisarten zayıf plan Asya, Orta Doğu Afrika ve Güney Amerika gibi yerlerde okul eksikliğinin korkunç bir şekli arzettiği tesbit olunmuştur. Buna çare olarak bir taraftan kolay inşaat tarzları ve standardizasyon düşünülürken diğer taraftan da Milletlerarası İnşaat Bankasından az faiz ve uzun vadeli para temini tavsiye edilmektedir. Nihayet okul inşaatlarına ait sualler için bir tavsiye ve müracaat bürosu meydana getirilmiştir.

Şehircilik anlayışından ve fonksiyondan uzak olan eski mektepler sadece güzellik problemini üstünde toplayan ve tebarüz ettirilmesi icabeden bir eleman olarak kabul ediliyorlu. Bu tamamen harici gayeler binanın dış ölçülerine ve yerleştirilmesine esas oluyordu. Dolayısiyle, hiçbir zaman ne binanın kartiyeye nisbeti, ne çocukların birçok defa katetmek mecburiyetinde olduğu yolun uzunluğu, ne de sıhhi, sakin bir muhitin zarureti düşünülmüyor, okullar büyük arterler ve meydanlar üzerine kuruluyordu. Rastgele yapı yığınları içine serpiştirilmiş olan çok katlı okullarda dar karanlık, sıhhata muzir bir çok noktalar görüyoruz. Okul ve etrafı bu mahzurlar içinde bulundukça eğittin için sarfedilen emekler İstenilen muvaffakiyeti vermekten çok uzak kalmaktadır. Alfred Roth kitabında bunların sebebini şöyle hülâsa ediyor:

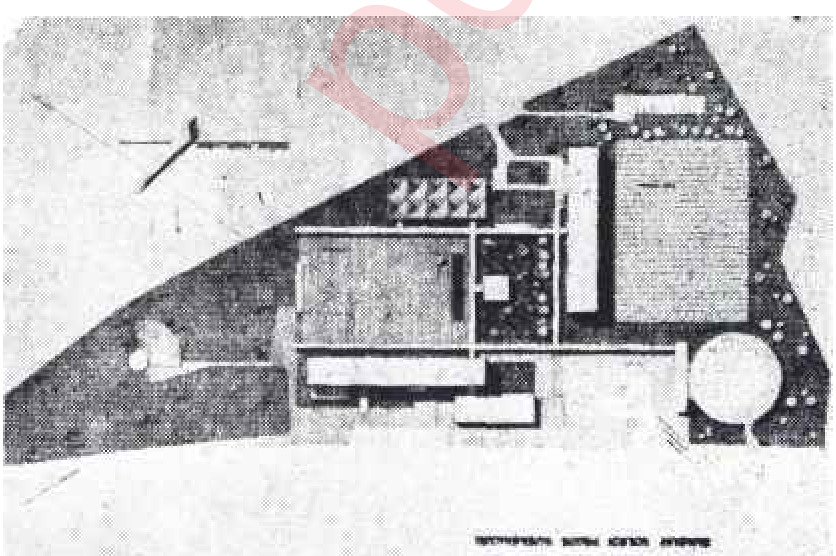
a) Okulların sosyal ehemmiyetini şuurlu bir şekilde anlayan kanunlara dayanan, sarih bir şehircilik doktrininin eksikliği,

b) Cemiyet şartlarına uygun bir okul şehirciliğinin eksikliği,

e) Bütün mektep projelerinin kartiyerler içinde yerleşmesini evvelden tâyin eden pedagojik ve yol mesafelerine alt bir programın eksikliği,

d) Pedagog, mimar, şehirci, sanatkâr ve idari otoriteler arasında işbirliğinin eksikliği.

Bizdeki okulların hemen hepsi bu durumdadır dersek, hataya düşmüş sayılmayız. Pekçoğumuzun yetiştiği -okullar ufak tefek farklarla iyi bir bina olmaktan çok uzaktırlar. Daha iyi. daha kabiliyetli nesiller yetiştirmek için okul İnşaatlarımızı da ıslah etmek mecburiyetindeyiz.

Samsun koleji için proje

Yeni problemler

Son birkaç senedir, yeni yapılacak Kolejler için müsabakalar açılması bu vadide atılmış ilk adımdır. Eskişehir, Konya, Samsun, Moda ve Gaziantep ' kolejleri modern mektep anlayışının memleketimizde öncüleri olacaktır. Ancak, mimarlardan evvel pedagog ve idarî otoriteler belli bir okul için teferruatlı bir program meydana getirmeli ve teknik, arkitektonik meselelerle meşgul olmalıdırlar. Bu. bir bakımdan okulu kararlaştırılan kârtiyenin diğer taraftan bütün şehrin ihtiyaçlarının analizini icap ettirir. Bizde bir de mimarların sanatkârlarla müşterek çalışma zihniyeti eksiktir. Hassasiyetle yerini, pedagojik programını, mesafeler}. tâyin etmek ve rasyonel bir şekilde meseleyi kendi bütünü içinde cemiyetin umumi gelişmesi çerçevesinde çözmek istenirse, mektep şehirciliği ve müşterek çalışma bugünün insanları için kaçınılmaz bir ihtiyaçtır.

S İ N E M A

Festivaller

Moskova festivali

Geçen ayın ortasında Cannes Film Festivalinde sıra Sovyet filminin gösterilmesine geldiği vakit tertip edilen bir kokteylde Sovyet resmi şahsiyetleri dünya film festivalleri anısına bir yenisinin katılacağını haber verdiler: Moskova Film Festivali. Böylelikle savasın sona ermesinden beri Doğu Avrupanın en büyük film festivali sayılan Çekoslovakyadaki Karlovy - Vary'nin pabucu dama atılmış oluyordu. Zira resmî açıklamadan sonra gelen haberler Sovyetlerin işi ciddi tuttuklarını göstermektedir. Meselâ bu mevzudaki an büyük güçlük halledilmiş, yani Moskova Festivalinin birinci sınıf festivaller arasında sayılması hususu, "Milletlerarası Film Prodüktörleri Federasyonu" tarafından kabul edilmiştir. Halbuki bu hususun epey münakaşalara yol açacağı sanılmaktaydı. Zira Sovyetler, Moskova Festivalinin tarihi olarak 3 - 17 Ağustosu seçmişlerdi, bu duruma göre Venedik Festivali, Moskova festivalinin sona- ermesinden bir hafta sonra başlıyacaktı ki, bu da Venedik için büyük bir darbe sayılabilirdi. Fakat "Milletlerarası Film Prodüktörleri Federasyonu" bu yoldaki şikâyetlere kulak asmamış ve Moskova Festivalinin A sınıfı festivaller arasına alınmasına karar vermiştir.

Festivalin mahiyeti hakkında şimdiye kadar verilen malûmata göre Moskova Film Festivali "sinema sanatında hümanizmayı, milletler arasında barış ve dostluğu" şiar edinen bir festival olacaktır. Şimdiye kadar festivale katılmak için elli memleket davet edilmiştir. Her memleket ancak bir uzun, iki de kısa filmle festivale girebilecektir. Ayrıca her memleket üç kişilik resmi temsilci yollıyabilecektir. Festivalde bir büyük altın armağan, üç altın armağan, gümüş armağanlar, ile diplomalar dağıtılacaktır. Büyük altta armağan, en başarılı filme. Öbür altın armağanlar çeşitli yönlerden üstün başarı erösteren filmlere verilecek, gümüş armağanlar ise en başarılı reji, oyun, fotoğraf, senaryo, dokümanter, çocuk filmleri... gibi kollarda dağıtılacaktır. Bu armağanları dağıtacak olan jüri onbeş kişiden meydana gelen milletlerarası bir jüri. olacak ve çeşitli memleketlerin ileri gelen sinemacılarından teşekkül edecektir.

Fransız yıldız namzedi Nathalie Nattier'nin gazeteciler tarafından çıplak resminin çekilmesinden birkaç gün sonra açığa vurulan Moskova Festivali haberi karşısında gazetecilerin sordukları ilk sual, Batının tanınmış kadın yıldızlarının festivale davet edilip edilmiyeceği olmuştu. Sovyet temsilcisinin verdiği cevaba göre, Moskova Festivali tıpkı Cannes veya Venedik Festivali gibi tertiplenecek, yalnız soyunup dökünme gibi hâdiselerin yer almasına müsaade edilmiyecektir. Milletlerarası siyaset bakımından festivalin tutumuna gelince, Sovyetler, gösterilecek filmler için şimdiden bir şart koşmuşlardır: Festivale katılacak filmlerden hiçbiri, festivale katılan öbür temsilcileri rencide edecek cinsten olmıyacaktır.

Festival haberiyle birlikte, Sovyet sinemasının bugünkü durumu hakkında bazı rakamlar da açıklanmıştır. Buna göre, Sovyetler Birliği geçen yıl 105 uzun film meydana getirmiştir. Bunların yarıya yakını renklidir, içlerinden 4 - 5 tanesi de geniş perde usulüyle çekilmiştir. Ticari sinema salonlarının sayısı 05 bin, bunun dışında kalan hususi,. eğitim salonlarının sayısı ise 35 bindir. Şehirliler ortalama olarak yılda 28 kere, köylüler ise ortalama olarak yılda 11 kere sinemaya gitmektedir.

Sinemacılar

Bildiğini okuyan rejisör

Son Cannes Festivaline gönderilecek filmlerin seçimiyle uğrasan komisyon, namzetler arasında Alain Resnais'nin de bir filmi olduğunu duyunca her halde "yine işimiz var" demiş olacaktır. Nitekim böyle bir "iş" de çıktı. Fransız Dışişleri Bakanlığının işgüzarları, Resnais'nin son filmi "Hiroshima, mon amour - Hiroşima, aşkım"ın festivale katılmasını istemiyorlardı. Buna sebep de filmin Hiroshima'yla ilgili bir ad ve bazı sahneler taşımasıydı. Sonra, Hiroshima'yı bombalıyan Amerikalılar ne derlerdi? Aslında "Hiroshima, mon amour"da, doğrudan doğruya atom bombasının patlatıldığını gösteren bir sahne yoktu. Sadece yıllar sonra, bu feci hâdisenin tesirlerini taşıyan bazı insanlar görünüyordu. Ama kraldan fazla kral taraftan olanlar, Amerikalılar gücenir korkusuyla filmin Cannes Festivaline gönderilmesini istemiyorlardı. Hem de, Amerikalıların en ufak bir şikâyette bulunmamasına rağmen. Bereket versin, kültür işlerine bakan Devlet Bakam Andre" Malraux, - filmi görmüş, üstelik de beğenmişti; hem de eski bir rejisör olarak Malraux'nun filmlerin yasaklanmasına pek taraftar olmıyacağı beklenildi. Nitekim onun ağır basmasiyle, '.'Hiroshima, mon amour", Cannes Festivalinde gösterilecek Fransız filmleri arasına katıldı. Yalnız film, yarışma dışı oynatılacaktı. Yarışma dışı oynıyan filmler ise, festivalin cereyan ettiği salonda değil ikinci derecede yerde gösterilirdi. Bu defa da Rusların bir jesti ile -festivale katılan iki filmden birini geri almışlardı- 'festival salonunda gösterildi. Gerçi, yarışmaya resmen katılmadığı için resmî armağanlardan her hangi birini alamadı, fakat festivalin en İyi filmlerinden biri, hattâ bazılarına göre en iyisi, olduğunda herkes müttefikti. Nitekim, Fransız Sinema ve Televizyon yazarları armağanı bu filme verildiği gibi, "Milletlerarası Sinema Yazarları Federasyonu" da armağanını yine Venezüella filmi "Araya" ile ortaklaşa olarak "Hiroshima, mon amour" a vermişti. Böylelikle, resmî şahsiyetlerin adını işittikleri vakit "yine işimiz var" dedikleri Alain Resnais, filmlerinin hemen hepsi armağan kazanan, fakat yine filmlerinin hemen hepsi sansürün şu veya bu bakımdan hışmına uğrayan bir rejisör olarak ortaya çıkıyordu.

Van Gogh'tan Picaeso'ya

Alain Resnais, Fransızların meşhur sinema okulu "Institut des Hautes Etudes Cinematographiques"in ilk kuruluş yılında bir sömestr talebelik yaptıktan sonra, 1946-47 yılında Nicole Vedres'in "Paris 1900" filminin hazırlanmasına yardım etmişti. "Paris 1900", ,bir montaj - filmiydi, yani zamanında çekilmiş eski filin parçalarını birleştirerek Fransızların "la belle epoque" dedikleri çağı canlandırıyordu. Aynı yıllarda, sanat üzerine filmlerin iki tanınmış rejisörü Gaston Diehl ile Robert Hessens, Alain Resnais'yi birlikte çalışmağa davet ettiler. Böylelikle 1947 - 48 yılları içinde Resnais, bu iki rejisörle birlikte Hans Hartung, Goetz. Malfrav gibi sanatçıların eserlerini tanıtan 16 milimetrelik kısa filmler çevirdi. Bunlardan sonuncusu "Van Gogh"tu.

Resnais, "Van Gogh" başarısı üzerine, ertesi yıl, Picasso'nun meşhur tablosu Guernica'ya döndü. İspanya iç savaşında insafsızca bombardımana uğrıyan bir İspanyol köyünü canlandıran Picasso'nun bu tablosu, ressamın en büyük eserlerinden biri sayılıyordu. Resnais, bu büyük tabloyu esas alarak, aynı zamanda meşhur Fransız şairi Paul Eluard'ın aynı adlı şiirini,ve film için özel olarak hazırladığı bir açıklamayı kullanarak 11 dakika süren, fakat seyircileri bu 11 dakika içinde korku, dehşet ve isyan içinde bırakan küçük bir şaheser meydana getirdi. 1952 Punta del Este Festivalinde kısa filmler büyük armağanını kazanan "Guernica". aynı zamanda Resnais'nin sansürle maceranın başlangıcını da teşkil ediyordu.

Afrikadan Ausohwitz'e

1952 den itibaren bir yandan çeşitli filmlerde montajcı olarak çalışmağa başlıyan Resnais, bir yandan da Chris Marker ile birlikte, o zamana kadarki en uzun filmini -30 dakika- hazırlamağa başladı. Bu seferki film "Les statues meurent aussi - Heykeller de ölür" adım taşıyordu ve Afrikadaki zenci sanatının kaynaklardan bugüne kadarki gelişmesini inceliyordu. Filmin tezi belirliydi: Başlangıçta büyük bir gelişme gösteren zenci sanatı. Batılı müstemlekecilerle^ birlikte Batı medeni-

yeti de Afrikaya girince yavaş yavaş gerilemeğe, nihayet çökmeğe yüz tutmuştu. Resnate ile Marker, Batı medeniyetinin değil. "Afrikada tatbik edilen Batı medeniyetinin" aleyhindeydiler. Nitekim., toprak altından çıkarılan, müzelerde saklanan zenci sanatı eserlerini gösteren sahneler yanında, zencilerin Batılılar tarafından nasıl köle gibi çalıştırıldığını, ne kadar feci şartlar altında sömürüldüğünü gösteren sahnelerin bulunması da "bu yüzdendi. Filmin bir sahnesinde, "tam tam"lara ve davullara inen tokmakların yanısıra zencilerin kafasına inen polis copları, Fransız sansürcülerinin sabırlarını da taşırmıştı. 1953 de tamamlanan ve 1954 de, Fransanın en büyük sinema armağanı sayılan "Jean - Vigo armağanını" kazanan "Heykeller de ölür", sansür tarafından yasak edildi ve bu yaeak -Fransa için olağanüstü sayılır- hâlâ devam etmektedir. Eğer Resnais, sansürün teklif ettiği gibi filmin bazı yerlerinde kesmeler yapmayı kabul etseydi "Heykeller de ölür" şimdi piyasada olacaktı. Fakat Resnais. tâviz vermeği reddetti, bundan dolayı film ancak sinema derneklerinde sayredilebilmektedir.

"Heykeller de ölür" macerasından sonra, Resnais bu defa sipariş Üzerine -dikkate değer olan nokta, Resnais'nin bütün filmlerini sipariş üzerine çevirmesidir, üstelik siparişi yapanlar çok vakit resmî makamlardır- Nazi toplama kamplarının içyüzünü anlatan "Nuit et Brouillard - Gece ve sis"i çevirmeğe başladı. Siparişi veren "İkinci Dünya Savaşı Tarihi Komitesi"ydi. "Nouit et Brouillard", Nazi toplama kampı idarecilerinin kullandıkları "Nacht und Lebel" tâbirinin tercümesiydi. Kamplara yeni gelen ve üç ay içinde ortadan kaldırılacak mahpuslar, hattâ bazan vücutlarına "N. N." işareti yazılarak bu işaretle ayrılıyorlardı.

"Gece ve sis". Fransız, Alman, Polonya arşivlerinden alınan ve Polonyadaki Auschwitz köyünde Nazilerin kurdukları toplama kampını gösteren siyah - beyaz korkunç dokümanter film parçacıklariyle başlıyordu. Daha sonra, aynı yerin 1955 deki durumuna -film, toplama kamplarının müttefikler tarafından kurtarılmasının onuncu yıldönümü için sipariş edilmişti- geçiliyordu. Bu kısım renkli olarak çekilmişti. Günlük güneşlik bir bahar günü, renk renk çiçeklerle dolu bir kır manzarası, seyirci tam kendisini bu huzur veren görünüşe bırakırken birdenbire dikenli tel örgülerin kalıntıları... Bu defa yeniden 10 yıl önceki duruma dönüş. İnsanların kendi cinsinden olanlara karşı bu kadar korkunç ve insafsızca davranışlarının sebebi... Bütün bunlar, kendisi de toplama kampında yaşamış olan Fransız şair ve romancısı Jean Cayrol'ün hazırladığı tesirli bir. açıklamayla birlikte ortaya konunca, insanın tüylerini ürperten bir film meydana çıkıyordu. Üstelik Resnais' nin hiçbir mübalâğaya kapılmaması, ucuz hiçbir tesire başvurmaması, âdeta rastgele birşeyler anlatıyormuş gibi davranması filmin tesirini bir kat daha artırıyordu. Yarı - resmî bir makam tarafından ısmarlanmasına rağmen, "Gece ve sis" de, Resnais'nin yasaklanan ilimlerinden biriydi -ama yasak kısa sürdü-. Bundan dolayı 1958 Cannes Festivalinde ancak festival dışı gösterilebildi. Buna rağmen, kelli felli seyirciler, tuvaletli hanımlarla dolu olan salonda toplama kampındaki Nazi vahşetini anlatan kısımlar gösterildiği vakit seyirciler bu vahşeti yuhalamaktan kendilerini alıkoyamadılar. Daha alâka çekici bir tecrübe, filmin 1956 Berlin Festivalinde yine yarışma dışı olarak, çoğunluğu Almanlarla dolu festival salonunda gösterilmesi oldu. Film sona erip perde kapandığı vakit, kocaman salon bir dakika ölü sessizliğine bürünmüş. herkes filmin ağırlığı altında ezilmişti. "Gece ve sis". 1955 yılı "Jean Vigo" armağanıyla, bu başarısının karşılığını aldı.

"Hiroshima, mon amour"

Resnais aradaki iki yıllık fasıladan sonra, ilk defa uzun hikâyeli bir film çevirmek teklifiyle karşılaştı. Teklifi yapan, "Gece ve sis"in prodüktörleriydi. Resnais'den, Hiroshima'da patlıyan ilk atom bombası üzerine bir film çevirmesini istiyorlardi. Resnais önce işe bir dokümanlar diye başladı, fakat çalışması ilerleyince gördü ki. bu şekilde giderseancak "Gece ve sis"in bir tekrarını ortaya koymaktan başka birşey yapmıyacaktır. O vakit, tasarısını değiştirdi. Rene Clement'ın "Barrage

"Hiroshima, mon amour"
Aşk, ölüm ve savaş...

contre le Pacifique - Pasifik bendi" nin senaryosunu hazırlıyan Marguerite Duras'ya başvurdu, Kendisine bir hikâye hazırlamasını söyledi.

Hikâye, Resnais'den beklenebileceği gibi, her hangi bir gerçek mevzuu seyircilere "yutturabilmek" için araya sıkıştırılmış alelade bir aşk macerasından ibaret değildi Seyredenleri büyük ölçüde sarsan, bazılarının görmekten hoşlanmıyacağı. fakat bundan dolayı gerçekliğinden hiçbir şey kaybetmiyen acık. kesin ve yalın bir görüntüler dizişiydi. "Hiroshima, mon amour"un mevzuu, kısaca, bir Japon delikanlıslyla sonu geimiyecek bir aşk macerasına girişen evli bir Fransız kadınının hikâyesi olarak anlatılabilirdi. Fakat bu basit mevzu etrafında aşk, ölüm, savaş, cemiyet kaideleri, yasakları, ahlâk kaideleri gibi ayrı ayrı temalar ele almıyordu: Filmin kahramanı, İkinci Dünya Harbinin, son günlerinde, henüz yeni yetişmiş bir genç kızken, genç bir Alman askeriyle sevişiyordu. Bir gece parkta karanlık içinde atılan bir kurşunla asker vuruluyor, genç kız bütün geceyi ölüme terkedilmiş olan sevgilisiyle geçiriyordu. Bu, savaş içinde, bir kan ve ateş deryasında ne yapacaklarını şaşıran, bütün bunların ortasında mesut olmağa çalışan iki gencin hikayesiydi. Resnais'nin , filminde bundan sonra gelen görüntülerde, savaşın sonunda, Alman askeriyle seviştiği için genç kızın saçlarının kökünden traş edildiği, hakarete uğradığı gösterilmekteydi. Pek tabii ki, bu, 10 yıl sonra Fransız Kurtuluş Hareketinin bir tenkidi değil sadece sık sık rastlanan bir gerçeğin perdeye aksinden ibaretti.

"Hiroshima mon amour" kahramanının ilk gençlik çağını anlatan bu kısım filmin başında değil ortalarına doğru yer almaktaydı. Genç kız sonradan bir sinema artisti olarak Japonyaya film çevirmeğe gidiyor, evli olmasına rağmen burada bir Japon delikanlısı ile sevişiyordu. Bu aşkın "memnu", "imkânsız" bir aşk olduğunu anladığı son gece. hayatının ilk ve acı tecrübelini Japon sevgilisine anlatıyor ve Alman askeriyle olan macerası bir "geriye dönüş" şeklinde beyaz perdede canlanıyordu. Böylelikle Nevers -ilk maceranın geçtiği Fransız şehri- ile Hiroshima, savaşta da barışta da insanların mesut olmasına engel çıkaran güçlüklerin birer sembolü olarak ele almıyordu.

Görüntülerinin güzelliği, hikâyenin gerçekliği, bir dokümanterci olarak yetişmekten doğan sade ve yalın ifade, montajcılıktaki tecrübesinin kazandırdığı ritm ve tempo duygusu, nihayet hepsinin üstünde taviz kabul etmez davranıp ile Resnais, kısa filmlerde kazandığı. başarıyı bu ilk uzun filminde, hattâ daha fazlasiyle elde etmekte, henüz otuzyedi yasında bulunuşu da bu başarılarının devam edeceği ümidini uyandırmakladır.

S P O R

Transfer

Zam fırtınası

Temmuz ayının birinci günü gazetelerini ellerine alanlar, büyük başlıklarla irkildiler. Gazeteler âdeta sözbirliği etmişçesine "Bugün başlıyor" diye başlık atmışlardı. Başlıyan transfer ayı idi. Bir av müddetle futbolcular -tabiî mukaveleleri bittiği takdirde- kulüp değiştirmek hakkına sahiptiler. Amma arzuladıkları parayı kulüpleri verirse, bu halde başka bir formayı giymek zahmetine katlanmazlardı.

İktisadi durumumuzun ne kadar parlak olduğunu anlamak için yabancı uzmanların İktidarı öven nutuklarım dinlemeğe lüzum yoktu. Bu seneki transfer ayında dillerde dolaşan rakamlar, memlekette hakikaten büyük, refahın sürdüğünü gösteriyordu. Futbolcular 20 bin liralık tekliflere başlarım bile çevirmiyorlardı. Mesela Fenerbahçeli Basrinin, 60 bin liralık teklife karşı çok sinirlendiği ve "Bu 60 bin sözünü bir daha duymıyayım, asabım bozuluyor" dediği rivayet olunuyordu. Beşiktaşın meşhur Recabi, Feriköy kulübünün 30 hin liralık teklifini düşünmeğe değer bile bulmamıştı. Galatasarayın aforoza uğramış kaptanı Turgay ise Feriköyden gelen 80 bin liralık teklifli görüşmek üzere toplantıya icabet etmemişti. Kâr yılında olduğumuz aşikârdı.

Mamafih futbolculara bu bahiste hiç de kabahat bulunamazdı. Ekmekten ayakkabıya, kadın rujundan uçak ücretine kadar her nesneye yüzde birkaç yüz zam yapılırken, futbolcular da kendi fiyatlarına biraz zam yapmıyacaklar meydi?

Kulüpte değil, çiftlikte

Transferin büyük bombası Temmuzun ilk günü patladı. Mamafih bu, pek de yeni bir bomba sayılmazdı. İmalâtı bir kaç yıl önceye dayanıyordu ve daha evvel Fenerbahçe tarafından da kullanılmıştı. Ne var ki, o zaman bu bomba Fenerbahçe idarecilerinin elinde patlayıvermişti de, hiç istifadeleri olamamıştı. Şimdi ayni bombayı Galatasaray denemekteydi. Bu bomba, Beşiktaşlı Büyük Ahmetti.

Sporla gayet az ilgisi olanlar dahi, 1956 yılının Ağustos ve Eylül aylarında gazetelerde ismi ve resmi sık görülen bu futbolcuyu hatırlıyorlardı. Büyük Ahmet hakikaten büyük bir futbolcuydu. Gerek hafta, gerek forvette, hattâ bekte kendisine verilen vazifeyi hakkıyla yapar, icabında takımın bütün yükünü taşır, geride oynar gül kurtarır, ileri çıkar, gol atardı.

Bu Büyük Ahmet 1956 Temmuzunun son günü noterde attığı bir imza ile Beşiktaştan Fenerbahçeye geçmişti. Bundan üç yıl sonra ayni oyuncu gene noterde attığı bir imza ile gene Beşiktaştan Galatasaraya geçiyordu. Evet, gene Beşiktaştan... Çünkü Ahmet 1956 Temmuzunun son günü Fenerbahçeye girmiş, hattâ bir kaç hususi maçta sarı - lacivertli takımda yer almış, fakat 21 Eylül 1956 günü ansızın Beşiktaşa dönüvermişti. Ahmedin transferi dolayısiyle çıkan fotoğraflar, bir bakıma politika hayatımızdaki bazı şahsiyetleri sembolize eder gibiydi. Ahmet Fenerbahçeye girdiği zaman sarı - lacivertli idareci, oyuncu ve taraftarlarla "'Fenerbahçenin sıhhatine, zaferine" kadeh kaldırmış, bu sahneyi de gazete foto muhabirlerinin objektifleri tesbit ediivermişti. Beşiktaşa döndüğü gün Sadri Usuoğlu ile öpüşürken çektirdiği resim de gene gazetelerde yer almıştı. Ne tuhaftı şu hayat: Artık Beşiktaşta ne Sadri vardı, ne de Büyük Ahmet...

Ahmet Berman
'Sen kimin yârisin-..."

Şimdi gazeteler Ahmedin Galatasaraylılarla samimi pozlarını neşrediyorlardı. Bir farkla ki, Ah metin Galatasaraya girişi kulüpte değil, idareci Şadım Atığın çiftliğinde olmuştu. Bu bakımdan ilk fotoğrafları, çiftlikte atları severken çekilmişti. Ahmet bu transferde yalnız değildi. Beykozun müstait forvet oyuncusu Mustafa da Ahmetle beraber çiftliğe kaçırılanlardandı, Galatasaray işi çabuk tutmak istiyordu.

Bu tutumu Galatasaray kulübü mensuplarından tasvip etmeyenler vardı. "Büyük Ahmet gibi çabuk karar değiştiren bir oyuncuyu çiftliğe kaçırmak, 60.000 lira vermek, hatalıdır. Onun yerine yirmişer bi- liraya üç genç eleman alınmalıydı" diyenlere rastlanıyordu. Bu fikirde olanlar "Ahmeti. çiftliğe kaçırarak kulübe almak fena oldu. Bir şey değil, kulübümüzü hep çiftlik sanacak" diye ilâve ediyorlardı.

İzmitteki çiftliğin iki kıymetli misafiri, Büyük Ahmetle Mustafa istirahat ettikleri sırada, çiftliğin etrafında bazı çingenelerin dolaştığı görülüyordu. Bunlar hakikaten Çingene miydiler? Yoksa bu iki oyuncuyu caydırmak veya kendi kulüplerine almak isteyen diğer idarecilerin tuttukları casuslar mı?

Ahmetle Mustafa ertesi gün İstan'bula getirilirken, Karagümrüklüler yolda takipten geri durmamışlardı. Ö'le ya, Ahmet Karagümrükten yetişmişti. Eğer Beşiktaştan tıkıyorsa, gideceği tek yer ilk yuvası olmalıydı. Amma Ahmet böyle düşünmüyordu. Nedense Galatasarayı tercih etmişti. Halbuki Karagümrük, Galatasarayın vereceği miktarı, hattâ daha fazlasını vermeğe hazırdı.

Şimdi iş daha da karışmıştı. Üç büyükler arasındaki "Dostluk Paktı" bazı siyasi paktlara dönmüş, tesirini kaybetmişti. Beşiktaş, Galatasarayı şiddetle protesto ediyordu. Dostluk paktına göre, üç kulüpten biri diğerinden arzuya aykırı olarak oyuncu alırsa, 20 bin lira tazminat ödeyecek, o oyuncuyu oynattığı har maç için de 5 bin lira verecekti. Üç yıl önce Beşiktaşla Fenerbahçenin arasını karıştıran Büyük Ahmet, şimdi de Beşiktaşla Galatasaray arasında bir ihtilâf mevzuu oluyordu. Eeee boşuna ona bu sıfat verilmemişti: "Büyük" Ahmetti bu... "Büyüklüğünü saha dışında da büyük hâdiseler yaratarak göstermesi lâzımdı.

Türkiye - ispanya

Sıcağın zaferi

Geçtiğimiz haftanın sonunda bir pazar günü İspanyada San Sebestian şehrinde boğucu sıcaklar hüküm sürmekteydi. Aynı gün saat 18.30 da Şehir Stadına gidenler saha üzerinde kırmızı ve beyaz formalı Türk B. milli takımının sıcağın ve İspanya B millî takımının karşısında 2 - 0 lık bir mağlûbiyete uğradığım seyretmişlerdi

İfade edilebilir ki Akdeniz şampiyonasının belki en zevksiz maçı, San Sebestian Şehir Stadında oynanan Türkiye ve İspanya B millî takınılan maçı olmuştu. Türk B millî takımının forveti bütün maç boyunca kelimenin tam manaftiyle aksamış ve sıcak -İspanya B milli takımı düosu karşısında iki maçta 3 puan alabilirsek- İspanya ve Fransanın arkasından üçüncü olabiliyorduk.